

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
Strateegia õppetool

DENISS METSAVAS
3. keskastmekursus

**LIHTSUSTATUD OPERATIIVPLANEERIMISE
PROTSESSILE TUGINEV SÕJALISTE
OPERATSIOONIDE ANALÜÜSI METOODIKA**

Magistritöö

Juhendaja

PhD Jaan Murumets

Tartu 2009

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

15.05.2009, Deniss Metsavas /

/

REFERAAT

Töö autor: Deniss Metsavas

Töö pealkiri: „Lihtsustatud operatiivplaneerimise protsessile tuginev sõjaliste operatsioonide analüüsi meetodika,,

Juhendaja: PhD Jaan Murumets

Töö tüüp: magistritöö

Lehekülgede arv: 100

Kirjanduse ja allikmaterjalide arv: 27

Tabelite arv: 4

Jooniste arv: 1

Lisade arv: 8

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: *operatiivtasand, operatiivplaneerimise protsess, analüüsi meetodika, strateegiline eesmärk, sõjaline lõpptulemus, operatsioonilised võimed, operatiivkunst ja –disain.*

Teema valiku põhjendus: sõjaliste operatsioonide planeerimine Eesti kaitseks NATO raames eeldab süstemaatilise ja alliansiga ühilduva operatiivplaneerimise protsessi rakendamist. Antud valdkonna raamdokumendid on tihti liiga mahukad ning nende rakendamine ala mitteasjatundjate poolt on keeruline. Selleks, et saada ettekujutust operatiivplaneerimise olemusest ja rakendamise võimalustest, peab alustama selle lihtsustatud kujust, ilma et oleks vajadust läbi töötada kõik antud valdkonnas eksisteerivad raamdokumendid.

Uurimistöö objekt: NATOga ühilduva operatiivplaneerimise protsessi (OPP) rakendamine operatsioonide analüüsil.

Uurimistöö eesmärk: toetudes operatiivplaneerimise protsessi põhimõtetele töötada välja toimunud sõjaliste operatsioonide analüüsi meetodika lihtsustatud kujul. Töö teoreetilist osa saab kasutada õppematerjalina iseseisva ja auditoorse õppimise jaoks.

Annotatsioon: operatsiooniliste tegevuste planeerimise protsess on muutunud keerulisemaks pärast Külma sõja lõppu, kui NATO ühine vaenlane Nõukogude Liidu näol lakkas eksisteerimast. Tänapäeval puutuvad sõjaväelased kokku märksa laiemaid ja keerulisemaid lahendusi vajavate

probleemide spektriga. Ühise vastase ja kindlate sõjaliste blokkide olemasolu võimaldas tollal teha pikaajalisi plaane ning edaspidi vaid kohandada neid vastavalt tehnoloogia arengule. Globaalsed muutused poliitika valdkonnas oli pigem harva esinev nähtus. Pärast raudse eesriide langemist peavad operatiivplaneerimise valdkonna spetsialistid tegelema uute väljakutsetega, kasutades selleks kordi laiahaardelisemaid vahendeid.

Magistritöö on mõeldud inimestele, kes ei ole operatiivplaneerimise asjatundjad, kuid oma igapäevases töös õpingute, töökohustuste või muude põhjuste tõttu tegelevad antud valdkonnaga. Töö abil saab ülevaate operatiivplaneerimise üldisest raamistikust ning selle kaudu on võimalik analüüsida sõjalisi operatsioone lihtsustatud meetodikaga. Siinne kirjutis aitab välja selekteerida protsessi rõhuasetused ja valupunktid, selgitab operatiivtasandi olemust, seob selle teiste tasanditega – taktika ja strateegiaga. Sellega luuakse teoreetiline alus operatiivplaneerimise üldiseks mõistmiseks ja, kui osa sellest, OPP rakendamiseks sõjaliste operatsioonide analüüsis. Oma välja töötatud meetodika kontrolliks on autor valinud ühe sõjalise konflikti.

SISUKORD

SISUKORD	5
SISSEJUHATUS	7
TÖÖS KASUTATUD TERMINID.....	9
1. OPERATIIVTASANDI KIRJELDUS	13
1.1. Operatiivtasandi olemus	13
1.1.1. Operatiivtasandi tunnused	15
1.1.2. Operatiivtasandi seos taktika ja strateegiaga.....	16
1.2. Operatiivtasandi teooria erinevad käsitlused.....	18
1.2.1. Carl von Clausewitz'i käsitlus.....	18
1.2.2. Basil Henry Liddell Hart'i käsitlus.....	19
1.2.3. Edward N. Luttwak'i käsitlus.....	20
1.3. Kokkuvõte	21
2. OPERATIIVPLANEERIMISE OLEMUS JA SELLE RAKENDAMISE VÕIMALUSED....	23
2.1. Operatiivplaneerimine	23
2.1.1. Keskkond.....	23
2.1.2. Sissejuhatus operatiivplaneerimisse	24
2.1.3. Operatiivplaneerimise alused	25
2.1.4. Operatiivplaneerimise teadus ja kunst.....	27
2.1.5. Operatiivkunsti kirjeldus	29
2.1.6. Operatiivdisaini kirjeldus	32
2.2. Operatiivplaneerimise protsess.....	34
2.2.1. OPP etapid	35
2.2.2. OPP etappide detailne kirjeldus.....	36
2.3. Metoodika küsimuste tuletamine.....	47
2.3.1. Algatuse etapi küsimused	47
2.3.2. Orientatsiooni etapi küsimused	48
2.3.3. Kontseptsiooni arenduse etapi küsimused.....	48
2.3.4. Operatsiooni üldise läbiviimise küsimused	48
2.4. Kokkuvõte	49
3. METOODIKA KONTROLL KAASUSE NÄOL.....	50
3.1. Andmete kogumine avalikest allikatest.....	50
3.1.1. Kaasuse valik.....	51

3.2. Iisraeli-Hezbollah' konflikt	51
3.2.1. Konflikti üldinfo	51
3.3. Metoodika küsimustele vastamine läbi konflikti analüüsi	52
3.3.1. Algatuse etapi küsimused	52
3.3.2. Orientatsiooni etapi küsimused	53
3.3.3. Kontseptsiooni arenduse etapi küsimused	58
3.3.4. Operatsiooni üldise läbiviimise küsimused	59
3.4. Kokkuvõte	63
KOKKUVÕTE	64
PEZIOME	66
KIRJANDUS	68
Lisa 1. OPP maatriks	71
Lisa 2. Operatiivdisaini kontseptsioonid ja vahendid.....	73
Lisa 3. Tegevusvariantide väljatöötamise ja valiku protsessi kirjeldus.....	82
Lisa 4. Iisraeli-Hezbollah' 2006. aasta konflikti ajajoon.....	86
Lisa 5. Põhiliste operatsiooniliste võimete tabel	94
Lisa 6. Hezbollah' relvastuses olevad raketid	98
Lisa 7. Hezbollah' relvastuses olevad tankitõrjevahendid	99
Lisa 8. Iisraeli õhurünnakud Liibanoni territooriumile 12. juuni – 13. august	100

SISSEJUHATUS

Iga sõda on omapärane nähtus. Omapärasus koosneb nii sõjapidamises kasutatud relvadest ja üldisest tehnoloogia arengust kui ka toimumise piirkonnast, ajaloolisest taustast ning paljudest muudest enam või vähem olulistest faktoritest. Igal sõjal on ka eripärased omavahel võitlevad jõud ja sõjalised struktuurid ning unikaalsed asjaolud. Sõjalised tegevused on vaid osa vastasseisust. Igale lahinguväljal toimuvale tegevusele peab eelnema hoolikas ja läbimõeldud ettevalmistuse protsess. Ainult selle protsessi tagajärjel sünnib sõjalises tegevuses õnnestumine.

Nüüdisaegne sõjavägi peab olema võimeline langetama kiireid otsuseid eesmärgi poole püüdlamise teel. Kõige olulisemaks faktoriks lahinguväljal on saanud aeg, mis omab erilist tähtsust kiiresti muutuva keskkonna tingimustes. Aega otsuste langetamisel saab võita eelnevate kogemuste rakendamisega. Need kogemused ei ole mitte midagi muud, kui varem saadud teadmiste kasutamine uute olukordade lahendamiseks. Kogemuste saamiseks ei pea ilmingimata osalema sõjalistel operatsioonidel, enamasti piisab juba lõppenud või konkreetsel ajahetkel käimasoleva sõja analüüsimisest auditoorsetes tingimustes. Tuntud sõjateoreetik Carl von Clausewitz on sellise analüüsi kohta öelnud nii: „See, et kriitika peab vahendite vaatlusel sageli tuginema sõjaajaloole, on loomulik, sest sõjakunstis on kogemused rohkem väärt kui kogu filosoofiline tõde. Ent sellistel ajaloolistel tõendustel on ilmselgelt oma tingimused, (..), ja kahjuks on need tingimused nii harva täidetud, et ajalooline toetumine aitab enamasti kaasa vaid veelgi suurema segaduse tekkele mõistete osas.“ (Clausewitz 2004: 173)

Operatiivplaneerimise mõiste on sõjateoorias üks uusimaid suundi, kuid vaatamata oma uudsusele on see juba võitnud oma kindla niši strateegia ja taktika vahel. Operatiivplaneerimise uudsus on aga tinglik. Varasemalt toimunud sõdades, kus operatiivplaneerimist otseselt ei käsitletud, eksisteeris ta ikkagi, võib olla mõne teise termini all. Kasutades praegu olemasolevaid teadmisi operatiivplaneerimises võib seda rakendada juba toimunud sõdade analüüsis, mugandades saadud tulemusi tänapäeva harjumuspärasesse vormi.

Operatiivplaneerimise protsess on osa operatiivplaneerimisest ja üks ülema abivahenditest lahinguväljal toimuvate tegevuste ettevalmistamisel. See on kindlalt struktureeritud instrument, mille rakendamine kiirendab otsuse vastuvõtmise protsessi ning loob raamistiku erinevate faktorite ühtlustamiseks. Lähtudes OPP-st võib tekitada süsteemi, mille elemendid toetuvad kindlatele etappidele ja käsitletavad just nendes etappides esinevaid planeerimise valdkondi.

Süsteemi elementidest tuleb kokku sõjaliste konfliktide analüüsi metoodika, mida saab rakendada olenemata konflikti eripärast. Metoodika keskendub sõjalistele faktoritele ja aitab vaadelda kitsat suunda operatsiooni planeerimises või läbiviimises ning võimaldab samas luua laiemaid seoseid strateegiliste eesmärkidega ja teiste lahinguvälja oluliste faktoritega.

Siinses magistritöös uuritakse, kuidas saab rakendada operatiivplaneerimise protsessi sõjaliste operatsioonide analüüsis. Töö eesmärk on luua lihtsustatud operatiivplaneerimise protsessile tuginev sõjaliste operatsioonide analüüsi metoodika. Selle jaoks antakse uurimusele esimeses peatükis teoreetiline raamistik, kus seletatakse operatiivtasandi üldist olemust ja vaadeldakse selle käsitlust erinevate sõjateoreetikute poolt. Teises peatükis keskendutakse täpsemalt operatiivplaneerimisele ning jõutakse operatiivplaneerimise protsessi etappide detailse kirjelduseni. Iga OPP etapp tegeleb konkreetse küsimuste spektriga, mis kokkuvõttes hõlmavad endas kõiki planeerimise valdkondi. Sellele tuginedes esitab autor rea küsimusi, mille abil saab analüüsida erinevate sõjaliste operatsioonide planeerimise ja läbiviimise õnnestumisi ja vigu. Metoodika kontrollitakse kolmandas peatükis juhtumi analüüsis avalike allikate abil. Autor on võtnud oma metoodika kontrolliks Iisraeli-Hezbollah' 2006. aasta konflikti.

Töö autor tahab tänada PhD Jaan Murumetsa töö juhendamise eest.

TÖÖS KASUTATUD TERMINID

Osa erialatermineid esineb siinses töös kõrvutavalt ka ingliskeelsena, sest segase või seletamist vajava termini väljatoomine lähtekeeles võimaldab lugejal mõistetest paremini aru saada.

Article 5 Collective Defence operation

5. artikli operatsioon: Washingtoni lepingu 5. artikli kohaselt elluviidav (ja ÜRO põhikirja artiklis 51 sätestatud kollektiivse enesekaitse õigust rakendav) sõjaline operatsioon relvastatud kallaletungi alla sattunud lepingupoole või lepingupoolte abistamiseks (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Campaign

Kampaania on sõjaliste operatsioonide kogum, mis on kavandatud ja ellu viidud kindla aja jooksul ja kindlal geograafilisel alal strateegilise eesmärgi saavutamiseks ning milles tavaliselt osalevad nii mere-, maa- kui ka õhujõud (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Centre of Gravity (CoG)

Raskuspunkt: omadused, võimed või paigad, millest tulenevad riigi, liidu, sõjajõudude või muu rühmituse tegutsemisvabadus, füüsiline jõud või võitlustahe (Militerm kodulk, 21.02.2009).

COIN (counter-insurgency)

Mässutõrje: sõjalised, sõjaväestatud, poliitilised, majanduslikud, psühholoogilised ja ühiskondlikud meetmed mässu mahasurumiseks (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Command and control (C2)

Käsitamine ja juhtimine (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Contingency plan

Eriolukorra plaan: plaan, mis koostatakse võimalike operatsioonide jaoks, mille planeerimiseks vajalikud tegurid on kindlaks tehtud või tuletatavad. Koostatud plaan on võimalikult üksikasjalik ja kasutatav edaspidise planeerimise alusena, hõlmates vajaminevaid ressursse ja vägede siirmiss võimalusi. (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Course of action

Tegevusvariant: hindamise protsessis üks valikuvõimalus, mis täidab esma- või osaülesande või aitab kaasa selle teostamisele, ning mille alusel töötakse välja detailne plaan (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Decisive points

Otsustavad punktid:

A geographic place, specific key event, critical system, or function that allows commanders to gain a marked advantage over an enemy and greatly influence the outcome of an attack (FM-5-0 2005: Glossary-7).

A point from which a hostile or friendly centre of gravity can be threatened. This point may exist in time, space or the information environment. (AAP-6 2002: 2-D-2)

Deployment

Siirmine: jõudude liikumine operatsioonipiirkondades, jõudude ümberpaigutamine soovitud operatsioonialadele (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Desired end-state

Soovitud lõpptulemus: poliitiline ja/või sõjaline olukord, milleni tuleb jõuda operatsiooni lõpuks ja mis näitab, et operatsiooni eesmärk on saavutatud (Militerm kodulk, 21.02.2009).

End State. At the operational and tactical levels, an end state consists of those conditions that, when achieved, accomplish the mission. At the operational level, these conditions attain the aims set for the campaign or major operation. (FM 5-0 2005: 3-6)

Joint Operation Area – JOA

Ühendoperatsiooniala: ajutiselt NATO strateegilise või piirkondliku väejuhataja poolt määratletud ala, kus selleks määratud ühine juhataja planeerib ja viib läbi mingi erimissiooni sõja operatiivtasandil. See on riikidega kooskõlastatult määratletud ja Põhja-Atlandi Nõukogu või sõjalise komitee poolt heaks kiidetud, vastavuses NATO operatiiv-planeerimise ülesehitusega. Ühendoperatsiooniala ja seda määratlevad parameetrid, nagu aeg, missiooni ulatus ja

geograafiline piirkond sõltuvad tegevuskavast või missioonist ja võivad vastutusaladega osaliselt kattuda. (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Line of operation

In a campaign or operation, a line linking decisive points in time and space on the path to the centre of gravity (AAP-6 2002: 2–L–3).

Non-Article 5 Crisis Response Operation (NA5CRO)

5. artikli väline kriisitõrjeoperatsioon: operatsioon, mida viiakse läbi põhiliselt NATOsse mittekuuluvates riikides, et ära hoida konfliktide laienemist ning riikide või piirkondade destabiliseerimist (nt rahuvalveoperatsioonid Bosnias ja Hertsegoviinas ning Kosovos) (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Objective

Eesmärk: selgelt määratletud ja saavutatav sõjategevuse tulemus, näiteks konkreetse maa-ala vallutamine, vastase kahjutustamine või muu soovitu saavutamine, mis on oluline ülema plaani täitmiseks ja mille nimel tegutsetakse (Militerm kodulk, 21.02.2009).

Operation plan

Operatiivplaan on plaan üksiku operatsiooni või seostatud operatsioonide seeria samaaegselt või järjestatud läbiviimiseks. Plaan põhineb tavaliselt teatud oletustel ja on juhise vormis. See koostatakse kõrgema võimu poolt eesmärgiga lasta alluvatel ülematel koostada toetavaid plaane ja käske. Tavaliselt kasutatakse nimetust 'plaan' termini 'käsk' asemel, kui valmistatakse tegevuseks. Tegevusplaan võib jõustuda ettemääratud ajal või teate peale ning muutub seejärel tegevuskäsuks. (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Operational level of war

The level of war at which campaigns and major operations are planned, conducted and sustained to accomplish strategic objectives within theatres or areas of operations (AAP-6 2002: 2–O–2).

Strategic level of war

The level of war at which a nation or group of nations determines national or multinational security objectives and deploys national, including military, resources to achieve them (AAP-6 2002: 2–S–10).

Tactical level of war

The level of war at which battles and engagements are planned and executed to accomplish military objectives assigned to tactical formations and units (AAP-6 2002: 2–T–1).

Warning order

Eelkorraldus: 1. Eelnev teade järgneva käsu või tegevuse kohta. 2. Kirjalik või suuline korraldus, milles teatatakse alluvatele eelseisvast tegevusest või järgnevast käsust ja antakse võimalike ülesannete täitmise ettevalmistamise juhised. (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Magistritöö autori poolt välja pakutud ja töös kasutatud terminid:

Force protection

Vägede kaitse/turve

High -Value Targets (HVTs).

Kõrge prioriteediga sihtmärgid

1. OPERATIIVTASANDI KIRJELDUS

Sõja võitmiseks reeglina ühest ainsast operatsioonist ei piisa, kuid viimaste aastate sõjakogemused kinnitavad, et kogu konflikt võib ka koosneda vaid ühest operatsioonist. Laiaulatuslikke mitme riigi osalusel peetavaid sõdu näeb aina vähem kas või selliste rahvusvahelise julgeoleku aspektide tõttu nagu suurte sõjaliste blokkide olemasolu ja erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide (eeskätt ÜRO) pingutused konfliktide ärahoidmiseks. Tüüpilised nüüdisaegsed konfliktid on madala intensiivsusega, kestavad pikemat aega ja mahutavad endasse üks-kaks suuremat operatsiooni aasta jooksul. Siin võib tuua näiteks Hezbollah' ja Hamasi võitlust Iisraeli vastu, Tamili Tiigrite vastasseisu Sri Lanka vägedega ning hetkel käimasolevat Afganistani sõda.

Huvitav on asjaolu, et ühe konflikti raames läbi viidud operatsioonid võivad teineteisest põhimõtteliselt erineda nii oma eesmärkide kui ka kulgemise poolest. Sellepärast võib neid vaadata kui eraldiseisvaid sündmusi, kus sõjaliste eesmärkide saavutamiseks jõutakse poliitiliste eesmärkideni. Poliitiliste ja sõjaliste eesmärkide seos on operatsioonide analüüsi puhul muidugi oluline, kuid see nõuab laiahaardelisemat lähenemist ning kuulub strateegia valdkonda. Strateegia ei ole siinse töö eesmärk, seda käsitletakse ainult osaliselt, et selgitada teatud operatiivplaneerimise protsessi etappe. Järgnevas kirjutises piirab autor ennast operatsioonide tasandiga ja kirjeldab, milliste küsimustega operatiivtasand kokku puutub ja millist laadi probleemidega tegeleb. Samuti välhitakse taktikalise tasandi käsitlemist ja tehnoloogia aspekte, kuna see valdkond on metoodika väljatöötamiseks liiga ulatuslik ja seda peab uurima juhtumipõhiselt.

Esimese peatüki eesmärgiks on anda teoreetiline ülevaade operatiivtasandi üldisest kontseptsioonist, selgitatakse seost taktika ja strateegia tasandiga. Selleks on kasutatud erinevate riikide raamdokumente ja tuntud sõjateoreetikute seisukohti.

1.1. Operatiivtasandi olemus

Operatiivtasandil mõtlemine eeldab laiahaardelist nägemisvõimet, samuti suutlikkust sündmusi ette aimata ning selget arusaamist vahendite ja lõppeesmärkide omavahelisest seosest. Selleks, et mõista OPP metoodika sisu, peab kõigepealt tooma selgust järgmiste terminite tähendusväljas: *operatsioon* ja *operatiivtasand*.

Mitmetähendusliku sõna *operatsioon* all mõistetakse: „1. sõjategevus või mingi sõjalise strateegia-, taktika-, hooldus-, treening-, või administratiiv-ülesande läbiviimine; lahingutegevuse jätkamine, kaasa arvatud liikumine, varustamine, rünnak, kaitse ja manöövrid, mis on vajalikud mistahes lahingu või kampaania eesmärkide saavutamisel; 2. väeüksuste, nende ülemate ja staapide ajas ja ruumis piiritletud plaanipärane sõjaline tegevus mingi eesmärgi saavutamiseks; mõnes riigis ka ühtse plaani järgi toimuv operatiivväekoondiste oma eesmärgi, ülesannete, toimumispaiga poolest ning ajaliselt kooskõlastatud tegevuse kogum, mille eesmärk on vastase purustamine või hävitamine.“ (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Operatsioonid toimuvad määratud vastutusallas ning koosnevad samaaegselt või etapiviisilistest tegevustest. Operatsioone kasutatakse strateegiliste, operatsiooniliste, taktikaliste, õppe- ja administratiivsete sõjaliste eesmärkide saavutamisel. Operatsioonid toetuvad lahingulise kestvuse protsessile ehk hõlmavad endas liikumise, toetuse, pealetungi, kaitse, manöövri põhimõtteid. (CFO 2004: 1–3)

Erinevad raamdokumendid kasutavad termineid *operatsioon* ja *kampaania* sama tegevuse kirjeldamiseks. Näiteks ütleb US Joint Publication 5-00.1., et „kampaania plaanid on ülema strateegia operatsioonilised lisad“ (JP 5-00.1 2002: vii). Siinse töö terminite loetelus on esitatud nende terminite definitsioon, kusjuures autor eelistab kasutada terminit *operatsioon*.

Operatiivtasandi mõiste on defineeritud järgmiselt: „Sõja operatiivtasand on sõja tasand, millel kavandatakse, teostatakse ja toetatakse kampaaniaid ja suuremaid operatsioone tandreil või operatiivaladel strateegiliste eesmärkide saavutamiseks“. (Militerm kodulk, 21.02.2009)

Operatiivtasand ei ole määratav vägede koosseisu suuruse või tegevuses hõlmatud staapide tasemega. Suuremastaabilises konfliktis võib väiksemaks operatiivtasandi ühikuks olla korpus. Väikestes konfliktides võib operatiivtegevus leida aset märksa madalamal tasemel. Hoolimata suurusest, võib strateegiliste eesmärkide saavutamiseks mõeldud sõjaväe üksus tegutseda operatiivtasandil. (CFO 2004: 1–3)

Teise maailmasõja ajal oli tavaline, et operatsioonide kontekstis kasutati alusüksuseks rügemente ning planeerimine teostati diviiside ja armeede tasemel. Tänapäeval on raske ette kujutada nii

suurte väekontingentide kasutamist näiteks mässutõrje (*counter-insurgency* – COIN) operatsioonides, kus põhiraskus võib langeda isegi kompaniisuuruste üksuste õlule. Iga eraldi võetud operatsioon on unikaalne selles kasutatud väeüksuste osas ning operatsiooni ja selleks kasutatavate üksuste suuruse vahel ei ole võimalik leida kindlat seost.

1.1.1. Operatiivtasandi tunnused

Operatiivtasandi iseloomustuseks võib välja tuua mõned tunnused, mis eksisteerivad ka teistel tasanditel, kuid just operatiivtasandil mängivad nad erilist rolli. Alljärgnevate tunnuste nimekiri põhineb AJP-01 (B) doktriinile. Rahvusvaheliste (*multinational*) ja ühendoperatsioonide (*joint*) kirjelduse on magistritöö autor kokkuvõtlikult ühendanud ühte alapunkti.

a) Seos sõjalis-strateegiliste eesmärkidega.

Operatiivtasand tegeleb vägede kasutamisega sõjalis-strateegiliste eesmärkide saavutamiseks. See on võimalik läbi kampaaniate ja operatsioonide kontseptsiooni väljatöötamise, planeerimise ja elluviimise. Operatiivtasandi tegevus peab otseselt tagama eelnevalt defineeritud sõjalis-strateegiliste eesmärkide saavutamise, mis kujundab operatsiooni poliitilist eesmärki. Taktikalised tegevused peavad olema seotud antud kontekstiga.

b) Tegevusvabadus.

Operatiivtasandi ülem on initsiatiivi saavutamiseks ja säilitamiseks kohustatud sõnastama, planeerima ja häälestama kõik vajalikud tegevused. Läbi selle on võimalik dikteerida operatsioonide ja lahingute käiku. Seejuures omab kriitilist tähtsust vabadus kasutada reserve, määrata prioriteete ja jaotada maa-, õhu- ja mereväe ning toetavaid vahendeid. Tegevusvabaduse juures on olulisel kohal erinevad sõjaväelised ja poliitilised piirangud. Nende piirangute mõistmine aitab ülemaal selgelt defineerida oma kavatsust, kujundada operatsiooni kontseptsiooni ning püstitada eesmärged oma alluvate jaoks.

c) Side poliitiliste otsustega.

Strateegilise ja operatiivtasandi tegevus on otseselt seotud poliitiliste otsustega. Vajadus arvestada poliitilise dimensiooniga on jälgitav läbi kogu sõjaliste operatsioonide spektri, alates 5. artikli operatsioonidest ja lõpetades 5. artikli väliste kriisitõrjeoperatsioonidega. Mõnikord võib sõjaline tegevus mõjutada ebasoodsalt kohalikku või rahvusvahelist poliitilist olukorda. Ülemaal võib vaja minna poliitilisi suuniseid, mis antakse läbi käsuahela strateegilise juhise kujul või nõustajaga kohapeal.

d) Mitmerahvuselised ühendoperatsioonid.

Operatiivülemal peab olema käsuõigus kõikide sõjatandril asuvate vägede üle. Operatiivtasandi operatsioonid kannavad tihti peale rahvusvahelist iseloomu. Tegevusvabaduse saavutamise jaoks on väga oluline, et sõltumatult operatsioonist osa võtvate riikide arvust või nende omavahelistest suhetest koonduks kõrgeim käsuõigus ühe operatiivülemale kätte.

e) Ressursid.

Operatsiooni ülemale jaotatud ressursid võivad olla materiaalsed, näiteks laevad või maa- ja õhuväe toetuselemendid, ning mittemateriaalsed, nagu näiteks volitus kasutada eesmärkide saavutamiseks ettenähtud aega. Ressursse tuleb hoida sellel tasandil, mis tagab nende kõige efektiivsema kasutamise. Kohalike ressursside kasutamiseks (teenused, ehitised, materjalid) võib ülemal vaja minna poliitilist toetust. (..)

f) Tsiiviil-sõjaväe koostöö.

Operatiivülemal võivad olla määratud või olukorrast tulenevad tsiiviilkoostöö ülesanded. (..) Ülesanded võivad olla seotud tsiiviilisikute kaitsmise, põgenike liikumise ja tsiiviilrajatiste kahjustuste vähendamisega. Pärast operatsiooni lõppu võib ette tulla olukordi, kus võim piirkonna üle langeb täielikult sõjaväelaste kätte. Sellega kaasnevad ka ülesanded tsiiviilvõimustruktuuride tegevuse taastamiseks ja neile vastutuse üleandmiseks.

g) Side meediaga.

Ühiskonnas valitsevate arvamuste ja hoiakute kujundamisel mängib tänapäeval olulist rolli meedia – seda nii rahvusvahelises aspektis kui ka enda ja vastase riigi elanikkonna puhul. Operatsioonist osa võtvate vägede moraal ja ühtekuuluvustunne võib oluliselt langeda, kui sellele pole ühiskondlikku toetust ja rahvusvahelise üldsuse heakskiitu. (..) On tähtis, et meediale informatsiooni edastamisel jälgiks ülem tasakaalu säilimist turvanõuete ja siiruse vahel.

(AJP-01(B) 2002: 2–6)

1.1.2. Operatiivtasandi seos taktika ja strateegiaga

Operatiivtasand on tihedalt seotud strateegiaga, sest kõik sõjalised eesmärgid peavad lõppkokkuvõttes aitama saavutada poliitilisi eesmärke. Sellel tasandil muudetakse strateegilised eesmärgid operatiivtegevuseks, mis seob lahinguid strateegilise (poliitilise) lõppeesmärgi saavutamisega. Operatiivtasandi tegevus peab otseselt tagama eelnevalt defineeritud sõjalis-strateegiliste eesmärkide saavutamise.

Edward N. Luttwak väidab, et „strateegia tehnilisel tasandil toimivad relvad vastastikku ise, taktikalisel tasandil võitlevad üksteisega otseselt vastandunud jõud, kuid operatiivtasandil näeme

esimest korda võitlust mõlemat poolt suunavate vaimujõudude vahel. (..) Just operatiivtasandil peab avanema kõigi kaasatud vägede juhtimisprotsess ning eelkõige on see lahingu kui terviku tasand kogu oma õnne ja ebaõnnega“. (Luttwak 2006: 132)

Sõjalis-strateegiline tasand tegeleb pikaajaliste kõikehõlmavate eesmärkidega ning strateegilisel tasandil on raskem määrata toimunud sündmuste mõjusid, sest nad võivad ilmsiks tulla alles pikema ajaperioodi pärast ja nende väljund ei pruugi vastata oodatule. Reeglina räägitakse selle tasandi puhul riigi või riikide koalitsiooni eesmärkide saavutamisest. Taktikaline tasand keskendub aga lahingutegevuse läbiviimisele ning sellega saavutatakse konkreetsed lühiajalised eesmärgid läbi manöövri ja tulejõu kasutamise. Taktikalised oskused ja võtted koonduvad operatiivkunsti, sest ainuüksi taktikaliste tegevustega pole võimalik saavutada operatsioonilisi eesmärke, rääkimata strateegilistest eesmärkidest.

Kanada sõjaväe raamdokument „*Canadian Forces Operations*“ kirjeldab operatiivtasandi seost taktika ja strateegiaga alljärgnevalt: „Operatiivtasandi tegevused ühendavad omavahel taktikat ja strateegiat läbi operatsiooniliste eesmärkide loomise strateegiliste eesmärkide saavutamiseks. Operatsioonilised eesmärgid saavutatakse sündmuste järjestamisega ning nende esilekutsumiseks ja toetamiseks mõeldud tegevuste ja ressursside rakendamisega. Need tegevused eeldavad laiaulatuslikumat aja ja ruumi mõõdet kui näiteks taktika puhul: nad tagavad taktilistele üksustele logistilise ja administratiivse toetuse ning varustavad seda vajalike vahenditega. Õnnestumine taktikalisel tasandil tähendab edu strateegiliste eesmärkide saavutamisel“.¹ (CFO 2004: 1–3)

Strateegia ja taktika erinevus on nii suur, et nende kahe tasandi omavaheliseks sidumiseks on vaja vahelüli – operatiivtasandit, mis täiesti eraldiseisva nähtusena ei eksisteeri. Operatiivtasand hõlmab endas strateegiliste või kampaania eesmärkide saavutamist. Võib öelda, et see paikneb taktika ja strateegia tasandite vahel, kuid mitte omaette nähtusena – tegelikult tekib nende vahel tihedalt läbipõimitud kooslus, kus on võimatu tõmmata selgeid piire. Isegi taktikalise suurusega

---

¹ Sarnast tasandite käsitlust võib näha ka teistes NATO ja alliansi liikmesriikide raamdokumentides. Näiteks: NATO TASK LIST eristab nelja sõjaliste operatsioonide tasandit: alliansi poliitilist, sõjalis-strateegilist, operatsioonilist ja taktikalist. (NTL 2007: 2–2) Samuti räägitakse neljast juhtimistasandist: strateegilisest, operatsioonilisest, komponentsest (*component*) ja taktikalisest (*ibid.*, 2–3). Sama kontseptsiooni toetab ka AJP-01(B). (AJP-01(B) 2002: 2–1)

FM 100 -5 eristab kolme sõjatasandit: strateegilist, operatsioonilist ja taktikalist. (FM 100-5 1993: 6–1) AJP-5 käsitluses on samuti olemas kolm planeerimistasandit: strateegiline, operatsiooniline ja taktikaline. (AJP-5 2006: 1–2)

jõud võib kanda endas suurt poliitilist (strateegilist) konteksti. Oluline on enamasti see, millisel tasandil tegevuse tulemus mõju avaldab.

Reeglina omab sõjaväeülem selget ülevaadet, millist sõjalist lõppseisu peab tagama tema juhitud operatsioon. Samas, tema tegevus ei piirdu ainult nende tingimustega. Tihti määratakse sõjaväelisele juhtkonnale poliitilise võimu poolt ülesandeks toetada teisi rahvusliku võimu instrumente. Soovitud lõpptulemust silmas pidades planeeritakse selle saavutamiseks vajalikud vahendid. Nende üldiste põhimõtete eiramine võib viia olukorrani, kus sõjaline võit ei aita kaasa strateegiliste eesmärkide saavutamisel vaid hoopis takistab seda protsessi. (FM 100-5 1993: 6–1)

Kokkuvõtteks võib öelda, et strateegilise tasandi juhid püstitavad eesmärgid ja piiranguid ning eraldavad ressursse. Operatiivtasandi juhid töötavad välja operatsiooni(de) plaani, mis lihtsustatud kujul vastab küsimustele – millal, kus ja mille jaoks tuleb rakendada jõud. Taktikalise tasandi juhid rakendavad plaani ellu ja jõuavad läbi selle kampaania sõjaliste eesmärkideni. Taktikalised tegevused on tulemuslikud vaid juhul, kui nad on strateegiliste eesmärkide saavutamise nimel ühendatud operatiivkunstiga.

1.2. Operatiivtasandi teooria erinevad käsitlused

1.2.1. Carl von Clausewitz'i käsitlus

Tuntud Saksa sõjateoreetik Carl von Clausewitz ei käsitle oma suurteoses „Sõjast“ (2004) operatiivtasandit eraldi. Tema jaotab sõjapidamise kaheks: taktikaks ja strateegiaks.

„Sõjapidamine on [seega] võitluse korraldamine ja juhtimine. Kui see võitlus oleks üksainus akt, puuduks põhjus edasiseks liigendamiseks; paraku koosneb võitlus suuremast või väiksemast hulgast omaette aktidest, mida me nimetame kokkupõrgeteks, (..), ja mis moodustavad uusi üksusi. Sellest tuleneb nüüd täiesti teistsugune tegevus, neid üksikuid võitlusi iseenesest korraldada, ja juhtida, ja siduda nad omavahel sõja eesmärgi huvides. Esimest nimetatakse taktikaks, teist strateegiaks“. (Clausewitz 2004: 112—113) „Meie liigenduse kohaselt on taktika seega õpetus sõjajõudude kasutamisest võitluses, strateegia õpetus võitluste kasutamisest sõja eesmärgi saavutamiseks“ (*ibid.*, 113). Ta viitab sellele seisukohale mitmeid kordi kogu raamatu vältel nendes peatükkides, kus käsitletakse eelmainitud mõisteid. Samas esitab Clausewitz operatiivtasandi jaoks iseloomulikud jooned ja seoses nendega toob välja, et mõnikord võib mitmeid kokkupõrkeid vaadata ühe tervikuna ehk meie käsitluses operatsioonina. Veel väidab

sõjateoreetik korduvalt, et strateegia on sõjaväelaste, mitte poliitikute pärusmaa. Siinkohal võib tõmmata huvitavat paralleeli tänapäevaga, kui sõjaväeline juhtimine ehk operatsioonide ja kampaaniate planeerimine ning läbiviimine üritatakse jätta puhtalt professionaalidest sõjaväelaste kätte, määrates eelnevalt poliitilised eesmärgid ja piirangud. See vaid kinnitab siinse töö autori seisukohta, et Carl von Clausewitz kasutab terminit *strateegia* operatiivtasandi tegevuste kirjeldamiseks.

Clausewitz'i seisukoht, et strateegia on võitluste kasutamine sõja eesmärgil, mis seab sihi sõjategevusele, kavandab sõjaplaani ja seob ritta need tegevused, mis peavad selleni viima (*ibid.*, 113), kinnitab samuti, et taktikaliste tasandi tegevused vajavad nn silda, et olla ühendatud kõrgemate eesmärkidega. Selliseks ühenduslüliks saabki pidada operatiivtasandit.

1.2.2. Basil Henry Liddell Hart'i käsitlus

Tuntud Suurbritannia sõjateoreetik B. H. Liddell Hart, nagu Clausewitzki, ei käsitlenud oma suurteoses „*Strategy*“ (1991) operatiivtasandit eraldiseisva sõjatasandina. Ka selle analüütiku käsitluses jaguneb sõjapidamine kaheks: strateegiaks ja taktikaks, kuid ka sellest käsitlusest võib n-ö ridade vahelt välja lugeda, et siinse kirjutise raames vaadeldav sõjatasand ei ole Liddell Hart'i jaoks võõras. Vahe seisneb selles, et ta jaotab strateegia omakorda kaheks: strateegiaks ja kõrgemaks (suuremaks) strateegiaks. Nende vahe seisneb üldiselt selles, et „nii nagu taktika on strateegia rakendus madalamal tasemel, nii on ka strateegia omakorda kõrgema strateegia rakendus madalamal tasandil“ (Liddell Hart 1991: 321). Ehk teisisõnu, Liddell Hart'i käsitluses tänapäeval tavapärase taktika-operatsioonid-strateegia süsteemi asemel võib näha taktika-strateegia-kõrgem strateegia seost.

Magistritöö autori vaatenurgaga sobituvad ka Liddell Hart'i mõned olulised seisukohad, mis kirjeldavad strateegiat (ehk operatiivtasandit). Näiteks, kõigepealt nõustub Liddell Hart Moltke arvamusega, mille järgi strateegia on „väejuhi kätte antud talle püstitatud eesmärgi saavutamiseks vajalike vahendite praktiline kasutamine“ (*Ibid.*, 320) ning ise iseloomustab seda kui „väejuhi kunsti“. Samas kritiseerib Liddell Hart Clausewitz'i teooriat, tuues välja puuduse, et saksa sõjateoreetiku käsitluses tungib strateegia liialt poliitikasse, ometi on Clausewitz ise korduvalt väljendanud, et strateegia on sõjaväelaste, mitte poliitikute pärusmaa. Teise puudusena on välja toodud *strateegia* mõiste kitsendamist, mille järgi on lahing ainuke strateegilise eesmärgi saavutamise vahend. Selliste lahkarvamuste seletuseks kahe sõjateooria suurmeistri vahel võib

pidada asjaolu, et mõlema käsitluses puudub tegelikult operatiivtasandi määratlus. Kuid mõlemad üritavad sellegipoolest ühel või teisel viisil omavahel siduda taktikaliste tegevuste mõju kõrgemate eesmärkide saavutamise

Veel üks paralleel operatiivtasandiga seisneb Liddell Hart'i seisukohas, et „strateegia edu sõltub enamasti õigest arvestusest ja eesmärgi saavutamise ning selleks vajalike vahendite kooskõlla viimisest. Eesmärk peab olema proportsionaalne olemasolevate vahendite hulgaga ning vahendid, mida kasutatakse iga vaheetapi täitmiseks peavad olema kooskõlas selle tähtsusega – olgu siis fookuses eesmärgi enda saavutamine või mõni muu sellega soetud siht“ (*Ibid.*, 322). Vahendite ja eesmärkide (*means-to-ends*) vaheline seos leiab käsitlemist siinse töö operatiivplaneerimise protsessi kirjeldamise juures.

1.2.3. Edward N. Luttwak'i käsitlus

Kui Carl von Clausewitz'i ja ka Basil Henry Liddell Hart'i käsitluses, vähemalt mõistete tasemel, läheneb operatiivtasand strateegiale, siis Luttwak'i teooria järgi asub operatiivtasand lähemal hoopis taktikalisele tasandile. „Operatiivtasandi ja taktikalise tasandi vahelist piiri on meetodites, juhtimisprotsessis ja tegevuses endas kaunis raske abstraktselt määratleda, kuid praktikas on see vahe ilmselge“ (Luttwak 2006: 133). Luttwak'i poolt määratletud tasandite eristamine aitab mõista, miks varasemad sõjateoreetikud, kaasa arvatud Clausewitz ja Liddell Hart, olid raskustes sõjatasandite eristamise ja täpse defineerimisega.

Nüüdisaegse analüütikuna rõhutab Luttwak tegevuse ulatust ja sõjas kasutatavate vahendite mitmekesisust, mida varasematel selle ala teoreetikutel oli mõnevõrra raske teha. Tõepoolest, tänapäeva konfliktides rakendatav relvaliikide arv ei ole võrreldav näiteks Napoleoni-ajastu või veelgi varasemate aegadega. „Mis tahes lahinguepisoodi uurides tunneme kohe ära loomuliku kihistumise operatiivtasandi ja sellest madalamal või kõrgemal paikneva tasandi vahel. Kuid mõistagi on eraldusjoon taktikalise, operatiiv- ja strateegilise tasandi vahel seotud samuti tegevuse ulatuse ja vahendite mitmekesisuse suurenemisega“. (*Ibid.*, 133)

Operatiivtasandi tähtsust rõhutab Luttwak kahe sõjapidamise stiili – kurnamise ja manööverdamise (killustusmanöövri) – kirjelduse kontekstis. Sõjapidamise stiilide all mõistab sõjateoreetik erinevat lähenemist sõjapidamise strateegilistele võtetele. Kurnamine on Luttwaki järgi tööstuslike meetodite abil peetav sõda. Vaenlasi koheldakse kui sihtmärkide kogumit ja

eesmärgiks on võita nad järk-järgulise hävitamise teel, mis saavutatakse ülekaaluka tulejõu ja üldise materiaalse tugevuse abil. (*Ibid.*, 133) Killustusmanöövri eesmärk sõjateoretiku käsitluses „pole mitte vaenlane füüsiliselt hävitada, vaid pigem mingi süsteemse sekkumise teel võimetuks muuta – on see „süsteem“ siis vastase vägede juhtimisstruktuur, logistiline toetus, neile omane sõjapidamisviis või koguni mõni tegelik tehniline süsteem, kus neid näiteks radarite jõhkra segamise või füüsilise ründamise asemel elektrooniliselt petetakse“. (*Ibid.*, 135)

Oma teoses „Strateegia“ (1987) rõhutab Luttwak operatiivtasandi tähtsust Eestiga sarnase väikeriigi jaoks, kelle peamiseks tõenäoliseks vastaseks on suurriigi relvajõud. „Mida rohkem kasutatakse killustusmanöövreid, seda olulisem on operatiivtasand“ (*ibid.*, 136). Väikeriigid ei saa sõjapidamises rakendada kurnamise stiili eelkõige oma vähese ressursi tõttu, seega peavad sellised riigid enda kanda võtma teatud riskid. „Riigid ja relvajõud, kes peavad end olemasolevast vaenlasest materiaalselt tugevamaks – oletus, mis ei pea tingimata alati paika –, eelistavad üldiselt toetuda usaldusväärsetele kurnamisviisidele, milleks on maavägede otsepealetung, õhujõudude süstemaatilised pommituskampaaniad ja otsesed mereväerünnakud. Need, kes tajuvad end nõrgemana, olgu see kartus siis õige või vale, või pelgavad isegi edukast kurnamisest tulenevaid kaotusi, ja püüavad selle asemel paljastada vaenlase kergelt haavatavaid kohti, mida saab rünnata killustusmanöövri suure riski ja suure tulu meetodi alusel“ (*Ibid.*, 138).

NATOs kasutatavad erinevad raamdokumendid rõhutavad manöövri tähtsust, asetades selle sõjapidamise printsiipide alla. Eestis, nagu ka NATOs üldiselt, lähtutakse manööversõja põhimõtetest ehk üritatakse saavutada paremaid tulemusi vähema ressursiga ning paigutada vastast ebasoodsatesse tingimustesse sõjalise jõu paindliku kasutamisega.

1.3. Kokkuvõte

Operatiivtasandi mõiste on tulnud sõjapidamisse üsna hiljuti, kuid on juba leidnud oma kindla koha strateegia ja taktika tasandite vahel. Operatiivtasandist on saanud ühenduslüli, mille abil allutatakse taktikaline edu lahinguväljal suuremate eesmärkide saavutamisele. Oluline on mõista, et operatiivtasandile ainuomast üksuse suurskategoriat pole olemas, operatiivtasandi rakkejõu suurus ei ole üksüheses sõltuvuses rakendamise tasandist. Sellise üksuse suurus sõltub konkreetsest operatsioonist ehk eesmärgist, mida tahetakse saavutada. Mõnikord on selleks tarvis diviisi, vahel aga piisab ka rühmasuurusest üksusest.

Käesolevas peatükis kirjeldatud tuntud sõjateoreetikute seisukohad ei kirjelda alati täpselt operatiivtasandi olemust, kuid kaudselt käsitlevad seda sõjalise tegevuse lahutamatu osana. See vaid kinnitab siinse töö autori arvamust, et operatiivtasandi tundmine ja oskuslik kasutamine on oluline.

2. OPERATIIVPLANEERIMISE OLEMUS JA SELLE RAKENDAMISE VÕIMALUSED

Teise peatüki eesmärgiks on anda ülevaade operatiivplaneerimise protsessist, selle põhimõtetest ning otstarbest. Käsitletakse erinevaid raamdokumente, mis antud valdkonnaga seotud on ja kirjeldatakse teoreetilisi aluseid, millele tugineb üldisest operatiivplaneerimisest lähtuv operatiivplaneerimise protsess. Samuti antakse ülevaade operatiivplaneerimises kasutatavatest terminitest. Peatüki põhirõhk on OPP analüüsil, mille tulemusena töötatakse välja magistritöös rakendatav metoodika.

2.1. Operatiivplaneerimine

2.1.1. Keskkond

Operatiivplaneerimise üldise tausta loomiseks ja OPP kirjelduseks kasutab autor põhiliselt väljavõtteid alljärgnevatest raamdokumentidest: „*Allied Joint Doctrine for Operational Planning (AJP-5)*“, „*Allied Joint Doctrine AJP-01(B)*“, „*Field Manual 5-0 Army Planning and Orders Production (FM 5-0)*“, „*US Joint Doctrine for Operational Planning 2002*“, „*Canadian Forces Operations*“ ning „*EDF Defence Planning Manual*“.

Edukas sõjaväeoperatsioonide planeerimine vajab selgelt arusaadavat ning laialt aktsepteeritud doktriini. Eriti oluline see siis, kui tegemist on mitmerahvuselistel või koalitsiooni väekoondisega. Tänapäeva lahinguväli on kordi keerulisem, kui mõni sajand või isegi kümme aastat tagasi. Sõjaliste operatsioonide keskkonda iseloomustab erinevate riskide kompleksus. Tegevuskeskkond on reeglina vähearenenud infrastruktuuri ja keeruliste maastikuoludega, kuid väekoondiste vastutusala on suurem. Sõjalistes operatsioonides kasutatavad üksused on tavaliselt sihtotstarbelised, neid pannakse kokku erinevatest väeliikidest konkreetsete eesmärkide saavutamiseks. Tihti juhtub olukordi, kus ühe väekoondise sees võib kohata eri rahvuste esindajaid. Mõned käimasolevad sõjalised suuroperatsioonid toimuvad eemal neis osalevate vägede emamaadest, mis tingib ressursside piiratud ja otsustuste vastuvõtmise protsessi aeglustumise. Ei saa mainimata jätta ka erinevaid rahvusvahelisi organisatsioone, kes tegutsevad konfliktide piirkondades nii koostöös sõdivate osapooltega kui ka nendest sõltumatult. Tänapäeva sõjapidamine on saanud endale uue dimensiooni – küberruumi, mille lahingud ei ole küll nii verised, kuid kannavad vähemalt sama tähtsust ja avaldavad tugevat mõju operatsioonide käigule. Seoses keeruliste oludega ja informatsiooni paljususega vajab operatsiooni ettevalmistamine ja läbiviimine kindlaid reegleid ja raamistiku olemasolu, mis kergendaks planeerimismeeskonna ülesande täitmist.

2.1.2. Sissejuhatus operatiivplaneerimisse

Selleks, et ette valmistada ja läbi viia sõjaline operatsioon, on vaja välja töötada operatsiooniplaanid, mis suunavad kõiki asjassepuutuvaid rakendatavaid faktoreid operatsiooni efektiivseks ja edukaks korraldamiseks. NATO-siseselt on olemas nõue operatsiooniplaanide väljatöötamiseks kõikidel alliansi sõjalise juhtimise tasemetel. Konkreetse operatsiooni juhtimise ja selle sees plaanide väljatöötamise tase sõltub olukorrast või operatsioonist.

Operatiivplaneerimine teenib mitut eesmärki. See kindlustab sõjalise operatsiooni kaalutletuse ning alliansi valmiduse igasugusteks tulevasteks operatsioonilisteks olukordadeks. Operatiivplaneerimine võib samuti ette valmistada Allianssi võimalikeks tulevasteks nõudmisteks, et korraldada kriisitõrjeoperatsioone (*crisis response operations*), NATO liitlaste ja teiste riikide osalusega või ilma selleta. (AJP-5 2006: 1—2)

Kõik töös kasutatavad dokumendid on pärit NATO riikidest, seega esineb nendes tihti viiteid alliansi standardprotseduuridele ja -dokumentidele. Samas, töö põhimõte on ühise meetoodika loomine, mida saab kasutada ka ilma NATO osaluseta toimunud konfliktide puhul. Seega jätab autor NATO-spetsiifilised aspektid kontekstist välja ning kasutab neid vaid juhtudel, kui nende mittekasutamine mõjutab oluliselt edasiantavat sisu.

Operatiivplaneerimise ülesandeks on teisendada strateegilised suunised ja direktiivid terviklikult ühendatud sõjaväeliste tegevuste planeeritud seeriaks. Tegevused viiakse täide ühendvägede poolt ning nendega saavutatakse strateegilised eesmärgid aktsepteeritavate riskidega. Operatiivplaneerimine algab situatsiooni ja etteantud ülesande analüüsiga. Selleks tehakse kindlaks, mis peab olema teostunud, millistes tingimustes ning milliste piirangute juures. Kui see on kindlaks tehtud, keskendub operatiivplaneerimine küsimusele, kuidas operatsioon peab olema korraldatud üldise operatiivdisaini (*operational design*) raames. Operatiivdisain sätestab põhialused järgneva operatsiooni kontseptsiooni edasiarendamise ning detailse operatsiooni plaani jaoks. Operatiivkunsti (*operational art*) rakendusvaldkond määrab operatsiooni läbiviimise parimaid lahendusi (*ways*), kasutades selleks saadaolevaid jõude ja võimeid (*means*) selleks, et saavutada eesmärgid (*ends*) efektiivselt ja minimaalsete riskidega. Operatiivkunsti rakendamise tähtsaim idee seisneb võimes ette näha vägede kasutamise mõju ajale ja ruumile, võtta arvesse

erinevad võimalused ning prognoosida võimalikke tulemusi ja nende kaasnevaid asjaolusid.
(*Ibid.*, 3—1)

2.1.3. Operatiivplaneerimise alused

2.1.3.1. Operatiivplaneerimise rakendusvaldkond

Operatiivplaneerimine tegeleb kindlate valdkondadega, mis on vajalikud operatsioonide edukaks elluviimiseks. Alljärgnevas nimekirjas on välja toodud loetelu, mis autori arvamusel kirjeldab kõige paremini operatiivplaneerimise rakendusvaldkondi.

- 1) Operatsioonide läbiviimine strateegiliste või operatsiooniliste eesmärkide saavutamiseks;
- 2) Operatsiooni läbiviimiseks vajalike vägede võimed;
- 3) Vägede siirmine operatsioonialale;
- 4) Logistiline toetus;
- 5) Operatsioonilise informatsiooni kontroll ja kasutamine;
- 6) Käsitamise ja juhtimise korraldamine (*command and control – C2*);
- 7) Planeeritud operatsioonidega kaasnevad riskid.

(DPM 2002: 185)

2.1.3.2. Operatiivplaneerimise põhimõtted

Operatiivplaneerimist võidakse teostada erinevatel tasemetel erinevate asjaolude mõjul ning selle lõpp-produktid võivad samuti olla erinevad. Kuid sõltumata muudest asjaoludest, on operatiivplaneerimisel mõningad põhimõtted, mida kasutatakse iga planeerimisprotsessi juures. Need on esitatud alljärgnevalt:

- 1) Strateegilise eesmärgi ja soovitud lõpptulemuse (*desired end state*) ehk sõjaväe tegevuse otstarbe mõistmine;
- 2) Operatiivkeskkonna mõistmine, kaasa arvatud tsiviilaspektid;
- 3) Võimete, piirangute, vastase ja konflikti kaasatud osapoolte võimalike tegevuste mõistmine;
- 4) Keskendumine sõjaväe eesmärkide sidumisele kõrgema juhatuse poolt määratud soovitud lõpptulemusega;
- 5) Kõrgema juhatuse kavatsuse elluviimine;
- 6) Vastaspoole või osapoolte raskuspunktid (*centres of gravity - CoGs*) orienteerumine;
- 7) Oma raskuspunktide kaitse;
- 8) Otsustavates punktides (*decisive points - DPs*) soodsate tingimuste määramine;

- 9) Soovitud lõpptulemuse ja eesmärgi saavutamiseks paika pandud tingimuste täitmiseks vajalike vägede määramine;
- 10) Lõpptulemuse saavutamisel edu mõõtmiseks selgete kriteeriumite defineerimine;
- 11) Kasutada olevate vägede eesmärkide ühtsuse saavutamine vajadusel läbi koordineerimise ÜRO ning teiste rahvusvaheliste ja mitteriiklike organisatsioonidega;
- 12) Surmavate ja mittesurmavate (*lethal and non-lethal*) võimete kasutamise koordineerimine;
- 13) Operatsioonide järjestuse kirjeldamine alates sissetungist kui lõpuni läbi kogu ühendoperatsioonideala;
- 14) Juhtimise tagamine, eesmärkide kindlakstegemine, alluvatele ülesannete jagamine nende planeerimise jaoks;
- 15) Vägede sihtstruktuuride (*task organisation*) määramine ja juhtimise korraldamine;
- 16) Rahaliste ressursside ja piisava jätkusuutlikkuse tagamine;
- 17) Operatsiooniga seotud riskide üldine määramine.

(AJP-5 2006: 3—2)

Operatiivplaneerimise mõistes on olulised kolm põhikriteeriumit, mille järgimisest sõltub suuresti operatsiooni edu:

1) Eesmärgi ja jõupingutuste ühtsus.

Operatiivplaneerimine tõstab esile eesmärgi ja jõupingutuste ühtsuse läbi tugeva tsentraliseeritud juhtimise selleks, et vastavuses kõrgema juhtkonna kavatsusega kindlustada planeerimise keskendumist eesmärgile. Strateegilistest juhistest, operatsiooni keskkonnast ja ülema kavatsusest arusaamine peab ühendama erinevate planeerimisstaapide tegevusi. Lisaks sellele, jõupingutuste ühtlustamiseks on vaja NATO doktriinide ja protseduuride kasutamist.²

2) Juhatamine ja nõudmised.

Operatiivplaneerimine sisaldab planeerimise käigus erinevate juhtimistasemete samaaegset tegevust korduvates tsüklites alates põhiideest kuni kontseptsiooni ja lõpliku plaanini. Juhatamine ja suunamine toimub kõrgemalt juhtimistasemelt madalamale. Samas ressursside ja informatsiooni vajadused edastatakse madalamatelt juhtimistasemetelt kõrgematele. Operatiivplaneerimise igal tasemel peab arvestama juhatamisega kaks taset ülespoole ja vajadustega kaks taset allapoole.

3) Eesmärgile orienteeritud planeerimine.

---

² Ühtsus on eriti oluline mitmeriigiliste operatsioonide käigus. Selle lisakirjelduse annab USJP 5-00.1 (JP 5-00.1 2002: I—7).

Operatiivplaneerimise eesmärk on kirjeldada parimat tegevuste järjestust, mis määrab vajalikud sõjalised tingimused eesmärgi ja soovitud sõjalise lõpptulemuse saavutamiseks. Seega on vajalik täpselt kirjeldada soovitud lõpptulemust ning sellest lähtuvalt läbi mõelda tegevused vastupidises järjekorras alates lõpptulemuse saavutamisest kuni vägede moodustamise ja siiriseni ühendoperatsioonialale. Samuti tuleb arvesse võtta preventiivsed tegevused, mida läheb tõenäoliselt vaja edu tingimuste loomiseks. (*Ibid.*, 3—3)

2.1.4. Operatiivplaneerimise teadus ja kunst

Enne kui minna operatiivkunsti ja -disaini juurde, peab autor oluliseks selgitada mõningaid põhimõtteid, millele nad toetutavad. Eelteabena võib öelda, et operatiivdisain tugineb üldiselt planeerimise teaduse aspektidele ja lähtub pigem numbrilistest näitajatest ning keskendub hoolikale analüüsile. Vastupidiselt sellele on operatiivkunst pigem fantaasia valdkonda kuuluv, kogemuste rakendamise, intuitsiooni ja ebastandardsete lahenduste pärusmaa. Operatiivplaneerimise raames moodustavad operatiivkunst ja -disain tihedalt läbipõimitud koosluse ning reeglina neid täiesti eraldiseisvalt ei käsitleta.

Planeerimine koosneb nii teadusest kui ka kunstist. Näiteks palju sõjaliste operatsioonide aspekte on mõõdetavad: liikumise kiirus, kütuse tarbimine ning relvade efektid. Neid saab pidada osaks planeerimise teadusest. Teised aspektid kuuluvad planeerimise kunsti juurde. Näiteks vägede kombinatsiooni, taktika valikut ja tegevuste korraldamist peetakse planeerimise kunsti osaks. Teadmised planeerimise teaduse kohta on õpitavad läbi institutsionaalse õppimise ja harjutamise. Planeerimise kunsti mõistmine saavutatakse läbi operatsioonilise õppimise ja kogemuse. Efektiiivsed planeerijad mõistavad ja on selgeks õppinud nii planeerimise kunsti kui ka teaduse. (FM 5-0 2005: 1—3)

2.1.4.1. Planeerimise teadus

Planeerimise teadus hõlmab sellised operatsiooni aspekte, mida saab mõõta ja analüüsida – võimed, tehnilised võtted ja protseduurid. Selle alla kuuluvad nii oma kui ka vastase süsteemide ja struktuuride füüsilised võimed. Planeerimise teadus sisaldab ajaliste ja ruumiliste faktorite realistlikku hindamist ning selle mõõtmist, kui kaua võtab aega teatud tegevuste käivitamine. Planeerimise teadus hõlmab samuti taktikat, tehnilisi võtteid ja protseduure, mida kasutatakse planeerimise ülesannete ning operatiivtingimuste täitmiseks. Kuigi ülalmainitud tegevused on

reeglina keerulised, võib planeerimise teadust siiski nimetada üheselt mõistetavaks ja lihtsaks, kuna see allub kindlatele reeglitele. (*Ibid.*, 1—3)

Planeerimise teaduse üks element on operatiivdisain, mida vaadeldakse täpsemalt alapeatükis 2.1.6.

Sõjaliste operatsioonide teaduse aspekti õppija peab mõistma füüsilisi ja protseduurilisi piiranguid, millega tema üksus tegelema hakkab. Kuna sõjalised operatsioonid on tugevalt seotud inimtegevusega, ei saa need olla taandatud lihtsate, valemiga arvutatavate tegevusteni. Sellest faktist tuleneb omakorda vajadus mõista planeerimise kunsti. (*Ibid.*, 1—3)

2.1.4.2. Planeerimise kunst

Planeerimise kunst nõuab arusaamist, kuidas oma väed, vastane ja ümbritsev keskkond dünaamilises tasakaalus paiknevad ja kuidas need operatsiooni vältel olukorda võivad mõjutada. Selle mõistmine aitab planeerijal arendada lihtsaid ja paindlikke plaane erinevate olukordade jaoks. Planeerimise kunst tegeleb samuti operatsiooni mõjuga sõduritele, mis sisaldab endas ka ülema valmisolekut võtta kaalutud riski. (*Ibid.*, 1—4)

Nii nagu operatiivdisain on üks osa planeerimise teadusest, kuulub ka operatiivkunst planeerimise kunsti elementide hulka. Selle olemust vaadeldakse täpsemalt alapeatükis 2.1.5.

2.1.4.3. Analüütiline otsuse vastuvõtmine

Analüütiline otsustamine läheneb probleemile süstemaatiliselt, lahti seletatult kujutab see endast järgmist: ülem analüüsib probleemi, mõtleb välja mitu erinevat lahendust, võrdleb neid püstitatud kriteeriumitega ja valib parima välja. Analüütilise otsustamise eesmärk on välja töötada probleemi optimaalne lahendus mitme alternatiivi seast. Lähenemine on meetodiline ja see sobib hästi kompleksse otsuse vastuvõtmise või tundmatu olukorra jaoks. Analüütilise otsustamise käigus jaotatakse ülesanded äratuntavateks elementideks ning tagatakse et ülem ja tema staap on kaalutlenud, analüüsinud ja hinnanud kõiki asjassepuutuvaid faktoreid. Samuti aitab selline otsuse vastuvõtmine vähekoogenud ülematel kompenseerida kogemuste puudumist metodoloogilisel viisil. (*Ibid.*, 1—6)

Analüütiline lähenemine otsuse vastuvõtmise juures on efektiivne juhtudel, kui on piisavalt aega probleemi ja võimalike lahenduste analüüsimiseks. Selline otsuse vastuvõtmise viis ei toimi kõikides olukordades, eriti plaani täideviimise faasis, kus otsustatakse tihti ajapuuduse ja kiiresti muutuvate asjaolude olukorras. (*Ibid.*, 1—6)

2.1.4.4. Intuitiivne otsuse vastuvõtmine

Intuitiivne otsuse vastuvõtmine on järeldusteni jõudmise kunst, mis rõhutab teadmiste, hinnangu andmise, kogemuse, hariduse, intelligentsi, julguse, tunnetamise ja iseloomu standardmudeleid. Intuitiivne lähenemine keskendub olukorra hindamisel erinevate võimaluste mittetäielikule võrdlemisele. See leiab rakendamist enamasti ajapuuduse korral või juhul, kui otsuse vastuvõtmise kiirus on oluline mingitel muudel põhjustel³. Intuitiivne otsuse vastuvõtmine on kiirem kui analüütiline otsuse vastuvõtmine – esimest rakendades tehakse otsuseid olukorra hinnangu järgi, mitte erinevate tegevusvariantide võrdlemisele tuginedes. See tugineb ülema oskusele ära tunda probleemi või olukorra võtmeelemendid ja kõrvaltähendused, võimaldab välistada ebapraktilise ja valida adekvaatne ja optimaalne tegevusevariant. (*Ibid.*, 1—6)

Intuitiivne otsuse vastuvõtmine on eriti asjakohane ajapuuduse tingimustes. See tõstab märkimisväärselt otsuse vastuvõtmise kiirust. Intuitiivne otsustamine ei pruugi hästi sobida vähekogunud juhtidele keeruliste ja tundmatute olukordade puhul või samaväärsete tegevusvariantide korral. Lisaks sellele võib detailse analüüsi hinnangute asendamine viia selleni, et mõningaid olulisi detaile ei märgata. Ülemad kasutavad intuitiivset otsuse vastuvõtmist siis, kui aega on vähe ja probleemid on lihtsad. Reeglina toimub see operatsiooni käigus. (*Ibid.*, 1—6)

2.1.5. Operatiivkunsti kirjeldus⁴

Operatiivkunst on sõjalise jõu oskuslik rakendamine strateegiliste ja/või operatiiveesmärkide saavutamiseks läbi sõjaliste strateegiate, kampaaniate, operatsioonide ja lahingute kujundamise, organiseerimise, integreerimise ja nende läbiviimise. (..) Lihtsamalt öeldes, operatiivkunst teeb kindlaks millal, kus ja mille jaoks viiakse läbi operatsioon. (AJP-5 2006: 3—3)

---

³ Planeerimisest ajapuuduse tingimustes annab hea ülevaate FM 5-0 „Planeerimine piiratud ajatingimustes“ peatükis (*Planning in a time-constrained environment*) (FM 5-0 2005: 3—58).

⁴ Operatiivkunsti lisainformatsiooniga võib samuti tutvuda AJP-3 esimeses peatükis. (AJP-3 2002: 1—8)

Enamik sõjalisi kampaaniaid ja operatsioone on suunatud vastase käest initsiatiivi haaramisele. Initsiatiivi hoidmine ja ärakasutamine nõuab vastase ülekavaldamiseks otsustavust ja ettenägelikkust. Lõpptulemuse saavutamiseks peab ülem ise valima tegevusviisi. Järgnevalt on toodud mõned võtmekontseptsioonid, mida ülem peab jälgima enne operatsiooni ja selle läbiviimise ajal (nimekiri ei ole välistav, s.t., et võtmekontseptsioone võib olla ka muid):

- 1) Sünergia ja paremus. Sünergia (koostoimimise suurem tulemuslikkus) ja paremuse efektiivne ärakasutamine on saavutatav erinevate ressursside laiaulatusliku kombineeritud kasutamise kaudu. See aspekt sisaldab ka tulejõu ja manöövri sünkroniseerimise kontseptsiooni.
- 2) Üheaegsus ja sügavus. Üheaegsed tegevused ning nende rakendamine sügavuses (mõnikord kasutatakse selleks terminit paralleelne sõjapidamine) kujundab tulevast olukorda ja saab lõhestada vastase otsustamise tsükli ning saab nõrgestada vastase operatsioonide läbiviimise võimet.
- 3) Rünnak ja kaitse. Rünnak ja kaitse võivad üksteist välja vahetada ajas, ruumis ja kasutatavate vägede tasemes selleks, et asetada vastane pideva pinge alla.
- 4) Aja haldamine. Operatsioonijuht peab olema võimeline operatsiooni detailse planeerimise käigus eraldama aega, et pöörata tähelepanu tekkinud muutustele, haarata uutest võimalustest ja tuvastada potentsiaalseid ohte.
- 5) Tegevuse lõpetamine. Tingimused, mida vajatakse operatsiooni lõpetamiseks eelistatud olukorras peavad olema pidevalt järelvalve all.

(AJP-01(B) 2002: 2—8)

Operatiivkunst tegeleb faktide arutlemisega ning hõlmab enamat kui doktriinide ja manuaalide mehaaniline teadmine. See puutub kokku operatsiooni keeruliste suhete laia mõistmisega, mis avaldavad mõju planeerimisele ja läbiviimisele:

- 1) See sisaldab operatiivplaneerimise vahendite efektiivset rakendamist ja tagab, et ülem kasutab operatiivdisaini ajal vägesid, ruumi, aega ja informatsiooni tõhusalt. Operatiivdisaini näol saab ülem tugiraamistiku oma mõtete korrastamiseks ja edu tingimuste mõistmiseks.
- 2) See nõuab laia silmaringi ning võimet ette aimata ettetulevaid probleeme, asjaolusid jm, samuti põhjalikku arusaama võimed-eesmärk-suhtest ja hästi koordineeritud ühendoperatsiooni loomupärast ja efektiivset sünergia mõistmist.

(*Ibid.*, 2—8)

2.1.5.1. Olulised operatiivkunsti faktorid

Aeg-ruum-väed

Operatiivkunst on suurel määral ettekujutamise ja oskuste tasakaalustamise valdkond, mis on mõjutatav aja, ruumi ja vägede poolt. Nende abil haaratakse ja hoitakse initsiatiivi ja pannakse paika sõjalised tingimused edu jaoks.

- 1) Aeg-ruum suhe. Kiirus, millega väed suudavad luurata, hõivata, julgestada või kontrollida kästud ala.
- 2) Aeg-väed suhe. Vägede ja logistilise toetuse valmidus ja kättesaadavus, kaasa arvatud kõrvalmõjud, mis on seotud nende valmiduse ning võimete arenguga.
- 3) Ruum-väed suhe. Võime kontrollida või domineerida operatsiooni läbiviimise jaoks tähtsatel aladel, vägede kontsentratsioon ja hajutamine operatsioonide alal, kaasa arvatud tagajärjed vägede liigse väljavenitatus, ümberpaiknemise ja julgestamata jätmise pärast. Samuti valmisolek, mis lubaks loovutada ruumi, et vältida liigset haavatavust.
- 4) Aeg-ruum-väed suhe. Võime paigutada väed alale ja suhteline kiirus, millega nad suudavad luua otsustavad vägede võimed (*decisive force capabilities*).

(AJP-5 2006: 3—5)

Vastane. Hoolimata olukorrast, seisneb operatiivplaneerimise põhieeldus selles, et sõjalised operatsioonid vajavad vastumeetmeid vastase, vägivalda või sõjategevuse ohjeldamiseks. See kuulub nii 5. artikli kui ka 5. artikli väliste operatsioonide juurde ning hõlmab konventsionaalseid, mittekonventsionaalseid ja asümmeetrilisi ohte samamoodi nagu ebastabiilsust ja etnilist vägivalda. (*Ibid.*, 3—5)

Eesmärgid, lahendused, võimed. Operatiivkunst ühendab eesmärke ning nende saavutamiseks vajalikke lahendusi ja võimeid operatsioonide planeerimise ja läbiviimise ajal. See nõuab ülemalt ja tema staabilt strateegilise raamistiku arvessevõtmist ja kolmele põhiküsimusele vastamist:

- 1) Eesmärgid. Millised sõjalised tingimused operatsioonialal peavad olema täidetud, et strateegiline eesmärk oleks saavutatud? Ülem võtab arvesse olemasolevate vägede iseloomu, ka seda, milliseid eesmärke saab nendega saavutada, milliste riskidega tuleb tegemist ja kuidas neid vähendada.
- 2) Lahendused. Kuidas organiseerida tegevusi ajas ja ruumis, et saavutada eesmärgid?
- 3) Võimed. Milliseid sõjalisi võimeid ja muid ressursse peab rakendama, et saavutada eesmärgid parimal viisil, arvestades kehtestatud piiranguid?

(*Ibid.*, 3—5)

2.1.5.2. Operatiivkunsti rakendamine operatiivdisainis

Ülem kasutab operatiivkunsti operatiivdisaini jaoks, et kaaluda nelja aspekti:

- 1) Sõjaliste tingimuste või lõpptulemuse määramine, mis täidab strateegilist eesmärki.
- 2) Sõjaliste tingimuste täitmiseks nii järjestikuste kui ka üheaegsete tegevuste järjestamine, mis viib eduni. Ebatõenäoline, et strateegiline eesmärk võib olla saavutatav ühe ainsa gambiidiga.
- 3) Ülemale eraldatud sõjaliste ressursside rakendamine, arvestades piiranguid ja välistusi, et toetada tema poolt planeeritud tegevuste järjestust.
- 4) Kaasnevate riskide tuvastamine ja nende hindamine. Edu saavutamiseks peab ülem olema valmis riskide võtmiseks, kuid oluline on teha ka situatsiooniplaneerimist, et võimalikke riske leevendada.

(*Ibid.*, 3—4)

2.1.6. Operatiivdisaini kirjeldus

2.1.6.1. Operatiivdisaini mõiste.⁵

Operatiivdisain sisaldab peamiselt strateegilistest juhiseist arusaamist, vastase kriitiliste faktorite määratlemist ning operatsioonilise kontseptsiooni arendamist strateegiliste eesmärkide saavutamiseks. (JP 5-00.1 2002: ix)

Operatsioonide, lahingute ja võitluste juhtimisel strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kasutab operatiivtasandi ülem operatiivdisaini raames rida planeerimise instrumente, mis aitavad tal näitlikustada operatsiooni tulevast käiku. Sel moel teeb ülem selgeks oma visiooni operatsiooni kontseptsioonist, paneb paika oma kavatsuse operatsiooniplaani suhtes ja selle elluviimiseks vajaliku juhtimisstruktuuri jaoks. (AJP-5 2006: 3—5)

Operatiivdisain on nurgakiviks operatiivplaneerimisele. See sisaldab olukorral ja ülesande analüüsil põhineva operatsiooniidee üldist sõnastamist ning kujutab endast üldiselt ülema tahet. Operatsiooni planeerimiseks kasutatavad kontseptsioonid ja vahendid laienevad operatiivkunstist

---

⁵ Operatiivdisaini lisainformatsiooniga saab tutvuda USJP 5-00.1 teises peatükis (*Chapter II*). Seal on välja toodud ka mõned võteterminid nagu raskuspunkt, kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused, otsustavad punktid jne. Operatiivdisaini elementide nimekirja leiab ka FM 5-0-st (FM 5-0 2005: 3—5).

operatiivdisaini. Operatiivdisainiga pannakse paika operatsiooniidee ja detailsed planeerimise dokumendid. (*Ibid.*, 3—6)

2.1.6.2. Kontseptsioonid ja vahendid.

Operatiivkunsti rakendamine nõuab operatiivdisaini kontseptsioonide ja vahendite mõistmist. Nad on kasulikud strateegiliste ja operatsiooniliste faktorite analüüsil, operatsiooniliste nõudmiste mõistmisel, loovuse tõstmisel ning eesmärkide, lahenduste ja võimete vahel loogilise tasakaalu loomisel. Kontseptsioonid ja vahendid on kasutatavad operatiivdisaini raames loogilises järjekorras ning sisaldavad alljärgnevat nimekirja:

1. Lõpptulemused;
2. Eesmärgid;
3. Raskuspunktid;
4. Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused (*Critical capabilities, requirements and vulnerabilities*);
5. Otsustavad punktid;
6. Otsene ja kaudne lähenemine;
7. Operatsioonide teed (*lines of operation*);
8. Operatsiooniline geomeetria;
9. Ründe- ja kaitseoperatsioonid;
10. Järjestamine ja faasid:
  - a) Sünkroniseerimine, sünergia ja paremus;
  - b) Üheaegsus ja sügavus;
  - c) Manööver;
  - d) Operatsiooni tempo;
  - e) Peamine jõupingutus;
  - f) Kulminatsioon;
  - g) Operatsiooniline paus;
  - h) Varuplaanid ja jätkuplaanid (*branches and sequels*);
  - i) Konflikti lõpetamine.

(*Ibid.*, 3—6)

Kontseptsioonide ja vahendite täpsem lahtimõtestamine asub Lisas 2.

2.2. Operatiivplaneerimise protsess

OPP on staabi koordineeritud tööprotsess, mille abil tehakse kindlaks parim meetod määratud ülesannete täitmiseks ning võimalike tulevaste ülesannete või ülesande nõudmiste planeerimisel. Planeerimine on tavaliselt pärsitud ebausaldusväärse informatsiooni, ebapiisava aja ja piiratud ressurssidega. OPP on välja töötatud selleks, et optimeerida loogilised, analüütilised otsuse vastuvõtmise sammud segastes ja ebakindlates tingimustes. (DPM 2002: 184)

Operatiivplaneerimise protsess kirjeldab kognitiivsete protsesside loogilist järjestust ning suhestab ülemate ja staapide poolt rakendatavad protseduurid olukorra analüüsi, ülesande nõudmiste tuletamise ning määratud ülesannete täitmise ja soovitud sõjalise lõpptulemuse saavutamise parima meetodi kindlaks määramisega. Samuti tegeleb OPP operatsiooniliste eesmärkide saavutamiseks vajalike jõudude ja võimete identifitseerimise ning vägede siirmisega operatsioonipiirkondadesse. (AJP-5 2006: 4—1)

Operatiivplaneerimise protsess on rakendatav kõikides operatsioonide planeerimise tegevustes: strateegilisel, operatsioonide ja taktikalise juhtimise tasanditel NATO sõjalises juhtimisstruktuuris. OPP on kavandatud sõjaliste operatsioonide (nii 5. artikli kui ka 5. artikli väliste kriisitõrjeoperatsioonide) operatiivplaneerimise toetamiseks. (*ibid.*, 4—1)

Operatiivplaneerimise protsessi eesmärgid:

- 1) Standardiseerib alliansi-siseselt planeerimisprotsess ja planeerimisprotseduurid;
- 2) Sätestab strateegilis-poliitilist juhendamist ja kontrolli kogu planeerimisprotsessi vältel;
- 3) Aitab strateegilisel sõjalisel nõuandel jõuda poliitilis-sõjaliste võimudeni;
- 4) Parandab koostegutsemisvõimet ja koostööd strateegilise, operatsioonilise ja taktikalise juhtimise tasandite staapide vahel;
- 5) Tagab loogilist protsessi kõrgema juhtkonna juhiste ja suuniste analüüsil ning soovitud sõjalise lõpptulemuse saavutamiseks jätkusuutlike tegevusvariantide väljatöötamisel;
- 6) Aitab ülemaal juhtida plaani väljatöötamise protsessi;
- 7) Maksimeerib staapide loogilist ja loomingulist mõtlemist aitamaks ülemaal teha otsuseid ebakindlas ja segases olukorras, kui aeg ja informatsioon võivad olla ebapiisavad;
- 8) Aitab ülemaatel koordineerida ja integreerida mitmerahvuseliste väekoondiste ja nende juhtkonna koostööd operatiivplaneerimise ajal;
- 9) Hindab planeerimisprotsessi tulemust.

(DPM 2002: 185)

Protsesside kontroll. OPP on disainitud selleks, et tagada ülemale ja planeerimisstaabile maksimaalset tegevusvabadust ideede ja kontseptsioonide arendamisel, samas kindlustades poliitilist ja sõjaväelist kontrolli kogu protsessi üle. OPP jaoks on äärmiselt oluline poliitilis-sõjaliselt ja strateegiliselt tasandilt selgete juhiste olemasolu, eriti algatuse etapis, kaasa arvatud poliitilised/strateegilised eesmärgid, soovitud lõpptulemus ja planeerimise ajajooned. Sellega kindlustatakse, et operatiivplaneerimise protsess on õigesti orienteeritud. Ülema poolt planeerimisjuhise väljaandmine alluvatele ja nende operatsiooni kontseptsioonide ja plaanide kinnitamine kontrollib planeerimisprotsessi alatape. (AJP-5 2006: 4—5)

2.2.1. OPP etapid

Operatiivplaneerimise protsessi etappide ülevaade põhineb täisulatuses AJP-5 neljandale peatükile (*Chapter 4, The Operational Planning Process*). (*ibid.*, 4—1) Magistritöö autori arvamusel just see raamdokument kirjeldab kõige paremini OPP etappide sisu.⁶

Lisas 1 on välja toodud tabel, mis võtab lühidalt kokku OPP etapid ja nende tähtsamad tegevused ning produktid.

Etapp I – Algatus. Algatus püstitab nõudeid operatiivplaneerimise läbiviimiseks ning annab üldisi planeerimise suuniseid ja piiranguid.

Etapp II – Orientatsioon. Orientatsioon analüüsib situatsiooni eesmärgiga kindlaks teha, mis peab olema tehtud, et täita kõrgema juhatuse suuniseid ning täpselt määrata ülesannet ja soovitud lõpptulemust. Orientatsioon fokuseerib põhjalikule ülesande analüüsile. Selle etapi põhiproduktid on ülesande sõnastus, operatiivdisain ja ülema planeerimisjuhise (*Commander's Planning Guidance – CPG*).

Etapp III – Kontseptsiooni arendus. Kontseptsiooni arendus määrab, kuidas saavutada eesmärk kõige efektiivsemalt. See fokuseerib erinevate tegevusvariantide arendamisele ja analüüsile ning

---

⁶ Sarnaselt AJP-5-le, on olemas ka teistes raamdokumentides OPP-ga analoogsete protsesside kirjeldused. Näiteks koosneb FM 5-0-s lahti kirjeldatud *Military Decision Making Process* seitsmest etapist alates ülesande saamisest lõpetades käsu väljastamisega (FM 5-0 2005: 3—3). US JP 5-00.1 operatsioonide planeerimise ja täideviimise protsess koosneb viiest etapist, kuid orientatsiooni osa ei ole eraldi välja toodud (JP 5-00.1 2002: III—5). OPP-ga sarnased protsessid võivad teatud nüanssides üksteisest erineda, kuid on oma loogilise ülesehituse poolest samad.

ülesande täitmiseks vajalike vahendite määratlemisele. See aitab ülemal valida parim tegevusvariant. Ülema valitud tegevusvariant loob aluse operatsioonide kontseptsiooni (*Concept of Operations – CONOPS*) ja vajaduste aruande (*Statement of Requirements – SOR*) loomiseks. Need kaks on antud etapi kaks põhilist lõpp-produkti.

Etapp IV – Plaani arendamine. Plaani arendamine teeb kindlaks, milliseid vägesid on vaja plaani elluviimiseks, paneb paika ajaraamistiku vägede siirmisel operatsioonialale ning nende kaitse, väljaõppe ja ülalpidamise. See sisaldab koordineerimise staapide ja rahvuste vahel. Neljanda etapi tulemusena tekib kõrgema juhtkonna poolt kinnitatud täielikult arendatud plaan või vajadusel plaanid, kuhu on liidetud lisad vajalike tegevuste kohta.

Etapp V – Plaani läbivaatamine. Plaani ülevaade teeb kindlaks, kas plaan kehtib vastavalt nõudmistele ja doktriinidele ning kas see on teostatav, sobilik ja vastuvõetav. See sisaldab plaani perioodilist ülevaatamist ja vajadusel plaani muutmist.

2.2.2. OPP etappide detailne kirjeldus

2.2.2.1. Etapp I – Operatiivplaneerimise protsessi algatamine

Ulatuvus ja sisu

See peab põhinema sõjalise olukorra täielikul mõistmisel, kaasa arvatud potentsiaalsete vastaste tõenäolistest sõjalistest eesmärkidest arusaamine. Algatamine peab arvestama tsiviilkeskkonnaga, sealhulgas poliitiliste, geograafiliste, majanduslike ja sotsiaalsete võtmefaktoritega, mis võivad avaldada suurt mõju sõjaliste operatsioonide läbiviimisele. Algatamine peab pakkuma sõjalist juhendamist alljärgnevates valdkondades:

- 1) Soovitud sõjaline lõpptulemus;
- 2) Ülesanded;
- 3) Esialgsed käsuliinid;
- 4) Esialgne vägede võimete hinnang;
- 5) Esialgne eelarvehinnang;
- 6) Esialgne ülalpidamise/jätkusuutlikkuse hinnang;
- 7) Operatsiooniga kaasaskäivate riskide analüüs;
- 8) Edu tingimused;
- 9) Avalik arvamus, meedia olukord ja üldsuunitlused.

Ülaltoodud nimekirjast soovib magistritöö autor eraldi välja tuua vägede võimete hinnangut.⁷ Reeglina on väga raske defineerida, kas üks või teine võime vastab operatsiooni nõuetele või mitte. Kuna sellekohast kvantitatiivset mõõdikut ei ole välja arendatud, kasutatakse siinses kirjutises kvalitatiivset mõõdikut. Aluseks vägede võimete hinnangule on võetud NATO *TASK LIST*-i põhiliste operatsiooniliste võimete (*Essential Operational Capabilities - EOC*) nimekiri:

1) Vägede ajaline kättesaadavus (*Timely Force Availability*)

Võime efektiivse ja piisava väe õigeaegseks loomiseks ja selle jätkusuutlikkuse tagamiseks, kaasa arvatud suutlikkus vägede formeerimiseks piisavasse valmidusse. Antud võime eeldab valmidust reageerida strateegilise keskkonna muutustele ja operatsioonist osavõtvate vägede roteerimisele.

2) Tõhus teave (*Effective Intelligence*).

Usaldusväärse teabe kogumine ja jagamine vajalikuks ajaks eesmärgiga ennetada ja/või vastata alliansi turvanõuete vajadustele või vastase tegevustele.

3) Ümberpaigutatavus ja mobiilsus (*Deployability and Mobility*).

Vägede kontsentreerimine ja võitlusvõime saavutamine vajalikus kohas ettenähtud ajaks (ümberpaigutamine) ja võime kiiresti liikuda pärast ümberpaigutamist (mobiilsus).

4) Efektiivne võitlusvõime (*Effective Engagement*).

Võime kasutada vägesid, eriti relvasüsteeme, efektiivselt erinevate võimalike olukordade puhul.

5) Efektiivne käsutamine, juhtimine ja sidesüsteemid (*Effective command, control and communications – C3*).

Võime juhtida alliansi vägesid ja staape ülesannete edukal täitmisel.

6) Logistiline tagatavus (*Logistics Sustainability*).

Võime tagada õigeaegset ja efektiivset logistilist toetust iga operatsiooni jaoks kuni eesmärgi saavutamiseni.

7) Vägede jätkusuutlikkus ja turve (*Survivability and Force Protection*).

Vastase tegevuste efekti vähedamine, kaasa arvatud kemo-, bio-, kiirgus- ja tuumarelvade (*chemical, biological, radiological and nuclear – CBRN*), seadmete ja toksiliste tööstuslike materjalide mõju, millega tagatakse oma vägede tegevusvabadus ja efektiivsus.

(NTL 2007: 1—5)

---

⁷ Vägede võimete hinnang on otseselt seotud kontseptsiooni arenduse etapi vajaduste aruandega. Metoodika küsimustes asuvad vägede võimed samuti kontseptsiooni arenduse etapi küsimuste all.

Nende võimete hindamiseks pakub autor lihtsat jaotust: puudub, halvem kui planeeritud, vastab planeeritule, parem kui planeeritud. Tabel vastava hinnanguga on välja toodud lisas 5. Seal asub ka hinnangu kirjeldus.

2.2.2.2. Etapp II – Operatiivplaneerimise protsessi orientatsioon

Ülevaade. Orientatsiooni etapi eesmärk on määrata, mis peab olema tehtud, et täita kõrgema juhatuse suuniseid. Orientatsiooni faas algab planeerimisejuhise saamisega kõrgemalt juhatuselt. Seejärel annab ülem operatsiooni planeerimise grupi (*Operations Planning Group – OPG*⁸) toetusel oma olukorrahinnangu, arvestades strateegilise taustaga, geograafiliste, hüdrograafiliste ja meteoroloogiliste oludega ning vastaste olukorraga. Sellest tulenevalt toimub detailne ülesande analüüs, kus lähtuvalt kõrgema juhatuse ülesandest, kavatsusest, soovitud lõpptulemusest ning määratud ja tuletatud ülesannetest pannakse paika täpne ülesanne ja soovitud lõpptulemus. See annab aluse üldise operatiivdisaini arenguks, sealhulgas aluse raskuspunktide, otsustavate punktide ja operatsiooniteede määramiseks. Operatsiooni planeerimise grupp aitab ülemaal planeerida tema planeerimisjuhise. Planeerimisjuhise on selle etapi põhiprodukt ning selle eesmärk on tagada juhiseid alluvatele nende algatamise ja orientatsiooni faasideks ning ülema enda operatsiooni planeerimise grupile kontseptsiooni arenduse jaoks.

Ülema esmane juhend⁹. Saades kõrgemalt ülemaal planeerimisjuhise, peab ülem oma operatsiooni planeerimisgrupile jagama esmased juhised ja andma ülevaate oma kavatsustest operatsiooni korraldamisel. Need juhised põhinevad ülema olukorra ja ülesande analüüsil ja on mõeldud staabi orienteerimiseks ja fokuseerimiseks.

Planeerimise aeg¹⁰. Planeerimisprotsessi alguses peab planeerimisgrupp määrama kasutada olevat aega millesse on arvestatud ka vägede loomiseks kuluv aeg. Toetudes sellele teadmisele, jaotatakse kogu protsess etappideks, kindlustades sellega, et alluvad saavad piisavalt aega planeerimiseks ja ettevalmistusteks. Protsess sisaldab ka dokumentides olevate oluliste seisukohtade kommenteerimist ja ülemate/alluvate kommentaaride arvesse võtmist.

---

⁸ Vt. samuti FM 5-0 3—9: staabi roll planeerimises (*Staff's role in planning*)

⁹ Vt. samuti FM 5-0 3—6: planeerimise juhise (*Planning Guidance*)

¹⁰ Vt. samuti FM 5-0 3—14: ajagraafik (*Time Line*)

Eelkorraldused alluvatele . Niipea kui ülem on enda jaoks olukorra ja ajakriteeriumid piisavalt selgeks teinud, annab ta alluvatele eelkorralduse, et nad saaksid alustada planeerimise ja võimaliku siirmise ettevalmistustega.

Olukorra hinnang. Planeerimisgrupp aitab ülemal hinnata tingimusi, mis tõenäoliselt avaldavad mõju sõjalisele operatsioonile ühendoperatsioonialal ja teistel huvialadel. Lahinguvälja luurealane ettevalmistus (*The Joint Intelligence Preparation of the Battlespace - JIPB¹¹*) aitab kaasa olukorra hinnangule luurealase arvamusel, hinnangu ja teiste produktidega, mis aitavad kaasa otsuse vastuvõtmise protsessile. Olukorra hinnangut mõjutab strateegiline sõjaline analüüs, kõrgema ülemal algatusdirektiiv ja planeerimisjuhised. Hinnang sisaldab alljärgnevat:

1. Strateegiline taust. Sisaldab ajalooliste, poliitiliste, sõjaliste, majanduslike ja sotsiaalsete faktorite mõju olukorrale ja võimalikud implikatsioonid sõjalise operatsiooni jaoks. Rahvusvaheline õigus võib samuti avaldada mõju.
2. Geograafilised tingimused. See on osa lahinguvälja luurealasest ettevalmistusest ning sisaldab analüüsi maastiku tõenäolise mõju kohta, kaasa arvatud tähtsad infrastruktuuri objektid.
3. Meteoroloogilised, okeanograafilised ja hüdrograafilised tingimused. See on samuti osa lahinguvälja luurealasest ettevalmistusest ning sisaldab analüüsi atmosfääri, ilmastiku ja kliima mõju kohta, sealhulgas veepealsed ja veealused tingimused merel.
4. Meditsiinilised tingimused. See osa hinnangust koosneb kohalike haiguste, veekvaliteedi, tööstuse/keskkonna ohtude ülevaatest ning teistest meditsiiniliste faktorite nimekirjast, mis võivad mõjutada operatsioonis osalevat personali.
5. Vastase vägede olukord. See on suur osa lahinguvälja luurealasest ettevalmistusest, mis tagab informatsiooni alljärgnevast:
  - a) Lahingukord ja hetkeasukoht;
  - b) Strateegilised eesmärgid ja soovitud lõpptulemus;
  - c) Võimed ja piirangud (tugevused ja nõrkused);
  - d) Raskuspunktid ja otsustavad punktid;
  - e) Kõrge prioriteediga sihtmärgid;
  - f) Tõenäolised kavatsused (kui võimalik, siis arvestades vastase doktriiniga);
  - g) Võimaliku vastase tegevusvariandid. See on vastase kõige tõenäolisema ja kõige ohtlikuma tegevusvariandi määramise protsessi algus, kus ei arvestata selle mõjuga oma

---

¹¹ Vt. samuti FM 5-0 3—17 ja AJP-3 5—2

tegevusvariantidele. Vastase tegevusvariandid arendatakse tagantjäreli edasi kontseptsiooni arenduse etapis. Vastase tegevusvariandid peavad sisaldama alljärgnevat:

- Ülevaade kontseptsioonist;
- Graafiline kirjeldus (sketš);
- Sihtstruktuur;
- Operatsiooniline ajakava;
- Võimaluste hinnang;

6. Tsiviil-sõjaline olukord. Sisaldab käesoleva või eeldatava olukorra hinnangut ning tsiviilkeskkonna võimalikke mõjusid sõjalisele operatsioonile, sealhulgas kohaliku võimu seisukorda, piirkonna stabiilsust, rahvusvahelist poliitilist mandaati ja rahvusvahelisi/valitsuseväliseid organisatsioone.

7. Informatsioon ja meedia olukord. Sisaldab hinnangut selle kohta, kuivõrd olukord võib olla mõjutatud informatsiooni kättesaadavuse, kasutamise ja manipuleerimisega ning meedia olukorda ühendoperatsioonide alal.

Kõrgema ülema juhise ülevaade. Ülesande analüüsi esimene samm on mõista võimalikult täpselt kõrgema ülema planeerimisjuhist või algatusdirektiivi. Ühine arusaamine peab olema kinnitatud läbi ülemate ja alluvate diskussioonide planeerimise käigus. See on vajalik kindlustamiseks, et alluvad tegutsevad vastavalt ülema kavatsustele. Alljärgnevalt tuuakse välja detailid ülema planeerimisjuhise, mis peavad olema selgelt arusaadavad:

1. Ülesanne. Kõrgema ülema ülesande sõnastus aitab aru saada põhiülesandest ja selle eesmärgist ning alluvate määratud ülesannetest.
2. Kavatus. Kõrgema ülema kavatsuse sõnastus kajastab tema isiklikku seisukohta operatsiooni üldise eesmärgi kohta: mis peab olema saavutatud, millise põhilise meetodiga, milliseid riske võib võtta, millised peavad olema tingimused, kui soovitud lõpptulemus on saavutatud.
3. Eesmärgid. Kõrgema ülema poolt püstitatud eesmärgid kehtestavad operatsiooni otstarbe.
4. Lõpptulemus. Lõpptulemus kirjeldab olukorda, mis peab valitsema, kui operatsioon on lõpetatud edukates tingimustes. Kui see on liiga üldine, võib ülem sõnastada spetsiifilised edukriteeriumid, mis määravad mõõdetavaid tingimusi ja teevad kindlaks, kui eesmärk on saavutatud.
5. Piirangud. Piirangud sisaldavad kõikvõimalikke diplomaatilisi ja poliitilisi kitsendusi ning strateegilisel ja operatsioonilisel tasandil tuvastatud sõjalisi piiravaid asjaolusid. Kõrgem

juhtkond võib samuti püstitada planeerimise piiranguid eesmärgiga täpsustada planeerimise piire.

Planeerimise piirangud koosnevad:

a) Piirangud sellele, mida võib teha. Nad on keelava iseloomuga – plaan peab selgelt määratlema keelatud tegevusi. Näiteks: „Ennetavad rünnakud ei ole lubatud“.

b) Suunistused, mis kehtestavad erilisi kohustusi, näiteks: „ Vasturünnak peab algama enne 17 Nov XX“.

6. Edu saavutamiseks vajalikud tingimused. Tähtis on paika panna väljaspool ülema võimu ulatust asuvad tingimused, mis tõenäoliselt osutavad vajalikuks operatsiooni eduka läbiviimise jaoks. Klassikaline näide sellistest tingimustest on juhtimise ühtsuse saavutamine, mis sõltub operatsioonis osalevate riikide poolt saadetud juhtimispersonalist. See peab olema adekvaatsel tasemel nii strateegilise kui ka operatsioonilise tasandi puhul ning see tagab ülesande täitmist ilma suuremate riskideta.

7. Eeldused. Kõrgema juhatuse eeldusi käsitletakse faktidena ja lähtutakse nendest plaanide tegemisel.

Esmäülesande analüüs¹². Esmäülesande analüüsi eesmärk on arvesse võttes kõrgema ülema juhiseid kindlaks teha, mis peab olema saavutatud ning milliseid vahe-eesmärke see endaga kaasa toob.

1. Ülesannete analüüs. (..) Ülesandeid tuletatakse algatusdirektiivist või kõrgema ülema planeerimisjuhiseist, kaasa arvatud kõrgema ülema suulised või kirjalikud juhised. Ülesanded jagunevad põhi-, määratud ja kaasnevateks ülesanneteks.

a) Põhiülesanded. Ülesande analüüsi käigus selgitab ülem neid ülesandeid, mis on kõige tähtsamad eesmärgi saavutamisel. Põhiülesannete väljaselgitamine võimaldab ülemal ja tema staabil fokuseerida edaspidisel planeerimisel oma rollil ja funktsioonil antud operatsioonis.

b) Määratud ülesanded on ülesanded, mis on konkreetselt määratud ülema poolt eesmärgiga aidata alluvatel orienteeruda ja luua aluseid esmäülesande analüüsiks. Neid täiendatakse pärast kõrgema ülema tegevusplaani valikut.

c) Kaasnevad ülesanded on ülesanded, mida tuletatakse määratud ülesannetest või teistest kõrgema ülema planeerimisjuhise elementidest. Kaasnevad ülesanded võivad samamoodi tuleneda olukorra analüüsist operatiivdisaini käigus.

---

¹² Vt. samuti FM 5-0 3—18

2. Võtmefaktorite analüüs. Vägede tähtsaimate aspektide, aja ja ruumi, tsiviil- ja infokeskkonna võtmeaspektide analüüs esmaülesande analüüsi käigus määrab selle, mis peab olema saavutatud operatsiooni käigus ja millistel tingimustel. Edaspidine analüüs kontseptsiooni arenduse etapis fokuseerib küsimusele, kuidas operatsioon läbi viia kõige paremal viisil ning keskendutakse aspektidele, mis on otseselt seotud operatiivdisaini arenguga.

3. Ülesande sõnastamine. Ülesande sõnastamine on esmaülesande analüüsi tulemus. Sellega öeldakse selgelt, kes viib läbi operatsiooni, mis peab olema saavutatud, millal, kus ja miks see toimub (operatsiooni eesmärk). Samas ei ütle sõnastatud ülesanne, kuidas operatsioon peab olema läbi viidud.

Operatsiooniline analüüs ja operatiivdisain. Järgmine etapp operatsioonilises analüüsis ja operatiivdisaini arengus on keskendumine alljärgnevale faktoritele:

- 1) Lõpptulemused (kõrgemad);
- 2) Eesmärgid (kõrgemad);
- 3) Raskuspunktid;
- 4) Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused;
- 5) Otsustavad punktid;
- 6) Otsene ja kaudne lähenemine;
- 7) Operatsioonilised eesmärgid (oma tase);
- 8) Edukriteeriumid;
- 9) Operatsiooni teed;
- 10) Varuplaanid ja jätkuplaanid (kui nad on juba selgeks tehtud);
- 11) Konflikti lõpetamine.

Esmane vägede hinnang. Viies läbi „sõdurid-ülesanne“ (*troops-to-task*) analüüsi, pannakse paika ülesande täitmiseks vajalike vägede suurust. Sellele avaldavad mõju poliitilis-strateegilise tasandi sunnitused. Vägede hinnang täpsustatakse edaspidise planeerimise käigus kontseptsiooni arenduse etapis.

Ülesande analüüsi koosolek¹³. Koosoleku eesmärk on anda ülema ülevaade olukorra hinnangust, kinnitada ülesande sõnastust ning täpsustada ülema planeerimisjuhust. Koosolekul

---

¹³ Vt. samuti FM 5-0 3—26

kogutakse kokku kõik analüüsid, mida ülem ja planeerimisgrupp on käsitlenud orientatsiooni etapi käigus ning kinnitatakse ülema juhised kontseptsiooni arenduse etapi jaoks. Ülema juhised keskenduvad oma tegevusplaanide väljatöötamisele. Koosoleku põhjal teeb staap ettepaneku lõpliku ülema planeerimisjuhise osas.

Ülema planeerimisjuhise. Orientatsiooni etapi lõpptulemus on ülema planeerimise juhise. See on ametlik dokument, mille alusel toimub edaspidine planeerimine ülema ja alluvate staapides. Planeerimisjuhise kolm võtmelementi on soovitud lõpptulemus, ülesande sõnastus ja ülema esialgne kavatsus. Ülema esialgne kavatsus kajastab tema visiooni operatsioonist kooskõlas selle eesmärgi ning vajalike tingimustega otsustavates punktides soovitud lõpptulemuse saavutamisel. Ülem võib anda oma hinnangu vastase võimalikest kavatsustest, riskidest ja käskida välja töötada või välistada spetsiifilist tegevusvarianti.

2.2.2.3. Etapp III – Operatiivplaneerimise protsessi kontseptsiooni arendus

Ülevaade. Kontseptsiooni arenduse eesmärk on määrata, kuidas saab operatsiooni kõige efektiivsemalt läbi viia. Kontseptsiooni arendus algab ülema planeerimisjuhise tutvustamisega. Sellega luuakse alus edaspidiseks analüüsiks ja oma tegevusplaanide väljatöötamiseks. Tegevusplaanid on esialgselt kirjeldatud üldiselt ja testitud sobilikkuse osas. Neid täiustatakse sõjamängude käigus, võttes arvesse alluvate staapide ettepanekuid. Analüüsi tulemusena esitatakse ülemale võrdluseks erinevad tegevusvariandid koos soovitustega. Ülema otsuse ja lisajuhendite põhjal täiustab staap väljavalitud tegevusvarianti ja töötab välja operatsiooni kontseptsiooni ja määrab vajadused, mis on antud planeerimise etapi lõpp-produktid.

Ülema planeerimisjuhise tutvustamine. Operatsiooni planeerimisgrupp alustab kontseptsiooni arendust ülema planeerimisjuhisega tutvumisest. Erilist tähelepanu pööratakse ülema kavatsusele, põhiülesannetele, faktoritele ja järeldustele, operatiivdisainile, riskidele ning juhistele vastase ja oma tegevusplaani osas.

Tegevusplaani väljatöötamist mõjutavate faktorite analüüs. See on orientatsiooni etapis staabi poolt välja töötatud hinnangu jätk. Planeerimisgrupp keskendub põhiülesannete täitmiseks kõige soodsamate tingimuste saavutamisele ning analüüsib faktoreid, mis võivad neid mõjutada. Analüüs nõuab ajaraamistiku, ruumi ja vägede täpsemat läbivaatamist ning sisaldab alljärgnevat valdkondi:

- 1) Luure. Luurehinnang sätestab tegevusvariandi arendamiseks luureinformatsiooni vajaduse.
- 2) Operatsioonid. Hinnatakse operatsioonilise manöövri võimalikku mõju, surmava ja mittesurmava jõu kasutamist operatsiooni jätkamiseks vajalike tingimuste saavutamiseks, käsutamise ja juhtimise võimet ning vägede kaitstust.
- 3) Logistika. Sõjalise operatsiooni läbiviimiseks vajaliku logistilise toetuse hinnang, kus võrreldakse olemasolevaid ressursse vajaminevatega.
- 4) Meditsiin. Meditsiiniline hinnang tegeleb kasutada oleva meditsiinilise luureinformatsiooniga ja operatsiooni mõjuga selles osalevale personalile. Hinnang võrdleb olemasolevat meditsiinilist ressursi vajaminevaga.
- 5) Liikumised. Liikumise teostatavus analüüsib infrastruktuuri ja võrdleb vägede mobiilsust liikumiseks vajaliku võimega.
- 6) Kommunikatsiooni- ja infosüsteemid. Süsteemide hindamine määrab operatsiooni toetuseks vajalikku võimet ning võrdleb seda olemasolevaga.
- 7) Rahandus ja lepingute sõlmimine. Hinnatakse potentsiaalse eelarve nõudmisi eeldatava rahastamise taseme ning vajadusega sõlmida teenuste ja varustamise lepinguid operatsioonialal.
- 8) Tsiviil-sõjaline koostöö. Tsiviil-sõjalise koostöö analüüs hindab tsiviilkeskkonna võimalikku mõju sõjalisele operatsioonile ja operatsiooni potentsiaalseid tagajärgi tsiviilkeskkonna suhtes.

Tegevusvariantide väljatöötamine, valik ja muud sellega kaasnevad protsessid on välja toodud Lisas 3.¹⁴

Tegevusvariandi valik ülema poolt. Planeerimisgrupp esitab ülemale koosolekul oma otsuse, milles sisalduvad kontrolli läbinud tegevusvariandid koos omapoolsete soovitustega. Sellega tagatakse, et ülem saab piisavalt adekvaatset informatsiooni oma otsuse langetamiseks. Ülem võib tegevusvariandi valiku ajal samuti nõu pidada alluvate staapidega. Ülem võib tegevusvariandi valida ilma või koos parandustega või kombineerida mitmest erinevast tegevusvariandist uue. Samuti võib ta käskida läbi mõelda lisategevusvariandid.

Operatsiooni kontseptsiooni arendus. Ülema juhistelega tuginedes arendab staap väljavalitud tegevusvariandist operatsiooni kontseptsiooni. Kontseptsioonis sõnastatakse selget ja lühidalt,

---

¹⁴ Vt. samuti FM 5-0 3—29: Tegevusvariantide arendus, näidised, sketš, sõjamäng, võrdlus, valik.

kuidas ülem kavatseb täita püstitatud ülesannet, kaasa arvatud ülevaade soovitud sõjalisest lõpptulemusest.

Operatsiooni kontseptsioon üldjoontes:

- a) Sätestab ülema arusaama olukorrast, sealhulgas võtmeoleetused ja raskuspunktid, mis põhinevad nii kõrgema juhtkonna juhistel kui ka omal ülesande analüüsil.
- b) Sätestab ülema enda hinnangut raskuspunktide, otsustavate punktide, operatsioonisihtide ja võimalike riskide osas.
- c) Sätestab ülema ülesande sõnastust;
- d) Kirjeldab üldjoontes, kuidas ülem kavatseb täita ülesannet;
- e) Kirjeldab peamiste vägede ja võimete kasutamist;
- f) Teeb kokkuvõtte operatsiooni läbiviimiseks vajalike vägede ja võimete kohta;
- g) Informeerib kõrgemate ja alluvate staapide ülemaid ning muid toetavaid organisatsioone vajalikest tegevustest, kaasa arvatud logistilise toetusplaani arenduse vajadusest;
- h) Tagab kontseptsiooni ülevaate administratiivse ja logistilise toetuse üksustele;
- i) Tagab käsutamise ja juhtimise meetmete ülevaate, sealhulgas side- ja infosüsteemide vajadused.

Vajaduste aruanne. Planeerimise käigus määrab staap esialgseid vajadusi, moodustades operatsiooni kontseptsiooni täideviimiseks vajalike elementide loetelu. Esialgsete vajaduste määramisest võtavad osa ka alluvad ülemad ning siinkohal on eriti tähtis paralleelplaneerimine ja vastastikune suhtlemine erinevate tasemete vahel. Vajaduste määramine sisaldab sihtstruktuuri ja iga selle komponendi sihtkohta ning aega, millal iga vägede element peab sihtkohta jõudma. Esialgne vajaduste määramine põhineb pideval „väed-ülesanne“ analüüsil, kus arvestatakse ka vägedele esitatavate piirangutega. Esialgseid vajadusi korrigeeritakse plaani arendamise etapis.

Operatsiooni kontseptsiooni kinnitamine. Ülem edastab oma operatsiooni kontseptsiooni koos esialgsete vajadustega kõrgemale juhtkonnale. Kontseptsiooni heakskiit on vajalik täielikult arendatud plaani välja töötamiseks. Samas võib staap jätkata plaani arendamist juba kontseptsiooni kinnitamise protsessi käigus. Esialgne vajaduste määramine on alustalaks operatsiooni planeerimise jätkuprotsessi jaoks.

2.2.2.4. Etapp IV – Operatiivplaneerimise protsessi plaani arendamine

Plaani arendamine jätkub operatsiooni kontseptsiooni kinnitamise protsessi käigus, kuid peab arvestama edasiste võimalike parandustega, mis tulevad kõrgemalt juhtkonnalt. Plaani arendamise etapi eesmärk on täpselt määratleda operatsiooni kontseptsiooni elluviimiseks vajalikud väed tagada nende ülapidamine ja kaitse ning organiseerida ja koordineerida vägede siirmist operatsioonialale. See sisaldab ka iga funktsionaalse ala detailide viimistlemist, millega tagatakse kontseptsiooni täielik integreerimine ja efektiivne täideviimine. Planeerimisgrupp töötab välja detailseid juhiseid iga funktsionaalse ala jaoks.

2.2.2.5. Etapp V – Operatiivplaneerimise protsessi plaani läbivaatamine

Ülevaade. Plaani läbivaatamise etapi eesmärk operatiivplaneerimise protsessi raames on kindlustada plaani vastavust poliitilistele ja doktrinaalsetele nõudmistele. See etapp koosneb kahest osast: plaani läbivaatamine ja plaani hindamine.

Plaani läbivaatamine koosneb omakorda kolmest osast: progressi ülevaade, perioodiline ülevaade ja esialgse plaani muutmine operatsiooni plaaniks.

Plaani hindamine. Ideaalis toimub plaanide analüüs läbi detailse ülevaate, harjutamise ja sõjamängude. Aja kokkuhoiu mõttes ja tulemuste parandamiseks kasutatakse sõjamängudes tihti ka arvutite abi. Samas, plaani võib hinnata planeerimises mitteosalevate ohvitseride poolt. Hinnangu andmisel kasutavad nad oma kogemusi ja planeerimise lähteandmeid. Hindamise meetodi dikteerib reeglina sõjamängu läbiviimiseks kasutada olev aeg ja võimalused.

Plaani vigade parandamine. Plaani ülevaate ja hindamise tulemusena tuvastatakse tähtsaimad parandust vajavad valdkonnad ning nende sisseviimiseks tullakse tagasi vastava planeerimisetapi juurde. Kui aeg on piiratud, võib planeerimisprotsessi ülevaade olla lühendatud ja kitsendatud vastavalt uue olukorra nõudmistele, selle potentsiaalsetele mõjudele käesolevale plaanile ning sisaldada soovitusi muudatuste osas. Sellest antakse ülemale teada viimistletud otsuse koosolekul (*revised decision briefing*).

Viimistletud otsuse koosolek. Koosoleku ettekanded on lühikesed, võimalikud täpsed ja sisaldavad alljärgnevat:

a) Olukorra värskendamine (vastane ja omad väed);

- b) Mõju käesolevale plaanile;
- c) Plaani võimalikud muutused;
- d) Käesoleva plaaniga kaasnevad riskid (kui muudetakse/kui ei muudeta);
- e) Soovitused.

2.3. Metoodika küsimuste tuletamine

Käesolevas alapeatükis püstitatakse OPP baasil rida küsimusi, mille abil luuakse sõjaliste operatsioonide analüüsi metoodika lihtsustatud kujul. Alapeatükk on otseselt seotud konflikti analüüsiga metoodika kontrolli peatükis.

Metoodika põhiidee seisneb selles, et operatsioonile/konfliktile lähenetakse n-ö tagantpoolt. Lõppenud operatsiooni puhul on reeglina teada, milliseid vägesid kasutati, milline oli ajaraamistik, üldine väeüksuste liikumine, võimalikud eesmärgid jne. Neid faktoreid lähteandmetena ära kasutades liigutakse OPP erinevates etappides püstitatud küsimuste juurde ning analüüsitakse planeerimise või plaani täideviimise tugevaid ja nõrku kohti ning otsitakse operatsioonilisi vigu ja edusamme.

Juhtumianalüüsi abil selgitatakse välja, kas neid küsimusi saab kasutada operatsioonide analüüsil ning kas kõik küsimused sobivad selleks. Pärast metoodika kontrolli muudetakse vajadusel küsimusi või jäetakse välja juhul, kui avalikud materjalid ei suuda tagada piisavalt informatsiooni nende vastamiseks. Samas peab mõistma, et üks või teine konkreetne operatsioon ei pruugi anda vastuseid kõikidele küsimustele ning nende hulk võib olla suurem, kui juhtumianalüüsis vastuseid leiab. Nimekiri küsimustest ei ole lõplik ning seda saab täiendada iga eraldi võetud operatsiooni puhul. Metoodikas välja toodud küsimused on üldistava iseloomuga.

Mõned OPP aspektid, millest küsimused tuletati, esinevad erinevates etappides, seega dubleerimise vältimiseks paigutas autor need ühe konkreetse etapi alla omal valikul.

2.3.1. Algatuse etapi küsimused

Metoodika jaoks on algatuse etapp oluline seetõttu, et selles antakse alused planeerimise alustamiseks. Siit saadakse teada kogu tähtsam informatsioon tulevase operatsiooni kohta.

1. Kas poliitiline lõppseis sobis olukorra lahendamiseks?
2. Kas soovitud sõjaline lõppseis oli kooskõlas poliitilise lõppseisuga?

3. Kas edu saavutamiseks vajalikud tingimused olid määratud ja kui olid, kas õigesti?

2.3.2. Orientatsiooni etapi küsimused

Orientatsiooni etapp on magistritöö metoodika jaoks kõige tähtsam, sest just sellest etapis pannakse alused edaspidiseks planeerimiseks. Orientatsiooni vigu on hiljem raske parandada, sisuliselt tähendab see kogu plaani ümber tegemist. Etapi tähtsus kajastub ka küsimuste arvus, orientatsiooni etapi küsimuste hulk on metoodikas võrreldes teistega ülekaalus.

1. Kas üldine olukorrahinnang/ operatsiooni lähteandmed olid piisavalt täpsed?

- a) Strateegilise tausta ja võtmefaktoritega (aeg, ruum) arvestamine;
- b) Geograafiliste, hüdrograafiliste ja meteoroloogiliste oludega arvestamine.

2. Milline oli vastase olukorrahinnang?

- a) Strateegilised eesmärgid ja soovitud lõpptulemus.
- b) Võimed ja piirangud (tugevused ja nõrkused).
- c) Vastase lahingukord, hetkeasukoht ja tegevusvariandid.
- d) Raskuspunktid ja otsustavad punktid.
- e) Kõrge prioriteediga sihtmärgid.
- f) Tõenäolised kavatsused (doktriinist lähtuvalt).

3. Kas ja kuidas arvestati tsiviilkeskkonnaga?

4. Kas enda vägede alljärgnevad faktorid olid määratud õigesti:

- a) Raskuspunktid;
- b) Otsustavad punktid;
- c) Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused.

2.3.3. Kontseptsiooni arenduse etapi küsimused

1. Kas operatsiooni läbiviimine pakkus uudseid lahendusi?

2. Kas operatsioonis kasutatud väed olid piisavad? („väed – ülesanne“ tasakaal).

3. Kas operatsioonis kasutatud vägede võimed vastasid operatsiooni nõudmistele?

2.3.4. Operatsiooni üldise läbiviimise küsimused

Operatiivplaneerimise protsessi kaks viimast etappi – plaani arendamine ja plaani ülevaade – ei oma metoodika jaoks erilist tähtsust, kuna nende iseloom on seotud pigem protseduuriliste küsimustega kui planeerimise endaga. Samas pakub autor metoodika täiustamiseks rea

lisaküsimusi, mis ei ole niivõrd otseselt seotud OPP-ga, kuivõrd üldiste operatiivplaneerimise põhimõtetega.

1. Kas soovitud sõjaline lõppseis saavutati?
2. Millised piirangud mõjutasid operatsiooni käiku?
3. Kas operatsiooni prioriteetid peamise jõupingutuse näol jäid samaks kogu operatsiooni vältel?
4. Kas muudeti algset tegevusplaani või rakendati varuplaane?
5. Kuidas toimus konflikti lõpetamine?
6. Kas ja kuidas mõjutas operatsiooni planeerimist/läbiviimist avalik arvamus ja meedia?

Lisaküsimused:

1. Kas vastase raskuspunkte mõjutati otseselt või kaudselt?
2. Kas operatsioon oli jaotatud faasideks/etappideks?
3. Kas operatsiooniliste eesmärkide saavutamiseks läbi viidud tegevused olid sünkroonis?
4. Kas operatsioonid viidi läbi kogu operatsiooniala ulatuses?
5. Kas suudeti dikteerida operatsiooni tempot?
6. Kas suudeti viia vastane kulminatsioonipunkti?

2.4. Kokkuvõte

Operatiivplaneerimise valdkonna küsimuste spekter on väga lai ja hõlmab operatsiooni planeerimise, ettevalmistamise, läbiviimise ja juhtimise ning sellele järgneva konfliktipiirkonna stabiliseerimise aspekte. Siinse magistritöö teema on seotud enamasti planeerimise käigus ette tulevate küsimustega. Eduka planeerimise läbiviimiseks peab mõistma erinevaid otsuse vastuvõtmise võtteid ning oskama kasutada selleks ettenähtud protseduure ja vahendeid. Operatiivplaneerimise peatükis ning 2. ja 3. lisas esitatud materjale saab kasutada nii auditoorse kui ka iseseisva õppimise jaoks antud valdkonnast üldise ettekujutuse loomiseks.

OPP on oma olemuse poolest operatsioonide planeerimisel üks abivahenditest. Sellega luuakse kindlad raamid ja standardid, mida peab ülem jälgima nii enda kui ka alluvate tööprotseduurides. Operatiivplaneerimise protsess hõlbustab vigade leidmist ja parandamist ning seda saab kasutada erinevate operatsioonide analüüsis. Kasutades OPP-d, loob autor rea küsimusi, mille abil tekib operatsioonide analüüsi meetodika.

3. METOODIKA KONTROLL KAASUSE NÄOL

Käesoleva peatüki eesmärk ei ole analüüsida otseselt konflikti, vaid kontrollida metoodika toimivust. Seega keskendub autor OPP põhjal püstitatud metoodika küsimustele vastuste leidmisele konflikti detailsesse sisusse süvenemata (nii palju, kui see võimalik on). See tähendab, et üritatakse vältida konkreetsete isikute tegevusi, taktikalisi lahendusi ja ainult sellele konfliktile iseloomulikke nüansse. Vaatluse all on üldised konflikti planeerimise ja läbiviimise põhimõtted. Metoodika kontrolli eesmärk on tõestada, et on võimalik leida avalikest allikatest vastuseid püstitatud küsimustele ning läbi selle analüüsida sõjalist operatsiooni. Siinse kirjutise autor soovib veel kord rõhutada, et konflikti analüüsi järeldused ei oma hetkel olulist tähtsust, pigem on metoodika kontrolli käsitleva peatüki eesmärk tõestada metoodika toimivust otseselt sõjalise operatsiooni analüüsi süüvimata.

Konflikti analüüsiks on reeglina teada neid tegevusi, mis läbi viidi; üldine aegrida (mis juhtus ja millal) ja kontseptsioon; osapoolte konfliktiks eraldatud jõud; lõppseisud (poliitiline on reeglina leitav, sõjaväelist on mõnikord vaja tuletada). Toimunu järgi saab teha järeldusi operatsiooni planeerimise kohta ehk jõuda tulemuse juurest algusesse.

3.1. Andmete kogumine avalikest allikatest

Metoodika kontroll viiakse läbi avalike allikate põhjal. Operatsiooni analüüsi teeks hõlpsamaks see, kui oleksid olemas operatiivplaanid, kaardid ja muud operatsiooni planeerimise ja läbiviimisega seotud dokumendid. Samas on neid väga raske kätte saada n-ö tavakasutajal ehk inimesel, kes ei oma ligipääsu vastavatele arhiividele. Siin võib tuua näiteks Eestis kehtivat „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse korda“, mis sätestab, et kaitseväge kaitsetegevuse riigi ulatuses operatiivplaneerimist kajastav teavet salastatakse salajasel tasemel 50 aastaks. (RSVKK 2007: §5, lg 1) Kaitseväge tegevuskava kõrgendatud valmisoleku, tõrjevalmisoleku ning täieliku valmisoleku puhul riigi ulatuses salastatakse salajasel tasemel 50 aastaks (*ibid.*, §5, lg 3).

Autor eeldab, et kinnitatud operatsiooni plaane ei ole teada ning peab opereerima sekundaarsete allikatega – Internetist saadava informatsiooni, pressiteadete ning lähteandmeid pakkuvate erinevate analüüsidega¹⁵. Seega peab olema suuteline hindama operatsiooni avalike materjalide põhjal.

---

¹⁵ Juba tehtud analüüsides puhul on oluline kontrollida allikaid, millele nad toetuvad ning väljaannete usaldusväärsust.

3.1.1. Kaasuse valik

Autor on valinud Iisraeli-Hezbollah' (mõnedes allikates Iisraeli-Liibanoni konflikt, araabia maades – *Harb Tammuz* (Juulisõda), Iisraelis – Teine Liibanoni sõda) 2006. aasta konflikti erinevatel kaalutlustel. Esiteks, antud konflikt on toimunud suhteliselt hiljuti, seega pakub huvi oma kaasaegsuse poolest. Teiseks, selle konflikti kohta ei ole veel erinevates kirjandusallikates väga palju ülevaateid publitseeritud. Sellest tulenevalt peab informatsiooni hankima enamasti Interneti-põhistest allikatest, mis on oluliseks muutunud just tänapäeval, sest Interneti otsingumootorite kasutamine on tarbetekstide leidmisel mõnevõrra eelistatum materjali otsimisele raamatukogus. Internetist saadav informatsioon on digitaalsel kujul ning selliselt on seda lihtsam töödelda. Kolmandaks, Iisraeli-Hezbollah' 2006. aasta konflikt koosnes ühest operatsioonist, seega sobib hästi metoodika kontrolliks.

Konflikti saab vaadelda mõlema osapoole tegevusi analüüsid. Oma metoodika kontrolliks on autor valinud Iisraeli poole.

3.2. Iisraeli-Hezbollah' konflikt

3.2.1. Konflikti üldinfo

Konflikt sai alguse, kui Hezbollah' võitlejad korraldasid Iisraeli piiril tankitõrjerelvade varitsuse Iisraeli Kaitseväge (*Israeli Defence Forces* – IDF) patrullile, milles sai surma kolm ja vigastada kaks Iisraeli sõdurit. Kaks sõdurit võeti pantvangi. Veel viis IDF'i sõdurit sai surma ebaõnnestunud päästeoperatsiooni käigus. Iisrael vastas massiliste õhulöökidega ja suurtükiväe tulega Liibanoni pihta, eesmärgiga kahjustada Liibanoni tsiviil-infrastruktuuri, sealhulgas Beirutis Rafik Hariri rahvusvahelist lennujaama (mida Iisraeli väidetel kasutas Hezbollah relvade ja varustuse importimiseks). Kehtestati õhu- ja mereblokaad ning toimus maismaasissetung Lõuna-Liibanoni. Sellele vastuseks tulistas Hezbollah hulganisti rakette Põhja-Iisraeli pihta ja astus sissivõitlusesse sissetunginud Iisraeli vägedega. Konfliktis hukkus üle tuhande inimese, peamiselt Liibanoni tsiviilelanikud, Liibanoni tsiviilinfrastruktuur sai tõsiselt kahjustada, umbes miljon liibanonlast ja 300000—500000 iisraellast pidi ümber asustatama, kuid enamik ei suutnud naasta oma kodudesse. Pärast relvarahu väljakuulutamist jäid mõned Lõuna-Liibanoni alad elamiskõlbmatuks lõhkemata jäänud Iisraeli kassettpommi tõttu.

(Wikipedia kodulk, 05.04.2009)

Konflikti ajajoon on välja toodud lisa 4.

3.3. Metoodika küsimustele vastamine läbi konflikti analüüsi

3.3.1. Algatuse etapi küsimused

1. Kas poliitiline lõppseis sobis olukorra lahendamiseks?

Konflikti alguses nimetas Iisraeli peaminister Ehud Olmert operatsiooni üldise poliitilise eesmärgi. Oma Knesseti kõnes nõudis ta Hezbollah' tõrjumist Lõuna-Liibanonist, mis muudaks selle organisatsiooni väheefektiivseks. (Makovsky, White 2006: 8) Lisaks sellele nõudis Olmert vabastada hõivatud sõdurid, lõpetada sõjaline tegevus¹⁶ ning paigutada Liibanoni armee lõuna piirkondadesse (JVL kodulk, 05.05.2009).

Selline lähenemine konkreetsele olukorrale tundub esmapilgul ülepingutatuna, kuid võttes arvesse mitte ainult hõivatud sõdurite vabastamist, kuid ka üldise olukorra parandamist pidevate Hezbollah' raketirünnakute all kannatavates Põhja-Iisraeli piirkondades, võib selline eesmärk olla väga loogiline. Nagu näitas ka Iisraeli vägede edenemine maismaa operatsiooni käigus, oli plaanis jõuda Litani jõeni, mis asub piirist umbes 30 kilomeetri kaugusel. Õnnestunud operatsiooni puhul väheneks märgatavalt väiksekaliibriliste (107–122 mm, Fajr 3) raketide mõju nende väikese laskekauguse tõttu.¹⁷ Üldiselt võib nimetada soovitud poliitilist lõppseisu õigustatuna.

2. Kas soovitud sõjaline lõppseis oli kooskõlas poliitilise lõppseisuga?

Konflikti kiire eskaleerumine ning sellesse sõjaväe kaasamine (vaid mõni tund pärast IDF-i sõdurite pantvangi võtmist) viitab siinse töö autori arvamusel kahele võimalikule seisukohale. Esimene seisukoht on see, et IDF-i poolt läbi viidud sõjaline operatsioon oli olnud juba pikemat aega ette planeeritud ja ootas vaid fiktiivset vallandajat, milleks osutus Hezbollah' rünnak IDF-i patrullile. Teine seisukoht põhjendab operatsiooni kiiret algust Ehud Olmerti emotsionaalse otsuse¹⁸ ning ilmselge vastase alahindamisega.

Nagu ka mainib Eliyahu Winograd oma ettekandes, jättis operatsiooni kiire algus Iisraelile vaid kaks põhilist valikut: sooritada kiire, tugev ja ootamatu löök Hezbollah' pihta või viia läbi laiaulatuslik sõjaline operatsioon ajutise sissetungiga Lõuna-Liibanoni territooriumile eesmärgiga

---

¹⁶ Hezbollah' poolt.

¹⁷ Vt. lisa 6.

¹⁸ Toetab autori arvamust: BBC kodulk, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6431637.stm>, 11.07.2009.

„puhastada“ piirkond Hezbollah’ sõjalisest infrastruktuurist. (*Ibid.*) Nagu ka operatsiooni ajajoonest jälgida võib, rakendas IDF mõlemad variandid, mis omakorda näitab poliitise tasandi suutmatust teha kindlaid otsuseid ja siduda sõjaväe taktikalised tegevused strateegiliste poliitiliste eesmärkidega.

Kuna operatsioonil puudusid kindlad poliitilised suunised, oli võimatu tegutseda vastavalt eelnevalt ettevalmistatud plaanidele ning operatsioon juhiti vaid jooksvate otsuste vastuvõtmise teel. See raskendas kaalutud sõjaväeliste otsuste vastuvõtmist ning võimalikku poliitilist ja diplomaatilist sekkumist, mis võimaldaks lõpetada konflikt võimalikult suurte poliitiliste saavutustega. (*Ibid.*)

Üldiselt võib öelda, et läbi sõjalise tegevuse ei saavutatud ühtegi Iisraeli peaministri poolt püstitatud poliitilist eesmärki. Hezbollah’ üksused jäid valitsema Lõuna-Liibanoni piirkonda, vangi võetud sõdureid ei vabastatud ning sisside raketirünnakud Põhja-Iisraeli pihta jätkusid nii operatsiooni ajal kui ka pärast selle lõppu.

3. Kas edu saavutamiseks vajalikud tingimused olid määratud ja kui olid, kas õigesti?

Edu saavutamiseks vajalikud tingimused määrati läbi õhukampaania eesmärkidega. Plaan oli rünnata Hezbollah’ sõjalise ja poliitilise tähtsusega objekte, mille hävitamine pidi tagama Hezbollah’, kui sõjalise organisatsiooni kokkuvarisemise. 2006. aasta 12. juuli öösel rünnati õhuväe ja suurtükiväega Liibanoni infrastruktuuri, Hezbollah’ raketite ja C2 süsteemide asukohti ning al-Manari telemasti. Pärast õnnestunud õhuväe rünnakut, mille käigus hävitati 54 Hezbollah’ *Zelzal* raketitehitjat, kandis IDF-i kindralstaabi ülem Halutz peaminister Olmertile ette kõikide kaugmaa raketite hävitamisest ja sõja võidust. (Matthews 2008: 37) Teatavasti aga sellest ei piisanud, seega võib öelda, et edu saavutamiseks vajalikud tingimused olid määratud valesti ja isegi kui neid saavutati, siis mingit positiivset tulemust nad ei taganud.

3.3.2. Orientatsiooni etapi küsimused

1. Kas üldine olukorrahinnang/ operatsiooni lähteandmed olid piisavalt täpsed?

a) Strateegilise tausta ja võtmefaktoritega (aeg, ruum) arvestamine.

Iisraeli poliitilised ja sõjalised juhid teadsid, et neil on vaid mõni nädal aega enne ÜRO Julgeolekunõukogu järjekordset istungit ning maailma üldsuse surve võib tugevasti mõjutada IDF-i sõjalist tegevust Liibanonis. Lisaks sellele läheks pikaajaline sõjaline operatsioon liiga

kulukaks. Seevastu Hezbollah'1 ei olnud taolisi piiranguid. Isegi vastupidi, mida kauem suudeti Iisraeli rünnakule vastu pidada, seda rohkem toetust nad kogusid, eriti araabia riikides. (Zagdanski 2007: 32)

b) Geograafiliste, hüdrograafiliste ja meteoroloogiliste oludega arvestamine.

Antud operatsiooni puhul ei oma hüdrograafiliste ja meteoroloogiliste olude mõju suurt rolli, kuna konflikt toimus samas piirkonnas asuvate naaberriikide vahel. Samas vajavad mainimist Lõuna-Liibanonis valitsevad maastikuolud.

Piirkonna maastik on mäGINE, selle kanaliseerivad pinnavormid pakuvad vaatamata hõredale taimestikule häid varjamisvõimalusi. Sissiväed kasutasid maastiku eripära eeliseid liikumist takistavate tõkete – tankitõrjekraavide ja miiniväljade – paigaldamiseks. Erinevalt IDF-i sõduritest, tundsid Hezbollah' võitlejad kohalikke olusid. (*Ibid.*, 32)

2. Milline oli vastase olukorrahinnang?

a) Strateegilised eesmärgid ja soovitud lõpptulemus.

Hezbollah' liidril Nasrallah'1 ei olnud kavatsust rünnata Iisraelit¹⁹, ta oli huvitatud vaid mõne IDF-i sõiduri pantvangi võtmisest. Hezbollah on üritanud juba aastaid täita oma juhi *ustavuse lubadust* (*wa'd al-sadiq – faithful promise*) vabastada Iisraeli vanglates kinni hoitud Liibanoni võitlejaid. (Matthews 2008: 21)

Sheikh Hassan Nasrallah korduvad sõnavõttud kinnitavad, et 12. juulil toimunud rünnaku eesmärk oli vangide vahetus Iisraeliga. “Ükski sõjaline operatsioon ei too neid sõdureid tagasi. Pantvange saab tagasi vaid ühel viisil – kaudsete läbirääkimiste ja vahetamise kaudu. (..) Meie ei soovi konflikti eskalatsiooni”. Samas teenis rünnak ka kõrgemat eesmärki – toetada palestiinlaste võitlust Gaza piirkonnas. (Al Bawaba kodulk, 07.05.2009)

“Me ei arvanud, isegi mitte üks protsent, et pantvangide võtmine viib sõjani sellel ajal ja selles mõõtkavas. Küsi minu käest, kui ma oleks 11. juulil teadnud, et see operatsioon viib sõjani, oleksin ma seda teinud? Ei, kindlasti mitte” – väitis Nasrallah intervjuus Liibanoni telekanalile NTV. (Moore 2007: 13)

---

¹⁹ Laiaulatusliku sõja mõistes

Aja all mõtles Hezbollah' liider ilmselt Liibanonis algavat turismihooaega, mis on elulise tähtsusega riigi majanduse jaoks. Ka siinse kirjutise autor ei leidnud mitte ühestki allikast, et Hezbollah oleks läbi viinud mingisuguseid erilisi ettevalmistusi enne rünnaku sooritamist.²⁰ Seega võib järeldada, et Hezbollah' konkreetse operatsiooni eesmärk ei olnud midagi muud, kui vahetada pantvangid Iisraeli vanglates istuvate sisside ja nende toetajate vastu. Magistritöö jaoks läbi töötatud allikad ei anna vastust küsimusele, kas IDF-i luure oli samal arvamusel, kuid vaatamata sellele on vastase eesmärkide analüüs operatsiooni analüüsi jaoks oluline ning see küsimus jäetakse metoodika küsimuste hulka.

b) Võimed ja piirangud (tugevused ja nõrkused).

Hezbollah' tehnoloogiad oli ühed parimaid poolsõjaväeliste (*para-military*) organisatsioonide seas. Sissid olid varustatud tipptasemel öövaatlus- ja kommunikatsiooni seadmetega. Luureandmete hankimiseks kasutati mehitamata lennukeid Mirsad-1, infrapunakaameraid ning GPS-seadmeid. Sõja käigus olid Iisraeli sõdurid avastanud Iraanis tehtud varustust, nagu pealtkuulamis- ja kommunikatsiooni seadmed ja arvutid. Hezbollah' põhiliseks relvade ja varustuse tarnijaks oli Iraan.²¹ Hezbollah'l oli kasutada suuri maa-aluseid punkrite ja ladude komplekse. Sisside juhtkonna eesmärk oli saavutada iga sellise punkri sõltumatust üldisest süsteemist. Hezbollah'l oli sõja eel hästi välja arendatud käskimise, juhatamise ja kommunikatsiooni süsteem. (Zagdanski 2007: 33)

Vastupanuliikumise nõrkuseks võib välja tuua arvulise allajäämise IDF-i vägedele ning lennu-, mereväe ja rasketehnika puudumise. Erinevalt Iisraelist ei kannatanud Hezbollah rahvusvahelise üldsuse surve all. Tänu sellele said nad rakendada lahingutegevuses mitmeid võtteid, mida Iisrael n-ö tsiviliseeritud riigina ei saanud endale lubada. Selle alla käib näiteks positsioonide paigutamine tsiviilaladesse, mittekonventsionaalsete relvade ja laskemoona ning mõningate allikate kohaselt isegi inimkilpide kasutamine.

---

²⁰ Ettevalmistuste puudumine ei tähenda aga mitte seda, et Hezbollah ei olnud üldse valmis IDF-i võimalikuks rünnakuks. Vastupidi, Lõuna-Liibanoni piirkond oli hästi kindlustatud erinevate punkrite, miiniväljade ja teiste kaitserajatistega. Maastiku iseärasused olid korralikult analüüsitud ning integreeritud kaitsesüsteemi. (Matthews 2008: 18)

²¹ Erinevates allikates ka Süüria ja muud araabia maad.

c) Vastase lahingukord, hetkeasukoht ja tegevusvariandid.

Vastase taktika ja võimalike tegevuste analüüs oli tehtud äärmiselt puudulikult. Paljud Hezbollah' taktikat käsitlevad allikad viitavad sellele, et IDF ootas enda vastas vähearvulist ja kesiselt relvastatud kaootilist vastupanu osutavat vastast. Tegelikuses üllatasid sissid Lähis-Ida kõige tugevamat armeed nii oma taktikaliste lahenduste kui ka ootamatute tegevuste poolest.

Peab tunnistama, et Iisrael ei olnud ainuke, keda Hezbollah üllatas oma vägede ülesehituse ja taktikaga. Paljude ekspertide arvamusel oli Juulisõda täiesti unikaalseks nähtuseks Lähis-Ida kontekstis. Selles sõjas põrkasid kokku konventsionaalse riigi armee (IDF) ja Hezbollah, mis ei olnud ei partisaniliikumine ega ka konvetsionaalne armee nende terminite täies mahus. (Spyer 2008)

IDF ei suutnud vastast ületada ei maastikul ega asustatud alade lahingutes. Konfliktis kasutatavad üksused (pataljonigrupid ja brigaadid) ei olnud piisavad laiamastaapse operatsiooni läbiviimiseks. Näiteks esialgse plaani järgi pidi rohkem kui 5000 majaga Bint Jbeil'i asulat ründama vaid üks pataljon. Üksuste ettevalmistus oli COIN-põhine (sisene-välju reidide põhimõttel), esines palju puudujääke nii individuaalsetes üksiksõduri oskustes kui ka erinevate relvaliikide kombineerimisel. Siinkohal võib huvitavaks näiteks tuua olukorda, kui Bint Jbeil'i lahinguid transleeriv Hezbollah' telejaam al-Manar nimetas IDF-i tegevusi „idiotlikeks sõjalisteks manöövriteks“. Selline hinnang poolsõjalise organisatsiooni poolt räägib enda eest.

Ülaltoodust faktidest võib järeldada, et vastase tegevusvariantide analüüs oli tehtud puudulikult, ei olnud teada ei lahingupositsioonide asukohta ega üldist lahingukorda. Selle tõttu ei suudetud ka valida olukorrale vastavaid taktikalisi ja operatsioonilisi lahendusi.

d) Raskuspunktid ja otsustavad punktid.

Hezbollah' raskuspunktide määramine oli raskendatud selle hajutatuse tõttu. Rühmitus arvestas võimalusega, et Iisrael kasutab strateegiliste raskuspunktide hävitamiseks pikamaa täppisrelvi. Selle ennetamiseks raskuspunktid n-õ kaotati ära. Iisraelil ei olnud ühtegi strateegilist objekti, mida rünnata. (Matthews 2008: 21)

Siinse töö autoril jäi erinevate allikate läbitöötamisel mulje, et strateegiliste objektide „kaotamisega“ püüti anda Iisraelile mõista, et ükski tegevus väljaspool Lõuna-Liibanoni ei

mõjuta konflikti käiku ning sõja tulemus otsustatakse Hezbollah' jaoks mugaval maastikul toimuva lahingutegevuse tagajärjel.

e) Kõrge prioriteediga sihtmärgid.

Kõrge prioriteediga sihtmärkideks olid Hezbollah' jaoks Iisraeli soomustatud üksused. Nendega võitlemiseks kasutati kõige kaasaegsemat tankitõrje relvastust nagu Venemaa päritoluga AT-13 *Metis (Saxhorn)* ja RPG-29.²² Märkimisväärne osa Iisraeli kaotustest on olnud tankide meeskondades.²³ IDF-i soomusüksuste haavatavus sisside tankitõrje relvade jaoks oli konflikti üheks suurimaks üllatuseks. (BBC kodulk, 07.05.2009)

f) Tõenäolised kavatsused (doktriinist lähtuvalt).

Samamoodi nagu ka raskuspunktidega, oli doktriinist lähtuvate tõenäoliste kavatsuste määramine raskendatud juba selle tõttu, et Hezbollah'l ei olnud kindlat doktriini. 2006. aasta alguseks oli Hezbollah'st saanud sissitaktikat ja konventsioonalseid meetodeid kasutav sõjaline organisatsioon. Nasrallah nimetas sellist kooslust „uueks mudeliks“, mille malliks võib pidada Põhja-Vietnami ja Viet Cong'i lähenemist sõjapidamisele. (Matthews 2008: 22)

3. Kas ja kuidas arvestati tsiviilkeskkonnaga?

IDF-i õhurünnakud tsiviilobjektide pihta näitavad, et Iisraeli eesmärgid ei olnud ainult Hezbollah' füüsiline hävitamine, vaid ka selle moraalne mõjutamine. Üheks selliste rünnakute eesmärgiks võis olla soov mõjutada avalikku arvamust ja Liibanoni valitsust ning vastandada neid Hezbollah'ga. Tsiviilkeskkonda mõjutati ka läbi ÜRO humanitaarabi reguleerimise, sõjategevuse piirkonna sulgemise ning õhu- ja mereblokaadi kehtestamise. Selle tõttu sai kannatada tuhandeid liibanonlasi ning piirkond muutus faktiliselt humanitaarkatastroofi tsooniks. Samal ajal ei saa öelda, et Iisrael ei arvestanud üldse tsiviilisikutega. Lahingutegevuse ajal kasutati tihti lendlehti, mis pidid hoiatama tsiviilelanikkonda tulevastest pommitamistest või maismaa operatsioonidest.

Iisraeli tegevust mõjutas ka rahvusvahelise üldsuse arvamus, millega Iisrael n-ö tsiviliseeritud riigina pidi paratamatult arvestama. Hezbollah ehitas oma kaitserajatised asustatud alade piirides,

---

²² Vt. lisa 7.

²³ Konfliktis hukkus 114 IDF sõdurit, neist 30 tankisti. 400st tankist hävitasid sissid 20, 40 tanki sai vigastada ning 48 tabati tankitõrje relvadest. (Matthews 2008: 64)

sundides sellega IDF-il üle minna keerulise ja kaotusterohkele majast-majja-taktikale (*house-to-house*). (Zagdanski 2007: 32)

Alljärgnevas toodud kolm küsimust töötatakse läbi vaid juhul, kui konkreetse operatsiooni spetsiifika seda nõuab. Oma metoodika kontrollis ei ole autor neid eraldi vaadanud eelkõige põhjustel, et need küsimused on küll huvipakkuvad, kuid vaid mõned aastad tagasi lõppenud konflikti jaoks siiski suhteliselt tehnilised ja keerulised. Nende küsimuste läbitöötamiseks on vaja professionaalsemaid lähteandmeid, kui need, mis hetkel avalikest allikatest leidub.

4. Kas enda vägede alljärgnevad faktorid olid määratud õigesti:

- a) Raskuspunktid;
- b) Otsustavad punktid;
- c) Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused.

3.3.3. Kontseptsiooni arenduse etapi küsimused

1. Kas operatsiooni läbiviimine pakkus uudseid lahendusi?

Operatiivtasandi tegevused ei pakkunud erilisi uudseid lahendusi. Vastupidi, mainimisväärne on hoopis see asjaolu, et operatsiooni läbiviimiseks kasutatud võtted olid juba korduvalt kasutatud teiste riikide poolt või see, et need ei vastanud operatsioonilistele nõudmistele.

Operatsioon algas õhuväe kampaaniaga, mille käigus sooritati mitmeid rünnakuid Liibanoni tsiviilobjektide ja Hezbollah' sõjaliste sihtmärkide pihta.

Iisraeli sõjalise läbikukkumise üks suurimaid aspekte oli õhuväe tähtsuse ülehindamine. See oli tingitud ekslike järelduste tegemisest NATO Kosovo 1999. aasta õhukampaania kohta. Ebaõnnestumine võis olla tingitud Iisraeli kõrgemast sõjalisest juhtkonnast, kes jättis poliitikutele mulje, et Hezbollah't võib alistada läbi õhuväe rünnakute. Sellele ebaõnnestumisele liitusid muud maismaa kampaaniaga seotud tõsised probleemid, milles olid selgelt nähtavad ettevalmistuste puudumine, eelkõige reservvägedes. (Spyer 2008)

Maismaa kampaanias kasutatavad võtted, nagu ka juba kirjeldati orientatsiooni etapi küsimustes, olid Hezbollah' jaoks loetavad ja ei erinenud juba aastaid Gaza sektoris kasutatavast COIN taktikast.

2. Kas operatsioonis kasutatud väed olid piisavad? („väed-ülesanne“ tasakaal).

Peaministri otsuse – saata vangivõetud sõdurite vabastamiseks maaväed Liibanoni – pidi täide viima Põhja väejuhatuse kindralmajor Udi Adam'i eestvedamisel. Temal oli ülesande täitmiseks kasutada kaks aktiivset ja kolm reservväelastest koosnevat diviisi. Käsu saamise hetkel oli Adam'i käsutuses vaid viis rünnakuks valmis operatiivbrigaadi. IDF-i juhatus ei hoiatanud valitsust ei sellest puudujäägist ega andnud teada vajadusest alustada varakult reservväelaste harjutamise ja varustamisega maismaa operatsiooni jaoks. Võimalik, et kirjeldatud eksimus tulenes sellest, et keegi ei osanud ette näha vajadust reservväelaste järele. (Moore 2007: 19)

Iisraeli jaoks kujunes 2006. aasta sõda oodatust väga erinevaks. IDF ei olnud sõjapidamiseks valmis kõigil tasanditel. Ettevalmistuste puudulikkust näitab kas või seegi, et mõned soomustatud üksused olid täismõõdulistest harjutustest osa võtnud vaid üks kord viie aasta jooksul. (Spyer 2008)

„Väed-ülesanne“ tasakaal on jälgitav vastase tegevusvariantide hindamise juures. Üks osa vastasele õige hinnangu andmisest on oskus määrata tema alistamiseks vajaminevad jõud. Võib öelda, et Iisraeli väejuhatuse vajaduste aruanne oli koostatud puudulikult.

3. Kas operatsioonis kasutatud vägede võimed vastasid operatsiooni nõudmistele?

Põhiliste operatsiooniliste võimete analüüs näitas, et seitsmest kriteeriumist vaid üks vastas operatsiooni nõudmistele. Ülejäänud olid nõutud tasemest nõrgemad. EOC üksikasjalik kirjeldus on välja toodud lisas 5.

3.3.4. Operatsiooni üldise läbiviimise küsimused

1. Kas soovitud sõjaline lõppseis saavutati?

Pidades meeles Henry Kissinger'i lauset et „vastupanuliikumine ei kaota, kui see ei ole alistatud ning riik kaotab, kui see ei võida“, teeb käesoleva töö autor järelduse, et IDF ei saanud püstitatud ülesandega hakkama. Ja kuigi antud konflikti analüüsis ei ole võimalik täpset soovitud sõjalist lõppseisu välja tuua²⁴, võib üldistades öelda, et kuna Lõuna-Liibanoni piirkond jäi Hezbollah'

---

²⁴ Ühe internetipõhise allika, Mideast Monitor'i, väitel oli IDF-I sõjaliseks ülesandeks halvata Hezbollah' operatsioonilist võimet nii palju kui võimalik minimaalse inim- ja rahalise ressursi kulutamisega (Mideast Monitor

kätte ning pantvangi võetud sõdureid ei vabastatud, siis soovitud sõjalist lõppseisu ka ei saavutatud.

2. Millised piirangud mõjutasid operatsiooni käiku?

Põhilisteks piiranguteks olid tsiviilisikutega seotud ning rahvusvahelise surve tagajärjel tekkinud piirangud, mida Hezbollah' võitlejad oskasid edukalt ära kasutada.

Üheks suureks piiranguks olid „looduslikud ressursid“. IDF-i suurtükiväe üksused ei tohtinud tulistada konflikti esimese nädala jooksul metsaseid alasid, mis paiknesid vaid mõne meetri kaugusel ÜRO vaatluspostidest. Sissid kasutasid neid alasid punkrite süsteemi ehitamiseks. Punkrid olid varustatud sidesüsteemide, vee, toidu, magalate ja relvapositsioonidega. (Moore 2007: 21)

3. Kas operatsiooni prioriteetid peamise jõupingutuse näol jäid samaks kogu operatsiooni vältel?

Üheaegselt õhu- ja piiri lähedal toimuva maismaa kampaaniaga kehtestas Iisraeli merevägi Liibanoni ranniku blokaadi, mida Hezbollah'l ei õnnestunud maha võtta isegi vaatamata Iisraeli laeva „Hamit“ tabamisega C-802 raketiga konflikti varajases faasis. Selline pilt valitses pea kogu operatsiooni kestel: piiratud maismaa operatsioonid piiriäärsetes alades, õhurünnakud Beiruti pihta ja mereblokaad. Hezbollah samal ajal säilitas positsioonid Lõuna-Liibanonis ja jätkas pidevate raketirünnakutega Põhja-Iisraeli pihta. (Spyer 2008)

Pärast selle faasi ebaõnnestumist vahetas Iisraeli kõrgeim poliitiline ja sõjaväeline juhtkond operatsioonilisi prioriteete ning keskenduti maismaa operatsioonile Lõuna-Liibanoni sügavuses.

Olukord muutus sõja lõpufaasis, kui IDF alustas mastaapse rünnakuga, pidades silmas eesmärki jõuda Litani jõeni, saavutati küll mõned taktikalised eesmärgid, kuid kanti ka märkimisväärseid kaotusi. Lahingutegevuse lõpuks jõudsid Iisraeli väed Litani jõeni, kuid üldine kontroll piiri ja jõe vahele jääva ala üle neil puudus. Seda tõestab ka Hezbollah' raugenud võime endiselt tulistada lühimaa rakette Iisraeli pihta seni, kuni vaherahu jõustub. (*Ibid.*)

---

kodulk, 11.05.2009). Magistritöö autor ei ole selle seisukohaga nõus, sest et sõjaline lõppseis ei saa olla midagi ebamäärast nagu näiteks – „hävitada kõik vastase sõdurid“.

4. Kas muudeti algset tegevusplaani või rakendati varuplaane?

See küsimus on suurel määral seotud operatsiooniliste prioriteetidega, kuid sellegipoolest vajab eraldi mainimist, sest et algset tegevusplaani muudetakse mitte ainult selle ebaõnnestumise tõttu, vaid ka teistel põhjustel, näiteks uute võtmeaspektide tekkimise tõttu.

Õhurünnakute taktika kindlustas kaotuste vähesuse, sest et maaväge antud etapis ei kasutatud. (..) Kui päevi kestnud pommitamised erilist tulemust ei toonud, otsustas IDF üle minna piiratud maismaa operatsioonile, kasutades selleks pataljonisuuruseid lahinguelemente. Kuid sõdurite puudulik väljaõpe, ettevalmistamatus kõrge intensiivsusega sõjaks ning lisaks sellele kasutatud üksuste väike suurus õnnestasid omakorda operatsiooni edukat läbiviimist. IDF otsustas kasutada suurekoosseisulisi võimsa tulejõuga üksusi alles konflikt lõppjärgus. Kuid selleks hetkeks oli Iisraeli jaoks juba liiga hilja. Maailm ei lasknud enam sõdida, surudes Iisraelile peale tingimusteta relvarahu. (Zagdanski 2007: 35)

5. Kuidas toimus konflikti lõpetamine?

Kuigi relvarahu tingimused olid eelnevalt kokku lepitud ja korduvalt läbi vaadatud, võttis kokkulepe saavutamine mitu nädalat. Hezbollah soovis tingimusteta relvarahu, kui Iisrael oli nõus vaid tingimusliku relvarahuga, mille hulgas oli ka kahe pantvangi võetud sõduri väljaandmise tingimus. Kuigi Liibanon oli juba pikemat aega taotlenud ÜRO Julgeolekunõukogult tingimusteta relvarahu, viivitasid USA ja Suurbritannia selleni jõudmise protsessi mõnede araabia riikide toetusel. Relvarahu sai „rohelise tule“ vaid siis, kui oli lõplikult selge, et Hezbollah ei alistu kergelt. 2006. aasta 11. augustil võttis ÜRO Julgeolekunõukogu ühehäälselt vastu resolutsiooni 1701, püüdes lõpetada lahingutegevus. Selle kiitis heaks Liibanoni valitsus ja Hezbollah 12. augustil 2006. a. ning Iisraeli valitsus 13. augustil 2006. a. Relvarahu jõustus 2006. aasta 14. augusti hommikul kell 8:00 (5:00 GMT). Enne relvarahu väljakuulutamist ütlesid Hezbollah' juhtkonna esindajad, et nende Litani jõest lõuna pool asuvad väed ei desarmeeru. (..) Iisrael vastas, et lõpetab vägede väljaviimise Lõuna-Liibanonist siis, kui Liibanoni armeed ei paigutata piirkonda mõne päeva jooksul. (Wikipedia kodulk, 05.05.2009)

Resolutsioon 1701 oli Iisraelile tugevaks diplomaatiliseks löögiks. Vastavalt sellele paigutati 15000 ÜRO rahuvalvajad (UNIFIL II) Iisraeli-Liibanoni piirile eesmärgiga kindlustada Lõuna-Liibanoni mittekasutamine vaenulike tegevuste jaoks. Resolutsioon keelas relvade saatmise Liibanoni teiste riikide poolt ilma valitsuse nõusolekuta ning nõudis vangi võetud sõdurite

tingimusteta vabastamist. Viimaks kutsus resolutsioon 1701 Hezbollah'd üles viivitamatuks vaenutegevuse lõpetamiseks ja Iisraeli ründeoperatsioonide peatamiseks. (..) Kuid vaatamata kõigele omab UNIFIL II paigutamine piirile ka positiivset efekti Iisraeli jaoks. See takistab Hezbollah'l oma infrastruktuuri ehitamist ja parandamist mõnedes Lõuna-Liibanoni piirkondades. Ehkki sissidel on palju võimalusi infiltreeruda läbi rahuvalvajate ja Liibanoni armee positsioonide, on nende edukaks lahingutegevuseks vajaliku luuretegevuse läbiviimine raskendatud. Samuti on raskendatud ka märkamatu lähimaa rakettide tulistamine. (Mideast Monitor kodulk, 11.05.2009)

6. Kas ja kuidas mõjutab operatsiooni planeerimist/läbiviimist avalik arvamus ja meedia?

Hezbollah kasutas igat võimalust, et meedia vahendusel osutada Liibanoni tsiviilisikute kannatustele. Sõja alguses valitses meediakajastuses arusaam, et Hezbollah alustas sõja ja kaotused olid selle loogiline tagajärg. Kuid juba pärast sõja esimest nädalat oli kujunenud selline üldarvamust kujundav uskumus, et Iisrael tulistab kontrollimatult kõike pihta, mis liigub. Ebaoproportsionaalsusest oli saanud sõja märksõna: isegi kui Iisrael ei ole süüdi sõja alustamises, vastab ta eboproportsionaalselt Hezbollah' vägivalla aktile, hävitades Liibanoni majandust ja infrastruktuuri, põhjustades poliitilist vastasseisu ning tappes tsiviilisikuid järelemõtlematu süüdimatusega. (..) Samas vaid vähesed rääkisid, et ka Iisraeli tsiviilisikud kannatavad sisside raketirünnakute all. (Kalb 2007: 9)

Alljärgnevalt tuuakse mõned statistilised väljavõtted meedias avaldatud informatsiooni kohta.

Al-Arabiya telekanal avaldas sõja kohta 214 uudist, millest 94 protsenti näitasid Iisraeli kui agressorit. Al-Jazeera 87st uudisest 78 protsenti jõudsid sama järelmuseni. BBC statistika: edastati 117 selleteemalist uudist, millest 38 protsenti süüdistasid Iisraeli käitumist ja vaid neli Hezbollah't. Kahe esimese nädala jooksul avaldas CNN 258 uudist, 133 neist keskendusid Iisraeli rünnakule Liibanonile ja 89 Hezbollah rünnakule Iisraeli vastu. (*Ibid.*, 13—15)

Alljärgnevalt tuuakse välja rida n-ö lisaküsimusi ehk küsimusi, mis on abiks operatsioonilises analüüsis, kuid mitte-professionaalile võivad osutada liiga keerulisteks. Siinse kirjutise autor otsustas neid üldisest operatsiooni analüüsist välja jätta, kuid on kindlal seisukohal, et nad võivad olla kasulikud ja mainimist väärt.

Lisaküsimused:

1. Kas vastase raskuspunkte mõjutati otseselt või kaudselt?
2. Kas operatsioon oli jaotatud faasideks/etappideks?
3. Kas operatsiooniliste eesmärkide saavutamiseks läbi viidud tegevused olid sünkroonis?
4. Kas operatsioonid viidi läbi kogu operatsiooniala ulatuses?
5. Kas suudeti dikteerida operatsiooni tempot?
6. Kas suudeti viia vastane kulminatsioonipunkti?

3.4. Kokkuvõte

Metoodika kontroll vastas kõigile magistritöö autori poolt püstitatud küsimustele. Lisaküsimused ja spetsiifilised küsimused jäid hetkel vastamata, kuid autor põhjendas nende kuuluvust operatsiooni analüüsi metoodika hulka. Küsimustele antud vastuste abil viidi läbi ühe konkreetse konflikti analüüs ning tõestati, et siinses töös välja töötatud metoodika abil saab avalikest allikatest saadud andmete põhjal läbi viia põhjalikku uuringut. Saadud vastuste analüüsimisel käsitleti kõiki tähtsaid operatiivplaneerimise protsessi etappe ning jõuti järeldusteni nendes esitatud küsimuste osas. Autor rõhutab veelgi, et küsimuste hulk võib olla suurem sõltuvalt iga vaatluse alla võetava operatsiooni omapärast.

Metoodika kontrolli kõige raskemaks faktoriks osutus allikate usaldusväärsuse kontroll ja andmete kõikuvus erinevates materjalides. Avalike allikate hulka kuuluvad ka erinevad analüüsid, mille puhul siinse kirjutise autor üritas distantseeruda juba tehtud järelduste kontrollimata kopeerimisest. Juhul, kui autor oli järeldustega nõus ja tema arvamust toetasid ka teised sekundaarsed allikad, kontrolliti veel lisaks analüüsides seisukohtades viidatud allikaid.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärk oli luua lihtsustatud operatiivplaneerimise protsessile tuginev sõjaliste operatsioonide analüüsi metoodika.

Tegu on kvalitatiivse uurimusega, mille raames töötati läbi operatiivtasandi ja operatiivplaneerimise valdkonna erinevate riikide raamdokumente. Metoodika kontrollis kasutati Internetist ja muudest avalikest allikatest kättesaadavaid materjale.

Magistritöö põhiosa koosneb kolmest peatükist. Põhirõhk on operatiivplaneerimise protsessil, mille etappide kirjelduse käigus esitas autor rea küsimusi sõjaliste operatsioonide planeerimise ja läbiviimise käsitlemise kohta. Tuletatud ja väljapakutud küsimused on aluseks metoodika loomisele.

Esimeses peatükis on selgitatud operatiivtasandi teoreetilisi aluseid, samas on määratletud selle koht strateegilise ja taktikalise tasandi vahel. Peatükist selgub, et operatiivtasandi mõiste on uudne, kuid on teistes vormides kasutatud ka varem.

Teises peatükis on kirjeldatud operatiivplaneerimise olemust ja selle rakendamise võimalusi. Vaatluse all on operatiivplaneerimise keskkond, operatiivkunst ja -disain. Peatüki kõige tähtsam osa on käsitus OPP-st. Selle etappide kirjelduse abil määratleb autor põhilised planeerimise valdkonnad. Lähtudes määratletud valdkondadest tuletatakse rida küsimusi, mis on aluseks metoodika koostamisele. Metoodika põhimõte seisneb selles, et ilma operatiivplaneerimise erialase ettevalmistuseta inimene saab välja pakutud küsimuste abil analüüsida toimunud sõjalisi operatsioone. See hõlbustab operatsiooni planeerimise ja läbiviimise kohta järelduste tegemist. Metoodika on rakendatav nii kaotatud kui ka võidetud operatsioonide ja/või kampaaniate analüüsimisel. Vaatamata üldlevinud ütlemisele – võitjate üle kohut ei peeta – saab siiski öelda, et võitu võidakse saavutada mitte originaalsete ja efektiivsete operatsiooniliste või taktikaliste lahenduste abil, vaid näiteks üldise tehnilise ülekaaluga, mis omakorda võib varjata operatsiooni käigus kuhjunud taktikalisi ja operatsioonilisi vigu. Siinkohal mängib rolli ka sisendi ja väljundi suhe. Oskamatud lahendused operatsiooni planeerimisel ja läbiviimisel vähendavad seda suhet, jättes isegi suurema sisendi puhul väljundi samaks, vähendades sellega kasutegurit.

Kolmanda peatüki juhtumi analüüsi käigus selgus, et autori poolt välja pakutud küsimused leiavad vastuseid avalike materjalide läbitöötamise põhjal. See tähendab, et välja töötatud metoodika vastab oma põhilisele nõudmisele – raskesti kättesaadavate materjalide puudumine ei takista operatsiooni planeerimise ja läbiviimise analüüsi. Saadud vastuste analüüsimisel vaadeldi kõiki tähtsaid operatiivplaneerimise protsessi etappe ning jõuti järeldusteni nendes esitatud küsimuste kohta.

Töö teoreetilist osa saab kasutada õppematerjalina iseseisva ja auditoorse õppimise jaoks. Operatiivtasandi ja operatiivplaneerimise teoreetiline kirjeldus annab lugejale võimaluse teha enda jaoks kokkuvõtlikult selgeks nende olemuse. Kuna töös kasutatud raamdokumendid ei ole eesti keelde tõlgitud (kui on, siis vaid osaliselt), teeb siinse töö teoreetilises osas antud eestikeelne ülevaade nendega tutvumise hõlpsamaks. Töös kasutatud terminid on valitud enamasti sõjandusterminoloogia andmebaasi Militerm abil, et vältida segadust lugemisel. Teksti parema loetavuse eesmärgil on autor keeruliste ja keeleliselt ebaselgete terminite puhul lisanud ingliskeelseid termineid.

Operatiivplaneerimise valdkonna põhjalik tundmine on väga oluline sõjaväe juhtide jaoks, sest enamik rahvusvahelisi- ja ühendoperatsioone toimuvad tänapäeval just operatiivtasandil. Eesti kaitseväelased võtavad osa erinevate missioonide staapide tegevustest. Liitlaskohustuste täitmisel peab iga Eesti kaitseväelane olema oma ülesannete täitmise kõrgusel.

„ОСНОВАННАЯ НА УПРОЩЕННОМ ПРОЦЕССЕ ОПЕРАТИВНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ МЕТОДИКА АНАЛИЗА ВОЕННЫХ ОПЕРАЦИЙ“

ДЕНИСС МЕТСАВАС

РЕЗЮМЕ

Современные военные действия требуют принятия быстрых решений. В условиях быстро меняющейся обстановки время стало определяющим фактором на поле боя. Время можно выиграть, если использовать для принятия решения уже имеющийся опыт. А опыт - это ничто другое, как использование уже приобретённых знаний для решения новых задач и проблем. Для получения опыта совсем не обязательно принимать участие в военных действиях. Его можно приобрести и в аудиторных условиях с помощью анализа уже закончившихся или еще продолжающихся военных конфликтов.

Понятие оперативного планирования относительно ново в военной теории, но оно уже заняло свою нишу между стратегией и тактикой. И в ранее происходивших конфликтах оно использовалось, возможно под другими терминами. Используя уже имеющиеся знания об оперативном планировании, можно провести анализ уже прошедших конфликтов, приурочив их в более привычную современную форму.

Процесс оперативного планирования (ПОП)- это часть общего оперативного планирования и один из помощников при подготовке военных действий. Этот инструмент имеет строгую структуру, применение которой ускоряет процесс принятия решения и позволяет создать модель для уравнивания различных факторов. Исходя из ПОП можно создать систему, элементы которой опираются на определённые этапы и разбирают представленную в них область планирования. Методика анализа военных конфликтов состоит из элементов системы, которые можно использовать вне зависимости от особенностей конфликта. Методика сосредоточена на военных факторы, помогает обозреть узкие направления оперативного планирования и также описать их соотношение с более широкими стратегическими задачами и другими факторами на поле боя.

Задача данной работы - это создание основанной на упрощенном процессе оперативного планирования методики анализа военных операций. Для этого в первой главе даётся

теоретический обзор, где говорится об общих основах оперативного уровня и его трактовке в трудах некоторых военных теоретиков. Во второй главе сосредотачиваются на более конкретном понятии операционного планирования и доходят до детального описания этапов процесса оперативного планирования. Каждый из этапов ПОП занимается спектром конкретных вопросов, которые в общем охватывают всю область планирования. Опираясь на это, автор задаёт ряд вопросов, с помощью которых можно проанализировать ошибки и успехи в планировании и проведении операций. Методика контролируется в третьей главе с помощью анализа произошедшего конфликта. Для контроля методики автор выбрал конфликт 2006 года между Израилем и Хезболлах.

Работа заключается в качественном анализе, в ходе которого автор проработал ряд стандартных документов из разных стран. Для контроля методики использовались данные из интернета и прочих открытых источников.

Методика состоит в том, что человек, не имеющий специальной подготовки, может с помощью предложенных вопросов провести анализ уже произошедших военных операций. Это упрощает составление выводов о планировании и проведении военной операции. Методику можно использовать и для выигранных и для проигранных операций.

В главе анализа произошедшего военного конфликта выяснилось, что все предложенные автором вопросы нашли свой ответ при помощи проработки открытых источников. Это значит, что методика отвечает своему главному требованию - отсутствие труднодоступных материалов не мешает анализу операций. При анализе полученных данных рассмотрели все важнейшие этапы операционного планирования и были сделаны выводы о выдвинутых в них вопросах.

Теоретическую часть работы можно использовать для самостоятельной и аудиторной учебы. Теоретическое описание оперативного уровня и оперативного планирования позволяет читателю легко уяснить их в упрощенном виде. Большинство использованных в работе терминов основаны на данных военной базы данных Militerm. Это позволяет избежать беспорядка при чтении и переводе англоязычных терминов.

KIRJANDUS

Clausewitz, Carl von 2004. Sõjast. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

DPM 2002 = Defence Planning Manual 2002. Ministry of Defence Headquarters Estonian Defence Forces

FM 100-5 1993 = Field Manual 100-5 Operations 1993. Washington, DC: Headquarters Department of the Army.

Liddell Hart, Basil Henry 1991. The Classic Book on Military Strategy. Strategy. Second revised edition. New York: Penguin Group.

Luttwak, Edward 2006. Strateegia. Sõja ja rahu loogika. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

ALLIKAD

AAP-6 2002 = NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French) 2003. North Atlantic Treaty Organization Military Agency for Standardization (NSA).

AJP-01(B) 2002 = Allied Joint Doctrine AJP-01(B) 2002. North Atlantic Treaty Organisation (NSA)

AJP-3 2002 = Allied Joint Operations 2002. North Atlantic Treaty Organisation (NSA)

AJP-5 2006 = Allied Joint Doctrine for Operational Planning 2006. North Atlantic Treaty Organisation (NSA)

Al Bawaba = Al Bawaba kodulehekül

<<http://www.albawaba.com/en/countries/Palestine/200711>>, (07.05.2009)

BBC = BBC NEWS Online kodulehekül

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4776627.stm>, (22.04.2009)

CFO 2004 = Canadian Forces Operations B-GJ-005-300/FP-000 2004. National Defence Canada.

Cloud, D. S.; Cooper, H. 2006. U.S. Speeds Up Bomb Delivery for the Israelis.

<http://www.nytimes.com/2006/07/22/world/middleeast/22military.html?_r=1>, (07.05.2009).

FM 5-0 2005 = Field Manual 5-0 Army Planning and Orders Production 2005. Washington, DC: Headquarters Department of the Army.

JP 5-00.1 2002 = Joint Publication 5-00.1. Joint Doctrine for Campaign Planning 2002. Joint Chiefs of Staff.

JVL = Jewish Virtual Library kodulehekül

<<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/hizwartoc.html>>, (05.05.2009).

Kalb, M. 2007. The Israeli-Hezbollah War of 2006: The Media as a Weapon in Asymmetrical Conflict. – John F. Kennedy School of Government - Harvard University.

Makovsky, D.; White, J. 2006. Lessons and Implications of the Israel-Hizballah War. A Preliminary Assessment. – Policy Fokus, No. 60.

<<http://www.washingtoninstitute.org/pubPDFs/PolicyFocus60.pdf>>, (02.05.2009).

Matthews, M. M. 2008. We were caught unprepared: The 2006 Hezbollah – Israeli War. Fort Leavenworth, Kansas: U.S. Army Combined Arms Center Combat Studies Institute Press.

<<http://cgsc.leavenworth.army.mil/carl/download/csipubs/matthewsOP26.pdf>>, (03.05.2009).

Melman, Y. 2007. The intelligence didn't reach the troops.

<<http://www.haaretz.com/hasen/spages/855170.html>>, (11.05.2009).

Mideast Monitor = Mideast Monitor väljanne

<http://www.mideastmonitor.org/issues/0609/0609_2.htm>, (11.05.2009).

Militerm = Sõjandusterminoloogia andmebaas Militerm.

<<http://mt.legaltext.ee/militerm/>>, (21.02.2009).

Moore, S. T. 2007. Road to War. – JCOA Journal Volume X, Issue 1, December, pp.13–23.

NTL 2007 = NATO TASK LIST 2007. Supreme Allied Commander, Europe; Supreme Allied Commander, Transformation.

RSVKK = Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord. 2007. – RT I 2007, 73, 449.

<<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13096994>>, (14.03.2009).

Spyer, J. 2008. Lebanon 2006: Unfinished War.

<<http://meria.idc.ac.il/journal/2008/issue1/jv12no1a1.asp>>, (11.05.2009).

Zagdanski, J. D. 2007. Round 2 in Lebanon: How the IDF focused exclusively on COIN and lost the ability to fight maneuver war. – Infantry, September – October 2007 pp. 32-35.

<<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/round2.pdf>>, (04.05.2009).

Wikipedia = Veebientsüklopeedia Vikipeedia

<http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Lebanon_War>, (05.04.2009).

Lisa 1. OPP maatriks

PLANEERIMISE ETAPID	SAMMUD	ÜLESANDED	VÄLJUND
ALGATUS	<ul style="list-style-type: none"> • Ülesande saamine • Sõjalise hinnangu andmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Kõrgemalt juhatuselt juhiste saamine operatiivplaneerimise alustamiseks. • Operatsiooni planeerimise grupi moodustamine • Potentsiaalse operatsioonialaga seotud informatsiooni kogumine • Erinevate staapide ja organisatsioonidega koordineerimise vajaduste selgitamine • Sõjalise hinnangu andmine 	Võimalikud sõjaväelised tegevused
ORIENTATSIOON	<ul style="list-style-type: none"> • Ülesande analüüs • Vastase tegevusvariantide arendamine • Ülesande analüüsi koosolek • Ülema planeerimisjuhise arendamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Olukorrahinnang (geograafilised, keskkonna tingimused ja taust) • Vastase analüüs: <ul style="list-style-type: none"> - Lahingukord ja hetkeasukoht - Eesmärgid ja soovitud lõpptulemus - Võimete, tugevuste ja nõrkuste määramine - Raskuspunktide määramine - Otsustavate punktide määramine - Võimalike kavatsuste määramine - Potentsiaalsete tegevusvariantide arendamine (kaasa arvatud kontseptsioon, sketš, sihtstruktuur, ajajoon) • Kõrgema ülema ülesanne, kavatsus, eesmärgid, lõpptulemus, edukriteeriumid, eeldused, piirangud ning edu saavutamiseks vajalikud tingimused • Kõrgema ülema poolt kästud ülesannete analüüs • Soovitud sõjalise lõpptulemuse, edukriteeriumite ja omade eesmärkide määramine • Faktorite ja oletuste analüüs • Tugevuste ja nõrkuste määramine • Oma raskuspunktide määramine • Oma otsustavate punktide määramine • Tegutsemisviiside, operatsiooni teede ja faasidesse jaotamise määramine • Ülesannete uuendamine • Ülesande sõnastuse arendamine • Vägede struktuuride analüüs • Ülesande analüüsi koosolek • Ülema planeerimisjuhise arendamine 	Ülema planeerimisjuhise on aluseks alluvatele staapide planeerimise alustamiseks

<p>KONTSEPTSIOONI ARENDUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oma tegevusvariantide arendamine • Otsuse koosolek • Operatsiooni kontseptsiooni arendus • Operatsiooni kontseptsiooni kinnitamine • Vajaduste määramine 	<ul style="list-style-type: none"> • Ülema planeerimisjuhise ülevaade fookusega operatiivdisainil • Olukorra kaasajastamine kooskõlas vastase uuendatud tegevusvariantidega • Olukorra analüüs ja oletuste tegemine (olukord operatsioonialal, aeg ja ruum, ülesanded, side- ja infosüsteemid , käsutamine ja juhtimine) • Oma esialgsete tegevusvariantide arendamine • Esialgsete tegevusvariantide analüüs (test, täiustamine, sõjamäng, võrdlus) • Otsuse koosolek • Tegevusvariandi valik • Operatsiooni kontseptsiooni arendus ja kinnitamine • Vägede vajaduste määramine 	<p>Operatsiooni kontseptsioon</p> <p>Vägede vajaduste määramine</p>
<p>PLAANI ARENDAMINE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plaani arendamine • Koordineerimine • Kinnitamine • Issue plan 	<ul style="list-style-type: none"> • Vajadusel ülema kavatsuse ja kontseptsiooni edasine täiustamine • Vajalike vägede täpsustamine • Operatsioonialale vägede siirmise organiseerimine • Vägede jätkusuutlikkuse ja kaitse planeerimine • Operatsiooni plaani koordineerimine ja vormistamine • Toetusplaanid • Varuplaanid • Operatsiooni plaani kinnitamine • Operatsiooni plaani ja toetusplaanide kooskõlastamine 	<p>Operatsiooniplaan ja muud plaanid</p>
<p>PLAANI LÄBIVAATAMINE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plaani läbivaatamine • Plaani hindamine • Vajadusel viimistletud otsuse koosolek 	<ul style="list-style-type: none"> • Edasijõudmise perioodiline ülevaade • Plaani analüüs läbi harjutuste ja sõjamängude • Vajadusel viimistletud otsuse koosolek • Vajadusel uuendamine ja parandused • Plaanid valmistatakse ette ja jaotatakse laiali 	<p>Viimistletud plaan</p>

(DMP 2002: Annex III-C)

Lisa 2. Operatiivdisaini kontseptsioonid ja vahendid

1. Lõpptulemused;
2. Eesmärgid;
3. Raskuspunktid;
4. Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused (*Critical capabilities, requirements and vulnerabilities*);
5. Otsustavad punktid;
6. Otsene ja kaudne lähenemine;
7. Operatsioonide teed (*lines of operation*);
8. Operatsiooniline geomeetria;
9. Ründe- ja kaitseoperatsioonid;
10. Järjestamine ja faasid:
  - a) Sünkroniseerimine, sünergia ja paremus;
  - b) Üheaegsus ja sügavus;
  - c) Manööver;
  - d) Operatsiooni tempo;
  - e) Peamine jõupingutus;
  - f) Kulminatsioon;
  - g) Operatsiooniline paus;
  - h) Varuplaanid ja jätkuplaanid (*branches and sequels*);
  - i) Konflikti lõpetamine.

1. **Soovitud lõpptulemus.** Enne operatsiooni disaini on vajalik selgeks teha Alliansi ja võimalike vastaste soovitud lõpptulemus. Lõpptulemus on poliitiline ja/või sõjaline olukord, milleni tuleb jõuda operatsiooni lõpuks ja mis näitab, et operatsiooni eesmärk on saavutatud. Lõpptulemus peab olema selgelt sätestatud enne vägede rakendamist. Võime operatsioone planeerida ja seda läbi viia konflikti lõppfaasini sõltub soovitud lõpptulemuse selgest mõistmisest. Vastaspoolte soovitud lõpptulemusi oletatakse poliitilise analüüsi ja luurehinnangu põhjal.

2. **Eesmärgid.** Mitmeriigilised ühendoperatsioonid peavad olema suunatud selgelt sõnastatud ja ühtselt mõistetud eesmärgile, mis aitab kaasa soovitud lõpptulemuse saavutamisel. Lihtsamalt öeldes – eesmärk on siht, kuhu püüeldakse. Ülemad panevad paika eesmärgid omal tasemel, et suunata alluvate tegevust ja määrata kindlad eesmärgid nende ülesannetes. Eesmärke püstitatakse ja fikseeritakse igal tasemel.

a) **Operatiiveesmärgid.** Ühendvägede juhtkond määrab operatiiveesmärgid alluvatele juhtimisstruktuuridele sõltuvalt sõjalisest lõpptulemusest ja sõjalistest strateegilisest eesmärkidest. Operatiiveesmärgid kirjeldatakse tihti läbi otsustavate punktide saavutamise tingimuste. Nad on seotud vägede (välja suruda, tõrjuda, hävitada, fikseerida, neutraliseerida, isoleerida), ruumi (vallutada, kindlustada, kontrollida, mitte lubada) ja/või ajaga (et võita aega oma vägede korda seadmiseks). See aitab selgitada alluvate ülesannete vajadust.

b) **Taktikalised eesmärgid.** Taktikalise taseme ülemad määravad taktikalisi eesmärke oma operatsioonide jaoks ning nad on seotud kõrgema ülema eesmärkide ja määratud ülesannetega.

c) **Vastase eesmärgid.** Neid tuletatakse eeldatava soovitud lõpptulemuse järgi sama põhimõttega nagu ka enda eesmärgid.

3. **Raskuspunktid.** Üks kõige tähtsamatest sammudest operatiivdisaini raames on nii vastase kui omade raskuspunktide määramine. Raskuspunkt, see hõlmab endas omadused, võimed või paigad, millest tulenevad riigi, liidu, sõjajõudude või muu rühmituse tegutsemisvabadus, füüsiline jõud või võitlustahe. Lihtsamalt öeldes, raskuspunkt on peamine jõu- ja võimuallikas eesmärkide saavutamisel. Vastase raskuspunktide määramise kõrval on oluline ka omade raskuspunktide selgeks tegemine. Sellega tehakse kindlaks raskuspunktide haavatavad kohad ja tagatakse nende kaitse. Operatiivkunsti olemus seisneb vastase raskuspunkti määramises ja selle neutraliseerimises vastase eesmärgi saavutamise takistamiseks. Samuti kaitstakse omad raskuspunktid omade eesmärkide saavutamiseks.

Raskuspunktide määramine. Vastase raskuspunktide määramine nõuab vastase tõenäoliste eesmärkide ja tema kasutada olevate võimete sügavat mõistmist. Vastase tõenäoliste eesmärkide ja kavatsuste analüüsi esimene samm on jõuda arusaamisele, millist efekti või tingimusi ta peab saavutama, et jõuda eesmärkideni. Need kriitilised võimekused võivad moodustada ühe ainsa raskuspunkti, mis on seotud ühe tugevuse allikaga. Samas võivad võimekused moodustada mitu raskuspunkti, mis on seotud mitme erineva tugevuse allikaga, mida vajatakse eesmärkide

saavutamiseks. Raskuspunktid võivad muutuda operatsiooni käigus sõltuvalt eesmärkide või tugevuse allikate muutumisest. Sama meetodit kasutatakse ka omade raskuspunktide määramisel. Raskuspunktid eksisteerivad strateegilisel, operatsioonilisel ja taktikalisel tasandil ning on otseselt seotud eesmärkide saavutamiseega.

a) **Strateegilised raskuspunktid.** Strateegilised raskuspunktid toetavad tugevust, tahet või tegevuse vabadust strateegiliste eesmärkide saavutamisel. Strateegilisel tasemel raskuspunktideks võivad olla valitsev riigikord, elanikkonna tahe, etniline natsionalism, majanduse tugevus, relvajõud või koalitsiooni struktuur.

b) **Operatsioonilised raskuspunktid.** Operatiivtasandi raskuspunktid on reeglina füüsilised vahendid, millega saavutatakse operatsioonilisi või strateegilisi eesmäärke. Selle tasandi raskuspunktid võivad olla ründejõudude hulk, õhuvägi, mereväe kasutamise võime, massihävitusrelvad jne. Operatsiooniline raskuspunkt võib olla keskendunud spetsiifilisele geograafilisele maa-alale või hajutatud. Sellistel juhtudel võib raskuspunktide efektide kontsentreerimise vältimine saada määravaks nendega võitlemisel.

c) **Taktikalised raskuspunktid.** Taktikalise tasandi raskuspunktid on konkreetsed võimed mis tagavad tegevuse vabadust ja võimeid taktikaliste eesmärkide saavutamisel.

Raskuspunktide määramisel on oluline mõista, et vastane käitub vastavalt oma huvidele, eemärkidele ja väärtustele, mis erinevad märkimisväärselt meie omadest. Asümmeetrilised olukorrad on vastaspoolte eesmärkide, lahenduste ja võimete erinevuste tagajärg.

4. **Kriitilised võimed, nõudmised ja haavatavused.** Järgmine samm pärast enda ja vastase raskuspunktide määramist on kriitiliste võimete väljaselgitamine. See nõuab täiendavat oluliste tingimuste, komponentide ja ressursside analüüsi, mis on vajalikud raskuspunkti tekitamiseks, rakendamiseks ja ülalpidamiseks.

a) Kriitilised võimed. Raskuspunkt koosneb harva ühest ainsast elemendist. Sageli moodustavad raskuspunkti kompleksed süsteemid, struktuurid või organisatsioonid, mille tugevus tuleneb reast erinevatest kriitilistest võimetest, ja mis tagavad esmast suutvust spetsiifiliste eesmärkide saavutamisel. Kriitilised võimed on eelduseks, et raskuspunkt funktsioneeriks kui selline.

b) Kriitilised nõudmised. Kriitilised nõudmised on tavaliselt vastastikuselt seotud ja toimivad sünergiliselt. Nad sõltuvad spetsiifilistest tingimustest, komponentidest ja ressurssidest, mis on vajalikud, et tagada tegevuse vabadust, tasakaalu ja tugevust. Kriitiliste nõudmiste mittetäitmine võib halveneda või täielikult elimineerida kriitilised võimed. Kriitilised nõudmised on oma

olemuse poolest füüsilised, küberneetilised või moraalsed. Kriitiliste nõudmiste määramine nõuab teadmist, kuidas vastane organiseerib, kontrollib ja säilitab oma võimeid; kuidas vastane tegutseb lahinguväljal ja langetab otsuseid; milline on vastase psühholoogiline orientatsioon ja moraalne tugevus. Operatiivdisaini edaspidine arendus keskendub tingimustele või efektidele, mis peavad olema saavutatud, et kindlustada oma kriitilised nõudmised ning nõrgestada või elimineerida vastase omad.

c) **Kriitilised haavatavused.** Kriitiline haavatavus tekib siis, kui kriitiline nõudmine on puudulik, nõrgestatud või haavatav neutraliseerimisele, tõkestamisele ja rünnakule. Oskus ära kasutada kriitilised haavatavused tagab võimalust saavutada märkimisväärne või isegi otsustav tulemus, mis võib olla ebaproportsionaalne kasutatud sõjalisele ressursile. Operatiivkunst üritab leida mõjutusvahendeid, et rakendada omad tugevused vastase kriitilise haavatavuse vastu.

5. **Otsustavad punktid.** Pärast raskuspunkti ning kriitiliste võimete, nõudmiste ja haavatavuste määramist astub operatiivdisain järgmise sammu otsustavate punktide määramise poole. Otsustavad punktid tulevad kriitilistest nõudmistest ja haavatavustest ja nende eesmärk on vastase raskuspunktide neutraliseerimine ja oma raskuspunktide kaitse. Selleks, et olla otsustav, peab punkt olema seotud operatsiooni lõpptulemusega. Otsustav punkt võib olla koht, täpne moment, eriline parameeter või omadus, millest sõltub raskuspunkti tegevuse vabadus ja tugevus. See võib eksisteerida ajas, ruumis, vägedes või informatsioonilises keskkonnas ning võib sisaldada moraalseid aspekte. Oskus saavutada soodsad tingimused otsustavates punktides võimaldab ülemal säilitada tegevuse vabadust ja haarata initsiatiivi. Mõnikord peavad vastaspooled looma erinevaid tingimusi samade otsustavate punktide saavutamiseks. Otsustavad punktid peavad olema määratud koos tingimuste või efektiga, mida püütakse saavutada. Ebaõnnestumine otsustavates punktides soodsate tingimuste loomises seab raskuspunkti ohtu.

Efektiivsuse mõõtmine ja edukriteeriumid.

Eesmärkide püstitamine nõuab ülemalt otsustavate punktide saavutamiseks vajalike tingimuste või efektide määramist. Efektiivsuse mõõtmine ja edukriteeriumite väljatöötamine aitab mõõta protsesside täitmist eesmärkide eduka saavutamise teel.

a) **Edukriteeriumid.** Iga eesmärgi jaoks määrab ülem edukriteeriumid, mis sätestavad mõõdetavaid või vaadeldavaid nõudmisi. Nõudmised on seotud füüsiliste, informatsiooniliste või moraalse tingimuste või efektidega, mida on vaja saavutada või mis ei tohi eksisteerida eesmärki eduka saavutamise jaoks.

b) **Efektiivsuse mõõtmine.** Ülem peab samuti määrama efektiivsuse mõõdud iga eesmärgi jaoks, et jälgida, kas operatsiooni käigus saavutatakse soovitud tingimused või efektid. Efektiivsuse mõõdud kirjeldatakse tavaliselt oletatavate muudatustena füüsilistes, küberneetilistes ja moraalsetes parameetrites või efektides, mis näitavad progressi eesmärgi saavutamisel. Efektiivsuse mõõdud võimaldavad ülemal hinnata, kas operatsioon on saavutamas soovitud tulemust või efekti samal ajal kui paljud mittesoovitud tagajärjed võivad ohustada eesmärgi saavutamist. Efektiivsuse mõõdud on olulised selle tõttu, et nende kasutamine hinnangu andmisel võib mõjutada operatsiooni läbiviimise või ressursside ümberpaigutamise otsuseid.

6. **Otsene ja kaudne lähenemine.** Operatiivdisaini järgmine samm on vastase raskuspunkti mõjutamise vahendite valik. Vastase raskuspunkti hävitamine või neutraliseerimine on kõige otsem tee eduni. Kaks alternatiivset lähenemist selleks otsene ja kaudne lähenemine. Otsene lähenemine on sirgjooneline, katkematu vastase raskuspunkti mõjutamine, tihti läbi otsustavate punktide kasutamise. Otsene lähenemine on vastuvõetav, kui omad väed omavad selget ülekaalu ja vastase väed on haavatavad. Samas, kui otserünnak tähendab vastase ründamist tema tugevast küljest, peab ülem rakendama kaudset lähenemist. Kaudne lähenemine üritab mõjutada vastase füüsilisi ja moraalseid nõrkusi, vältides tema tugevaid külgi. Kaudse lähenemise kasutamine on kasulik siis kui omad väed on ebapiisavad selleks, et tegutseda otseselt vastase raskuspunkti või kriitiliste võimete vastu ühes operatsioonis. Selle asemel keskendutakse vastase kriitiliste haavatavuste mõjutamisele mitme erineva operatsiooniga.

7. **Operatsioonide teed.** Kui on määratud parim viis vastase raskuspunktile lähenemisel, on järgmiseks sammuks operatiivdisaini raames esmaste ja alternatiivsete operatsiooni teede paika panemine. Operatsiooni teed ühendavad otsustavaid punkte ajas ja ruumis teel vastase raskuspunkti mõjutamisele. Ülem kasutab neid, et keskenduda võitlusvõimsuse rakendamisel soovitud lõpptulemuse saavutamisele.

8. **Operatsiooniline geomeetria.** Kui raskuspunktid, otsustavad punktid ja operatsiooni teed on määratud, keskendutakse operatiivdisaini geograafilistele aspektidele analüüsivaks operatsiooniala „geomeetriat“. See analüüs sisaldab aja-ruumi-vägede faktorite kontrolli, et täpsemalt määrata operatsioonilised nõudmised sõltuvalt geograafilistest faktoritest. Siinkohal

võib rääkida vägede võimest tegutseda erinevates maastikuoludes, nende tegevusraadiusest, ettevalmistusest ja rakendamisevõimalustest.

9. Ründe- ja kaitseoperatsioonid. Operatsioonid koosnevad tavaliselt ründe- ja kaitsetegevuste kombinatsioonist. Ülem peab keskenduma otsustavate ründeoperatsioonide läbiviimisele. Selliste operatsioonide läbiviimiseks võib ette tulla olukordi, kui ühel alal vägede ülekaalu saavutamiseks peab teistel aladel ressursse vähendama. Operatiivkunsti rakendatakse selleks, et määrata ründe- ja kaitsetegevuste suhet edu efektiivsemal saavutamisel vägede ökonoomsuse printsiibi juures.

10. Järjestamine ja faasid. Planeerijad peavad määrama tegevuste parimat järjestust määratud sõjaliste eesmärkide saavutamisel. Järjestus võib tihti olla kombinatsioon üheaegsetest ja järjestikustest tegevustest. Samas, mõnikord ei ole eesmärkide saavutamine võimalik ühe lahingu või isegi suurema operatsiooniga. Seega sätestab kampaaniate operatiivdisain tegevuste järjestuse või operatsioonide faasid.

Järjestamine on tegevuste asetamine järjekorda soovitud lõpptulemuse või otsustuspunktide efektide saavutamisel eesmärgiga mõjutada kõige efektiivsemalt vastase raskuspunkte. Kuigi üheaegsete tegevuste läbiviimine operatsiooni erinevatel teedel võib olla väga efektiivne, paneb ressursside puudumine ülemat neid tegevusi hoopis järjestama. Mõnikord peab tegevusi järjestama ka riskide vähendamiseks. See protsess nõuab kogu operatsiooni loogilist paigutamist vastavusse kättesaadavate vägede, ressursside ja ajaga ning aitab määrata operatsiooni faasid.

Faasid on selged etapid operatsiooni arengus, nad on järjestikkused, kuid võivad ka kattuda. Mõnikord võib järgmise faasi alustamine sõltuda eelmise faasi edukast lõppemisest. See tingimus peab olema selgelt määratud operatiivdisaini raames. Ülem võib määrata peamise jõupingutuse iga faasi jaoks. Operatsiooni faasideks jagamise eesmärk on säilitada järjepidevust ja tempot ning vältida mittevajalikke operatsioonilisi pause. Neid põhimõtteid peab rakendama operatsiooni järjestamisel ja arvestama faasideks jagamisel.

a) **Sünkroniseerimine, sünergia ja paremus.** Operatiivkunsti rakendamine läbi selle operatiivdisaini osa vaatleb, kuidas sünkroniseerida operatsiooni parimal viisil, võttes kasutusele kõik kättesaadavad vahendid ning saavutada suurim efekt vahendite minimaalsel kulutamisel.

Sünkroniseerimine on tegevuste ja nende efektide korraldamine eesmärgiga saavutada maksimaalse edu ja kõige eelistatumad tingimused otsustavates punktides. See sisaldab täpsete rünnakute, otsustavate manöövrite, informatsiooniliste ja psühholoogiliste operatsioonide, tsiviil-

militaarse koostöö integreeritud kasutamist. Esmane eelis, mida saavutatakse operatsiooni sünkroniseerimisest on võime toota sünergiat ja suurendada paremuse efekti läbi erinevate ressursside kasutamise.

Sünergia on erinevate individuaalsete füüsiliste, küberneetiliste ja moraalsete efektide koosmõju tulemus, mis kombineerimise tagajärjel on suurem iga eraldiseisva efekti summast.

Paremus on saavutatud, kui lõpptulemus ületab selle saavutamiseks rakendatud pingutust. Paremust võib saavutada fokuseerides oma vägede tugevaid külgi vastase nõrkustele otsustavates punktides ajas ja ruumis.

b) **Üheaegsus ja sügavus.** Vägede ulatuse tõstmiseks kasutatakse üheaegseid operatsioone otsustavates punktides kogu operatsiooniala sügavuses. See on otseselt seotud sõjaliste ressursside kättesaadavusega ja nende tegevuseulatuslega. Peab alati üritama saavutada sünergiat kombineerides üheaegseid tegevusi, mis ületavad vastase võimet nendele efektiivselt vastata, oma peajõupingutuse võimalikult pikaajalise varjamisega.

c) **Manööver.** Operatiivdisain peab rõhuma oma vägede tegevusvabadusele. Manöövri eesmärk on vastase suhtes eelispositsiooni saavutamine. Manöövrit võidakse kasutada otsustavates punktides soovitud tingimuste või efektide loomiseks ning ka otseselt vastase raskuspunkti vastu. Manööver loob eeldused rünnata oponenti ootamatust suunast, ähvardades sellega tema füüsilist ja moraalset tugevust ning aitab saavutada tulemust, mis on ebaoproportsionaalselt suurem kui selle saavutamiseks kasutatud jõud. Manöövri põhimõte on parima vägede kasutamise viisi leidmine ajas ja ruumis.

d) **Operatsiooni tempo.** Vägede rakendamisel peab arendama võimet kontrollida operatsiooni ajastust ja tempot, et jääda vähemalt üks samm vastasest ette eesmärgiga saavutada ja säilitada initsiatiivi. Tempo on tegevuste sagedus või rütm vastase suhtes, kaasa arvatud taktikalised kokkupõrked, lahingud ja suuremad operatsioonid. Sinna liitub ka omade vägede võime vahetada operatsioonilist asendit. Operatsioonilise asendi vahetamine nõuab ülemalt vastase tegevuste etteaimamist ja nendeks valmisolekut ning võimet kiiresti tegutseda ja otsustada, kontsentreerides sõjalised võimed otsustavates punktides. Samas, ei saa lubada oponentil ette aimata meie vägede tegevusi. Selleks peab säilitama oma tegevuste ettearvatust moondades kavatsusi läbi operatsioonilise julgeoleku ja petmise. Võime dikteerida operatsiooni tempot tagab tegevusvabadust ning on võtmeks oponenti viimiseks tema kulminatsioonipunkti samal ajal takistades enda operatsiooni enneaegset kulminatsioonipunkti jõudmist.

e) **Peamine jõupingutus.** Peamine jõupingutus on vägede või vahendite kontsentreerimine kindlasse alasse, kus ülem soovib sooritada otsustavaid tegevusi. Peamise jõupingutuse idee on keskendumises nendele tegevustele, mida ülem peab edu saavutamiseks kõige kriitilisemaks. Ülem väljendab tema peamist jõupingutust kogu operatsiooni või mõne selle etapi jaoks, et alluvad saaksid aru, kus asuvad prioriteedid. Ebakindlates või kiiresti muutuvates olukordades, siis kui eelnevad taktikalised käsud enam ei kehti, saavad alluvad võtta vastu kiireid ja iseseisvaid otsuseid.

f) **Kulminatsioon.** Kulminatsioon on hetk operatsiooni käigus, kui väed ei suuda enam edukalt jätkata operatsiooni. Järjestamine ja faasid peavad olema kavandatud nii, et kindlustada, et vastane jõuab kulminatsioonipunkti tunduvalt enne enda eesmärkide saavutamist. Samas, oma eesmärkide saavutamisel peab jälgima, et kulminatsioon jääks kas üldse saavutamata või jõuaks võimalikult hilja kätte. Operatiivdisain määrab vahendeid oponenti kulminatsiooni kiirendamiseks ja oma kulminatsiooni aeglustamiseks. Kulminatsioon eksisteerib nii ründe- kui ka kaitseoperatsioonides.

Ründeoperatsioonis saavutab ründav pool oma kulminatsioonipunkti siis kui enam ei suudeta säilitada ründetegevust ning peab asuma kaitsele või riskima vasturünnaku ja kaotusega.

Kaitseoperatsioonis saavutab kaitsev pool oma kulminatsioonipunkti kui see enam ei suuda hoida positsiooni ning peab eemalduma või alistuma.

g) **Operatsiooniline paus.** Kui eksisteerib risk, et kulminatsioon saavutatakse enne eesmärgi saavutamist, peab ülem kaaluma operatsioonilise pausi rakendamist. Operatsiooniline paus on teatud tegevuste ajutine peatamine, tavaliselt pärast operatsiooni faasi lõppu kuid enne üldise eesmärgi saavutamist. Operatsioonilist pausi kasutatakse, et vältida kulminatsiooni riski ja taastada operatsiooni järgmise etapi jaoks vajalikud võimed. Operatsioonilist pausi eelistatakse enneaegsele kulminatsioonile tingimusega, et ülem peab jätkama initsiatiivi säilitamise tegevustega.

h) **Varuplaanid ja jätkuplaanid.** Viimane ja vajalik samm operatiivdisaini raames on ette näha kõikvõimalikud ootamatused, mis võivad juhtuda operatsiooni käigus ning määrata alternatiivsed operatsiooniteed ja tegevuse järjestuse, millega ikkagi saavutatakse lõplik eesmärk. Peab mõistma, et iga tegevuse juures on olemas rida võimalikke tagajärgi, mis ei saavuta soovitud tingimusi ja efekte. Oodatutest eelistatumad tagajärjed võivad pakkuda häid võimalusi, mida tuleb ära kasutada. Oodatutest kehvemad tagajärjed võivad tekitada riske, mida peab pehmemdama. Võime rakendada võimalusi ja pehmemdada riske sõltub oskusest tekkinud

olukordi ette näha ning välja töötada „musta stsenaariumi“ plaane nendega edukaks toimetulekuks. Ülem peab võimalikke tagajärgi ette nägema ning tegema kindlaks, et rakendatavad valikud võimaldavad tal hoida initsiatiivi kiiresti muutvas olukorras sõltumatult vastase tegevusest. See saavutatakse läbi varu- ja jätkuplaanide arendamise operatiivdisaini raames. Seda aitab teha „mis siis kui“ (*what if*) küsimuse püstitamine olukordadele, mis võivad tekkida operatsioonifaaside käigus või nende järel.

Varuplaanid on ennetavad valikud teatud operatsioonifaaside sees. Neid planeeritakse ja viiakse ellu reageerimaks eeldatavatele tagajärgedele või suunamuutustele eesmärgiga tagada ülema paindlikkust initsiatiivi säilitamisel ja esialgselt planeeritud eesmärkide saavutamisel.

Jätkuplaanid on valikud edasiste operatsioonifaaside jaoks. Neid planeeritakse operatsioonifaaside tõenäoliste tagajärgede põhjal eesmärgiga säilitada initsiatiivi, tõsta operatsiooni läbiviimise tempot ja saavutada lõplik eesmärk.

i) **Konflikti lõpetamine.** Lõpetamine on protsess, mis sisaldab konflikti lahendamist, mõlemapoolset tingimuste ja olude vastuvõtmist kestva kokkuleppe tagamiseks. Lõpetamine nõuab diplomaatide sekkumist, eriti siis, kui kasutati sõjalisi jõude ning võib vajada võimu majanduslike ja informatsiooniliste vahendite rakendamist. Protsess võib jätkuda pikalt pärast sõjategevuse lõppu ning eeldab sõjaliste operatsioonide sidusust sõjajärgsete tegevustega. Nendest tegevustest võtavad osa ÜRO, OSCE ja muud organisatsioonid.

Lisa 3. Tegevusvariantide väljatöötamise ja valiku protsessi kirjeldus

Tegevusvariandi arendamine. Tegevusvariant kirjeldab põhiülesannete täitmise meetodeid. Meetodid on vahendiks operatiivdisaini jaoks otsustavate punktide tingimuste kirjeldamiseks. Operatsiooni planeerimisgrupp alustab esialgsete tegevusvariantide arendamist.

1. Esialgsed tegevusvariandid.

Selles etapis esitatakse esialgsete tegevusvariantide lühikirjeldus ja visand. Tegevusvariante võiks olla võimalikult palju, mis tagaks paindlikkust vägede rakendamisel ja ülesande täitmise erinevaid võimalusi.

a) Tegevusvariandi arendamine peab vastama järgmistele küsimustele:

- Millal algab tegevus ja millal see lõpeb (sealhulgas etapid)?
- Kes viib operatsiooni läbi (vajalikud võimed)?
- Millised sõjalised operatsioonid võidakse läbi viia?
- Kus nad toimuvad ?
- Miks neid viiakse läbi (näiteks: rahu taastamiseks)?
- Kuidas viiakse läbi operatsioon?

b) Ajurünnak. Efektiivsuse tõstmiseks kasutab operatsiooni planeerimisgrupp erinevaid meetodeid, selleks et leida uusi kreatiivseid ideid eesmärgi saavutamiseks. Tegevusplaani ajurünnak kirjeldab kuidas erinevad väed või võimed võivad olla rakendatud ülesande täitmiseks. Ajurünnak toimub ilma ideede hindamiseta kuni ideed on otsas. Spetsiifilised detailid lisatakse hiljem.

2. Esialgse tegevusvariandi eluvõimelisuse test.

Igat tegevusvarianti hinnatakse selle praktilisuse osas ning valitakse välja need, mida hakatakse hiljem arendama. Eluvõimelisuse test sisaldab:

- a) Sobivus. Kas tegevusvariant võimaldab saavutada eesmärki?
- b) Teostatavus. Kas tegevusvariant on teostatav aja, ruumi, ressursside, saavutamist vajavate tingimuste ja efektide mõistes?
- c) Vastuvõetavus. Kas tegevusvariandi elluviimiseks kulutatud ressursid (väed, kaotused, riskid) kompenseeritakse saavutatud tulemuse poolt?
- d) Ainulaadsus. Kas tegevusvariant erineb teistest ning on võimalik võrrelda eeliseid ja puudusi?
- e) Lõpetatus. Kas tegevusvariant on lõpuni läbi mõeldud? Kas see vastab millal, kes, mis, miks ja kuidas küsimustele?

3. Tegevusvariandi uuendamine ülema poolt. Ülem hoitakse kursis tegevusvariandi arendamisega ning ta sekkub perioodiliselt protsessi, andes uusi korraldusi või välja jättes mittedobivaid detaile. Planeerimisgrupp või teha ülema ametlikku või mitteametliku olukorra ülevaate, eesmärgiga saada täpsustavaid juhiseid.

4. Tegevusvariandi täiustamine. Kui tegevusvariant tunnistatakse eluvõimeliseks, täiustatakse see järgneva analüüsi ja sõjamängu jaoks vajalike detailidega. Siinkohal on oluline „väed-ülesanne“ suhte määramine ning alluvate kaasamine tegevusvariandi täiustamisesse. Täiustatud tegevusvariant koosneb alljärgnevast:

a) Operatsiooni kontseptsiooni raames kirjeldatakse:

- Iga operatsiooni faasi eesmärk ning selle seos põhiülesannete täitmisega.
- Millal, kus ja millises järjestuses viiakse läbi operatsioonid otsustavates punktides vajalike tingimuste saavutamiseks.
- Iga üksiku komponendi ülesanded ja üldised võimed igas operatsiooni etapis.

b) Kontseptsiooni graafiline kirjeldus – üks või mitu visandit, illustreerimaks operatsiooni kontseptsiooni.

c) Vägede sihtstruktuur – näitab vägede struktuuri kaks taset alla poole ja tähtsamad muutused selles igas operatsiooni faasis.

d) Operatsiooniline ajajaotus – kirjeldab alluvate võtmeülesannete järjestust operatsiooni iga etapi jaoks, kaasa arvatud võtmesündmused ja vastase tegevus.

5. „Väed-ülesanne“ analüüs. Vägede võimete nõudmistele välja selgitamine on korduv protsess, mis toimub planeerimise igas etapis, kuid eriti oluline on see kontseptsiooni arenduse käigus. Lihtsamalt öeldes, „väed-ülesanne“ analüüs on kaalutlev protsess, mille käigus tehakse kindlaks ja paigutatakse järjekorda vastavalt tähtsusele ülesanded ning määratakse nende täitmiseks vajaminevad jõud.

Tegevusvariantide analüüs. Kui tegevusvariandid on täiustatud, läbivad nad veelkord eluvõimelisuse testi, kus toimub vaatlus erinevate funktsionaalsete nurkade all. Iga tegevusvariant peab läbima sõjamängu, kus seda võrreldakse vastase võimete ja tegevusvariantidega, kui aeg seda võimaldab. On oluline, et ka alluvad võtaksid osa tegevusvariantide analüüsist, eriti sõjamängust.

1. Sõjamäng.

Sõjamäng on vajalik tegevusvariandi toimimisvõime hindamiseks vastase erinevate võimalike tegevuste suhtes ning puuduste avastamiseks ja parandamiseks. See teeb kindlaks plaani tugevad ja nõrgad küljed ning määrab võtmetegevusi, mida vaja sünkroniseerida. Sõjamänguga avastatakse samuti potentsiaalsed riskid, võimalused ja otsustavad punktid. Iga oma tegevusvariant peab olema läbi mängitud vastase kõige ohtlikuma ja kõige tõenäolisema variandi vastu. Kui aeg võimaldab, kaasatakse sõjamängu ka vastase teised potentsiaalsed tegevusplaanid. Üldiselt mängitakse läbi kolmes erinevas variandis: mäng faaside kaupa, mäng otsustavates punktides, mäng lahinguvälja erinevatel aladel.

a) Sõjamängu ettevalmistamine:

- Soovitud tulemuse määramine;
- Otsustamine sõjamängu meetodi ja piiride üle;
- Manuaalsete või digitaalsete abivahendite ettevalmistamine;
- Sobiliku läbiviimise koha ettevalmistamine;
- Omade ja vastase mängijate määramine ning võimalusel alluvate kaasamine;
- Vahekohtunike, ekspertide ja ülesmärkjate määramine;
- Reeglite paikapanemine;
- Operatiivolukorra ettevalmistamine.

b) Sõjamängu läbiviimine. Sõjamängu läbiviimine on suuresti piiritletud soovitud tulemuse, valitud meetodi ja raamidega. Tavaliselt sisaldab sõjamäng kolme elementi:

- Tingimuste määramine. Kõigepealt määratakse strateegilised ja operatsioonilised tingimused, mis mõjutavad operatsiooni läbiviimist, kaasa arvatud poliitilised kaalutlused, ohutingimused, keskkonna, tsiviil-, info- ja meediat tingimused.
- Käigud. Käigud toimuvad tegevus-reageering-vastutegevus (*action-reaction-counteraction*) formaadis, kus esimese käigu teeb vastane.
- Hinnang. Võimalike tulemuste hinnangut kasutatakse iga käigu lõpus.

c) Tulemuste ülesmärkimine. Mängust saadud märkused ja tähelepanekud peavad olema üleskirjutatud. Tavalised sisaldavad nad järgmisi parameetreid:

- Eelised ja puudused;
- Nõrgad küljed, mis vajavad parandamist;
- Vajadused lisavägede ja -võimete osas;
- Sünkroniseerimise vajadused;

- Tähtsaimad riskid ja võimalused vastase tegevusvariantide suhtes;
- Otsustavad punktid ja ülema informatsiooni vajadus;
- Varuplaanide nõudmised;

2. Sünkroniseerimine. Iga tegevusvariandi võtmetegevused peavad olema sünkroniseeritud ajas ja ruumis. See protsess võimaldab hiljem staabil hinnata iga tegevusvariandi teostatavust. Sünkroniseerimist võidakse hinnata nii sõjamängu käigus kui ka eraldi.

3. Vägede sobivus. Tegevusplaani viimane kontroll teeb kindlaks, kas operatsiooni jaoks vajalikud väed on kättesaadavad, on piisavas valmiduses ning ettehoiatuse aeg on piisav.

Tegevusvariantide võrdlus. Kui tegevusvariandid on kontrollitud oma eluvõimelisuse osas ja läbi teinud sõjamängu, alustatakse nende võrdlemisega eesmärgiga selgitada välja parim. Võrdluse tulemus esitatakse ülemale ning see sisaldab ka planeerimisgrupi soovitusi. Võrdlus võib toimuda kolme erineva kriteeriumi kohaselt:

- a) Omade ja vastase tegevusvariandi võrdlus. See on sõjamängul põhinev oma tegevusvariandi võrdlus vastase omaga.
- b) Ülema tegevusvariandi valikukriteeriumid. Ülem peab sätestama kriteeriumid tegevusvariantide hindamiseks ja võrdlemiseks vastavalt oma kavatsusele. Need kriteeriumid aitavad planeerimisgrupil valida parimat tegevusvarianti.
- c) Omade tegevusvariantide võrdlus. Omade tegevusvariantide tugevate ja nõrkade külgede võrdlus omavahel, mis toimub sõjamängu saadud tulemuste põhjal ning ülemalt saadud juhiste abil.

Lisa 4. Iisraeli-Hezbollah' 2006. aasta konflikti ajajoon

(BBC kodulk, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4776627.stm>, 23.04.2009)

Konflikti ajajoon:

12. juuli – Hezbollah' võitlejad tulistavad Katjusha-tüüpi rakette Shlomi linna ja selle lähistel asuvate Iisraeli eelpostide pihta. Toimub rünnak Iisraeli patrullile, mille käigus võtavad sissid pantvangi kahte IDF sõdurit. (..) Vastuseks pommitab IDF Lõuna-Liibanonis asuvaid Hezbollah' positsioone. Üle piiri saadetakse üksus, (..), mis satub tulevahetusse sissidega ja kannab kaotusi – 8 surnut ja 2 haavatut. Iisrael viib läbi reservväelaste mobilisatsiooni ja lubab alustada kiire laiaulatusliku kättemaksu operatsiooniga.

13. juuli – Öösel toimuvad lennuväe rünnakud Beirut lennujaama pihta ja see suletakse. (..) Iisrael kuulutab välja Liibanoni õhu- ja mereblokaadi ning nõuab, et Hezbollah' üksused ei naaseks oma endistele positsioonidele rahvusvahelisel piiril. (..) USA president toetab Iisraeli õigust enesekaitsele, samas Venemaa, Prantsusmaa ja EL kritiseerivad vasturünnaku ebaproportsionaalsust.

14. juuli – Hezbollah' liider Hassan Nasrallah kuulutab välja sõja Iisraelile. IDF jätkab sihtmärkide tulistamist üle kogu Liibanoni. Toimub uus rünnak Beirut lennujaamale, sihtmärkideks on samuti sillad, teed, kütusejaamad. (..) ÜRO Julgeolekunõukogu nõuab operatsiooni lõpetamist, sest et see põhjustab süütute tsiviilisikute surma. Iraani president hoiatab Iisraeli ründamast Süüriat, Hezbollah' põhitoetajat. (..)

15. juuli – IDF suurendab rünnakute arvu ning rünnatakse sadamalinn Tripoli. (..) Hezbollah' peastaap Lõuna-Beirutis on hävitatud. Hezbollah vastab raketirünnakutega Tiberiase linna pihta. Tulistatakse samuti Iisraeli laevu väljaspool Liibanoni territoriaalvett. (..) Araabia Liiga peasekretär Amr Moussa ütleb, et Lähis-Ida rahuprotsess on „surnud“ ja kutsub ÜRO Julgeolekunõukogu üles takistama kriisi. Liibanoni peaminister kuulutab oma riigi "katastroofitsooniks" ning palub rahvusvahelist abi. (..)

16. juuli – Iisraeli õhurünnakutes saab surma vähemalt 23 inimest Lõuna-Liibanonis, sealhulgas 16 inimest Tyre linnas. (..) Hezbollah' raketid tapavad kaheksa Iisraeli kodanikku Haifas. Iisraeli põhjapiirist kuni Tel Avivini on antud raketirünnakute hoiatus. Iisraeli peaminister Ehud Olmert ütleb et Haifa rünnak toob "kaugeleulatuvaid tagajärgi". Hezbollah' liider Hassan Nasrallah sõnul võitlus Iisraeli vastu on "kõigest algus". (..)

17. juuli – Iisrael laiendab oma õhurünnakuid põhja poole, tappes vähemalt 15 inimest Tripoli lähistel. Teised sihtmärgid asuvad sadamalinnas Abdeh'is, kus saab surma üheksa Liibanoni sõdurit, pealinnas Beirutis ning Baalbekis. Kümme inimest saab surma IDF raketirünnakus Beirutist lõuna pool silla ületamisel. Iisraeli peaministri Ehud Olmert sõnul rünnakuid jätkatakse kuni kaks röövitud Iisraeli sõdurit on vabastatud, Hizbollah on relvituks tehtud ja Liibanoni armee võtab üle kontrolli Lõuna-Liibanonis. Sissid vastavad oma raketirünnakutega Haifa ja Safed'i linnade pihta. (..)

18. juuli – Iisrael jätkab õhulööke Beirutis ja Tyre pihta. Surma saab üksteist Liibanoni sõdurit Beirutis ja veel kuus Aitarounis. Hezbollah jätkab raketirünnakuid Haifa linnale. Liibanoni tapetute arv Iisraeli rünnakute algusest ulatub 230-ni, surma on saanud ka 25 iisraellast. (..)

19. juuli – Iisraeli pommitamiste kaheksandal päeval kutsub Liibanoni peaminister Fouad Siniora ülesse Iisraeli rünnakuid viivitamatut lõpetama. Selleks ajaks on 300 inimest saanud surma, kuni 1000 haavata ja 500000 kaotasid oma kodusid. Samal ajal ründavad IDF Hezbollah' positsioone Beirutis ja sihtmärke Lõuna- ja Ida-Liibanonis. (..) Iisraeli väed alustavad "piiratud täppisrünnakuid" Lõuna-Liibanoni piiril. Kaks IDF sõdurit saavad surma kokkupõrgetes Hezbollah' sissidega. Liibanonist välja lastud raketid tabavad Haifai ja Nazarethi, kus saab surma kaks araablast. (..)

20. juuli – ÜRO peasekretär Kofi Annan nõuab relvarahu ning rõhutab vajadust anda humanitaarabi selles piirkonnas. Iisraeli peaminister Ehud Olmert nõustub lubama abi Liibanoni. Liibanoni piiril toimuvad rasked kokkupõrked IDF ja Hezbollah' sisside vahel. Iisraeli andmetel nendes saab surma kaks iisraellast ja mitmed Hezbollah' võitlejad. Iisrael jätkab Liibanoni pommitamist, kuni 80 õhurünnakut päevas. (..)

21. juuli – Iisrael kogub sõdureid ja tanke Liibanoni piiri äärde, mobiliseeritud tuhandeid reserviste, Lõuna-Liibanonis levitatakse kohalike vahel lendlehti üleskutsega lahkuda piirkonnast. Samal ajal jätkatakse pommitamisega, tabatud on üle 40 sihtmärgi, enamik neist Lõuna-Beirutis. Liibanoni peaminister Fouad Siniora sõnul ei toimu enam rünnakut Hezbollah' vastu, vaid kogu Liibanoni vastu. (..)

22. juuli – Iisraeli armee jätkab maismaa operatsiooni, väidetavalt on pärast mitmepäevaseid lahinguid on hõivatud Maroun al-Ras küla. (..) IDF väed jätkavad hargnemist mööda Iisraeli põhja piiri, kuid ametliku informatsiooni kohaselt ei kavanda Iisrael laiaulatuslikku operatsiooni. Iisraeli sihtmärkideks on Liibanoni televisiooni ja telefonimastid, sellele vastab Hezbollah massivsete raketirünnakutega. (..)

23. juuli – Iisraeli rünnakud tabavad Lõuna-Beirut, Bekaa orgu, Tyre ja, esimest korda, Sidoni - sadamalinna, kuhu kogunevad põgenikud lähipiirkondadest. Inimohvrid puuduvad. Hezbollah' raketid tabavad taas Haifat, tappes kahte ja vigastades 15 inimest. (..) Iisraeli kaitseminister Amir Peretz sõnul nõustuks Iisrael rahvusvaheliste jõudude viimisega Lõuna-Liibanoni ning soovitas, et see peaks toimuma NATO juhtimisel. (..)

24. juuli – (..) Toimuvad ägedad lahingud Lõuna-Liibanonis Bint Jbeil piirkonnas. Iisraeli helikopter kukub alla Põhja-Iisraelis, kaks pilooti saavad surma. Hezbollah' väidetel lasid nemad helikopteri alla; Iisrael eitab seda informatsiooni. Raketirünnakud jätkuvad mõlemalt poolt.

25. juuli – Iisraeli kaitseministri Amir Peretz sõnul kavatses Iisrael hoida Lõuna-Liibanoni oma kontrolli all kuni rahvusvaheliste rahuvalvajate saabumiseni piirkonda. (..) ÜRO vaatlejate väidetel IDF on hõivanud Bint Jbeil, Hezbollah' tugipunkti antud piirkonnas. Sissid jätkavad Katjusha-tüüpi raketirünnakutega. Iisrael sooritab õhurünnakuid Beirut pihta. Sama päeva õhtul tabab IDF õhurünnak Khiami linna lõunapoolses osas paiknevat ÜRO vaatlejate posti. Neli vaatlejat saavad surma. (..)

26. juuli – (..) Üheksa Iisraeli sõdurit saavad surma ja 22 vigastada lahingutes Bint Jbeil linna lähistel, strateegiliselt olulise paiknemisega Hezbollah' tugipunkti Lõuna-Liibanonis. See on suurim Iisraeli elavjõu kaotus alates konflikti algusest. (..) Gaza piirkonnas hukub vähemalt 23

inimest Iisraeli õhurünnakutes, meditsiinilised allikad ütlevad, et Iisraeli tankid liiguvad tagasi Põhja-Gaza sektorisse.

27. juuli – (..) Iisrael otsustab kutsuda rohkem sõjalisi reserve värskendamaks Lõuna-Liibanonis võitluses olevaid vägesid, kuid eitab sõjalise operatsiooni laiendamist. IDF jätkab lennu- ja suurtükiväe rünnakuid eeldatavate Hezbollah' sihtmärkide pihta, samal ajal jätkuvad lahingud Hezbollah' tugipunkti Bint Jbeil lähistel. Järjest rohkem rakette lastakse Põhja-Iisraeli pihta Hezbollah' sisside poolt hoolimata Iisraeli armee hoiatustest, et iga küla, kust raketid tulevad, hävitatakse täielikult. Al-Qaida esindaja Ayman al-Zawahiri hoiatab, et al-Qaida vastab rünnakutele moslemite pihta Liibanonis ja Gazas.

28. juuli – (..) ÜRO nõuab, 72-tunnise vaherahu väljakuulutamist konfliktipiirkonnas, võimaldamaks humanitaarabi sissetoomist ja kannatanute väljaviimist. Iisrael sooritab kümneid uusi rünnakuid Liibanonis. Liibanoni ametlike andmete kohaselt surma on saanud vähemalt 12 inimest. Hezbollah tulistab rohkem kui 100 raketti Põhja-Iisraeli pihta. Väidetavalt on see kõige sügavam löök, mida sooritati uut tüüpi raketiga Khaibar-1. Iisraeli politsei kinnitab varem tundmatu raketi rünnakut Afula linna lähedal. Kaks miinipilduja miini tabavad põgenike kolonni Lõuna-Liibanonis, haavata on saanud kaks inimest Saksa TV autos. IDF väidetel ei olnud miinipildujad nende omad. (..)

29. juuli – Iisraeli ametnike sõnul Iisrael on valmis lõpetama lahinguid niipea, kui ÜRO resolutsioonist on möödunud nädal - enne uute rahuvalvejõudude saabumist - ning nad ei nõua Hezbollah' esimesena relvitustamist. Iisraeli väed lahkuvad Lõuna-Liibanoni külast Bint Jbeil, Hezbollah' tugipunktist, mida nad on püüdnud hõivata mitu päeva. (..) Tunnistajate ja ametnike sõnul sulgevad Iisraeli õhulöögid peamise piiriületuskohta Liibanoni ja Süüria vahel. Iisraeli valitsuse pressiesindaja sõnul pole ajutist relvarahu vaja, sest Iisrael on avanud humanitaarabi koridori Liibanoni sisse ja välja. Uues televisiooni sõnumis ütleb Hezbollah' liider Hassan Nasrallah, et kui Iisraeli rünnakud jätkuvad, võtavad sissid oma sihtmärkideks suuremaid Iisraeli linnasid.

30. juuli – Iisraeli õhurünnakud tapavad rohkem kui 54 Liibanoni tsiviilelanikku, kellest vähemalt 34 on lapsed, Qana küla piirkonnas. (..) Umbes 5000 protestijat kogunevad Beirutis

pärast Qana rünnakut, rünnatakse ÜRO hoone ja põletatakse USA lippe. (..) Iisrael jätkab Liibanon pommitamist, tappes viis inimest, sealhulgas kaks last, Yaroun külas. Iisraeli väed on teatanud, kokkupõrgetest Hezbollah' võitlejatega Khiami linna lähedal.

31. juuli – (..) Iisrael kuulutab välja 48-tunnise õhurünnakute osalise peatamise Lõuna-Liibanonis, et uurida rünnakut Qana'le ja anda ÜRO-le võimalust evakueerida tsiviilisikuid sellest piirkonnas. Vaatamata õhurünnakute peatamisele, jätkub võitlus kahe riigi piiril. Iisraeli lennukid ründavad mitmeid sihtmärke, tappes Liibanoni sõduri Tyre lähedal, samal ajal kui Hezbollah pommitab Iisraeli piiriäärset linna Kiryat Shmona. (..)

1. august – Iisraeli väed jätkavad raskeid lahinguid koos Hezbollah' võitlejatega Lõuna-Liibanonis maismaa pealetungi käigus. Meedia andmetel liiguvad Iisraeli väed Litani jõe suunas. Kolm Iisraeli sõdurit on tapetud ja 25 kergelt vigastatud lahingutes on piiriäärses külas Ait al-Shaab. IDF väidavad, et nad on "tabanud kümneid Hezbollah' sisse". (..) Iraani vaimulik Ayatollah Ahmad Jannati kutsub islamiriike üles saatma relvi Hezbollah'ile võitluseks Iisraeliga.

2. august – Iisraeli peaministri Ehud Olmert sõnul jätkub võitlus kuni rahvusvaheliste rahuvalvejõudude saabumiseni Lõuna-Liibanoni. Hezbollah tulistab üle 230 raketi Iisraeli pihta. Mõned raketid tabavad sihtmärke kuni 70 km Iisraeli põhjapiirist. Iisraeli väed jätkuavad pealetungi Lõuna-Liibanonis, eriüksused sooritavad reidi Baalbek'i piirkonda umbes 100 km kaugusele põhja poole. (..)

3. august – (..) Hezbollah' juht Sheikh Hassan Nasrallah ähvardab Tel Avivi pommitamisega, kui Beirut rünnatakse uuesti. Iisraeli ametnike sõnul andis kaitseminister Amir Peretz käsu ohvitseridel alustada ettevalmistamistega pealetungiks Litani jõeni, mis paikneb kuni 30km põhja pool piiri. Lahingutes Kagu-Liibanonis tapetakse neli Iisraeli sõdurit. Hezbollah' rünnakutes saab surma vähemalt kaheksa tsiviilisikut Põhja-Iisraelis. (..)

4. august – Vähemalt 26 inimest saab surma ja 20 vigastada Iisraeli õhurünnakus Liibanoni küla Qaa lähedal Süüria kirdepiiril. (..) Iisraeli lennukid ründavad sildu kristlikel aladel põhja Beirutis, hukub viis inimest. Lõuna-Liibanonis reidide käigus saab surma seitse inimest. Hezbollah jätkab

raketirünnakuid, tulistatakse üle 190 raketi Põhja-Iisraeli pihta, surma saab kolm tsiviilisikut. (..) Jätkuvad rasked lahingud Lõuna-Liibanonis, kus Iisraeli väed üritavad suruda Hezbollah' väed piirist eemale, kaks Iisraeli sõdurit tapetakse tankitõrjeraketiga.

5. august – Iisraeli eriuksus sooritab rünnaku Tyre piirkonda eesmärgiga hävitada Hezbollah' raketiheitjaid. (..) Hezbollah tulistab rakette Arab al-Aramshe ja Haifa pihta. Surma saab kolm ja vigastada viis inimest. (..)

6. august – Hezbollah sooritab seni suurima raketirünnaku Põhja-Iisraeli pihta, surma saab 12 reservisti Kfar Giladi's ja kolm tsiviilisikut Haifas. Veel kaks reservisti langeb kokkupõrgetes sissidega. Iisrael lennukid pommitavad Lõuna-Beirutit, Tyre piirkonda ja Ida-Bekaa orgu, tappes 14 inimest. Kolm Hiina ÜRO rahuvalvajast saab haavata Iisraeli vägede ja Hezbollah' võitlejate risttules. Iisrael teatab konflikti vallandanud kahe IDF sõduri pantvangi võtmisega seotud Hezbollah' võitleja vangistamisest. (..)

7. august – Rohkem kui 70 inimest hukub Iisraeli rünnakutes kogu Liibanonis, sealhulgas vähemalt 41 õhurünnakus Beirutit lõunaosas. (..) Kolm IDF sõdurit ja viis Hezbollah' võitlejat saavad surma kokkupõrgetes Bint Jbeil'i piirkonnas. Hezbollah tulistab üle 100 raketi Põhja-Iisraeli pihta, mõned tsiviilisikud saavad haavata. Diplomaadid üritavad jõuda toimiva vaherahuni. Araabia maade ministrid nõustuvad võtma tagasi Liibanoni nõudmised ÜRO poolt välja pakutud kriisi lahenduse suhtes.

8. august – (..) ÜRO loobub katses saata humanitaarabi Lõuna-Liibanoni pärast Iisraeli hoiatust, et kõik Litani jõest lõuna pool liikuvad sõidukid hävitatakse. Suur osa Lõuna-Liibanonist on täielikult ära lõigatud. (..) Lahingud jätkuvad, IDF lennukid pommitavad sihtmärke Liibanonis ning Hezbollah' sissid tulistavad rakette üle piiri Põhja-Iisraeli pihta. Vähemalt 13 inimest on tapetud Liibanoni küla Ghaziyeh piirkonnas. Vähemalt neli Iisraeli sõdurit saab surma kokkupõrgetes Hezbollah vägedega Lõuna-Liibanonis.

9. august – Iisraeli julgeoleku kabinet kinnitab plaani saata väed Litani jõe kuni 30km kaugusele, kuid sellega viivitati, et võimaldada rohkem aega diplomaatia jaoks. Viisteist Iisraeli sõdurit tapetakse päeva jooksul intensiivsetes lahingutes piiri lähedal. Iisrael andmetel on surma saanud ka 40 Hizbollah' võitlejat. Öösel toimub Iisraeli vägede operatsioon Khiam'i piirkonnas asuvate

Hezbollah positsioonide vastu. Iisraeli pommitused jätkuvad, vähemalt kuus inimest saab surma maja varingus Mashghara's Bekaa orus. (..) Hezbollah' liider Sheikh Nasrallah toetab Liibanoni valitsuse kava saata 15000 sõdureid lõunapiirile. (..)

10. august – (..) Toimuvad rasked kokkupõrked Marjayoun ja Khiam linnade piirkonnas. Iisraeli lennukid viskavad lendlehti Lõuna-Beirutis, hoiatamaks elanikkonda koheselt lahkuda. ÜRO Julgeolekunõukogu peab läbirääkimisi, et lahendada vaherahu resolutsiooni sõnastuseosas tekkinud erimeelsusi.

11. august – ÜRO Julgeolekunõukogu kiidab ühehäälselt heaks Iisraeli ja Hezbollah' relvarahu resolutsiooni. Resolutsioon 1701 nõuab "täielikku vaenutegevuse lõpetamist" ja Iisraeli vägede asendamist 15000-se üksusega Lõuna-Liibanoni. Iisraeli pommitusrünnakud jätkuvad, 11 tsiviilisikut tapetakse Akkar provintsis Süüria piiri lähedal IDF reidi käigus, rünnatakse ka Lõuna-Beiruti piirkonda. Iisraeli armee sõdur hukub lahingutes Lääne-Liibanonis Labuneh küla piirkonnas ja 19 sõdurit on saanud haavata lahingutes Lõuna-Liibanonis. (..)

12. august – ÜRO peasekretär Kofi Annan teatab, et relvarahu jõustub 14. augustil kell 05:00. Hezbollah' liidri Sheikh Hassan Nasrallah sõnul järgib rühmitus ÜRO poolt välja kuulutatud relvarahu, kuid jätkab võitlust nii kaua, kui Iisraeli väed paiknevad Liibanoni territooriumil. Iisraeli peaminister Ehud Olmert kirjeldab resolutsiooni kui positiivset ja vastuvõetavat ning ütleb, et valitsus kinnitab selle pühapäeval. IDF jätkab maismaa rünnakuid, kolmekordistab oma vägesid Liibanonis ja jõuab Litani jõe joonele. Iisraeli armee kannab raskeimad kaotusi ühe päeva jooksul alates konflikti algusest, surma saab 24 sõdurit.

13. august – Pärast 24 tundi raskeid lahinguid jõustub kell 05:00 ÜRO vahendatud vaherahu. Tuhanded ümberasustatud liibanonlased ummistavad mürsuauke täis maanteid püüdes naasta kodudesse Lõuna-Liibanoni, kuigi Iisraeli reisi piirangud kehtivad endiselt. Mõned Põhja-Iisraeli tsiviilisikud julgevad välja tulla pommivarjenditest. Iisraeli väed jäävad enamasti positsioonidele Lõuna-Liibanonis. (..) Iisraeli peaminister Ehud Olmert'i sõnul kaotas vaherahu tulemusena Hezbollah oma "riik riigis" staatust. Hezbollah levitab lendlehti õnnitlustega Liibanoni "suure võidu" puhul, rühmituse juht Sheikh Hassan Nasrallah esineb Hezbollah' televisioonis kõnega ja kuulutab välja "ajaloolist võitu". (..)

14. august – Vaherahu teisel päeval toimuvad episoodilised lahingud Iisraeli ja Hezbollah' vahel.
(..) Sissid sooritavad mitu miinipilduja rünnakut, kui nendele ei vastatud, kuna ükski miin ei lendanud üle piiri ning keegi ei saanud vigastada.

Lisa 5. Põhiliste operatsiooniliste võimete tabel

Põhilised operatsioonilised võimed	Puudub	Halvem kui planeeritud	Vastab planeeritule	Parem kui planeeritud
Vägede ajaline kättesaadavus		X		
Tõhus teave		X		
Ümberpaigutatavus ja mobiilsus		X		
Efektiivne võitlusvõime		X		
Efektiivne käskimine, juhtimine ja sidesüsteemid		X		
Logistiline tagatavus		X		
Vägede jätkusuutlikkus ja turve			X	

Vägede ajaline kättesaadavus.

Vaatamata sellele, et konfliktis kasutatavad väed ei olnud piisavad eduka sõjategevuse läbiviimiseks, olid heas valmisoleku astmes need üksused, mis võtsid osa operatsiooni esimestest etappidest. Seda kinnitab nii konflikti alguses õhuväekampaania jooksul hävitatud Hezbollah' kesk- ja pikamaa rakettide arv, kui ka maavägede kiire rakendamine piiriäärsetes operatsioonides. Samuti kiire oli ka reservväelaste mobiliseerimine maismaa lahingute jaoks.

Juba 22. juulil saadi aru, et käesolevatest väekontingendist²⁵ ei piisa ning kutsuti teenistusse veel kokku 20 000 reservväelast.

Tõhus teave

Liibanonist lahkumine²⁶ piiras luureagentuuride võimet koguda olulist informatsiooni Hezbollah' kohta. Raskust lisasid ka märkimisväärsed eelarve kärped. Isegi vaatamata sellele, et Hezbollah oli läbi aastate prioriteet number üks informatsiooni kogumises, mõjutas rahalise toetuse puudumine ajakohaste andmete hankimisele laastavalt. (..)

Kõige rohkem kriitikat pälvis informatsiooni rakendamine taktikalisel tasandil. Andmed, mis edastati õhujõududele, olid reeglina operatsiooniliste eesmärkidega. Maavägede luurealast olukorda võis iseloomustada kui puuduvate andmete ja lünkade jada. Üldistades võib öelda, et luure lihtsalt ei jõudnud vägedesse. Samuti kahtlaselt puudus kõrgema luurejuhtkonna taktikalise luurevõrgu järelevalve ja kontroll.

²⁵ 10 000 inimest (Wikipedia kodulk, <http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Lebanon_War>, 11.05.2008)

²⁶ 2000. aastal

Kuid kõige suuremad taktikalise tasandi puudused ilmsid Põhja väejuhatusel. Täpselt selle nina all Zaharani jõe ja piiri vahel ehitas Hezbollah kindlustatud punkrite võrku Katjushade laskmiseks. Nende kohta informatsiooni hankimiseks Põhja väejuhatusele oleks pidanud kasutama õhuväe luureressursse, püstitama vaatlusposte ning suurendama piiriäärsete patrullide arvu. Mitte midagi sellist ei olnud tehtud. (Melman 2007)

Teise valdkonna, näiteks Iisraeli luure kohta võib tuua ühe IDF-i admiralide sõnavõtu pärast Hezbollah' edukat rünnakut Iisraeli sõjalaeva pihta konflikti alguses. Admiral väitis, et „meie isegi ei teadnud, et Hezbollah' l võivad sellised raketid olla“ (Matthews 2007: 38).

Ümberpaigutatavus ja mobiilsus.

IDF-i väed on läbi mitmete sõdade paistnud silma oma mobiilsusega. Mobiilsus toetud Iisraeli kaitseväge soomusväe võimetele ning hästi arenenud õhuväele. Samas peab mainima, et operatsiooni käigus tekkinud taktikalised raskused nõrgestasid IDF-i mobiilsuse võimet.

Iisraeli armee ei korraldanud tugeval tuletutoetusel laiaulatuslikke rünnakuid. Vastupidi, väed liikusid ettevaatlikult väga kitsades rünnakusektorites. Üksused olid laiali paisatud, ei üritatud rakendada erinevaid relvaliike. Isevalmistatud lõhkeseadeldiste ohu tõttu liikusid soomukid ainult eespool liikuva jalaväe saatel. Aeglane edasijõudmine suurendas ohtu jääda tankidel tankitõrjereelvade rünnaku alla. (Moore 2007: 20)

Efektiivne võitlusvõime.

Iisraeli kaitseväge traditsiooniline roll on kaitsta riiki konventsionaalses kõrge intensiivsusega sõjas. Aastad madala intensiivsusega konflikti Palestiina vastu muutsid IDF-i väljaõppe enamasti asustatud ala COIN-iks. (..) Enamik harjutusi viidi läbi vaid rühma ja kompanii tasemel. Pataljoni ja brigaadi õppustest on saanud haruldus. Sagedad eelarve vähendamised mõjutasid reservüksuste väljaõppetaset ja valmidust. 2003. aastal ei toimunud ühtegi reservväelaste õppust. Sõjaväe juhid otsustasid piirata suuremastaapseid reservväelaste õppusi korrani kolme aasta tagant. (..) Kindral Halutz, endine Iisraeli õhuväeülema, fookusseeris IDF-i väljaõppe üksnes asustatud ala COIN-ile. Ta uskus, et *sihitud tapmine (targeted killing)* õhust on parim viis terroristidega võitlemisel. Kindral Halutz paigutas ümber väga vajalikud ressursid maavägedest õhujõududesse. Maavägi muutus sekundaarseks väeliigiks terrorismivastases võitluses. (Zagdanski 2007: 33)

Efektiivne käskimine, juhtimine ja sidesüsteemid.

Iisraeli sõjaliste juhtide võime juhtida nendele alluvaid väeosi ja staapi on väga puudulik. Paljud allikad toovad välja just selle operatsiooni läbikukkumise kõige oluliste puuduste hulgas. Alljärgnevalt toob autor välja kaks ilmekat näidet IDF-i C3 süsteemi kohta.

Esimene näide on brigaadikindrali Gal Hirsch'i poolt juhitud 91. divisjoni rünnakust Bint Jbeil asulale, kuhu olid jäänud mõned Hezbollah' võitlejate positsioonid. Sõja järel läbi viidud juurdlus tõi esile puudujääke divisjoni juhtide professionaalsuses ja kompetentsuses. Divisjoni juhid ja allüksuste ülemad ei osanud täielikult üksteisest aru saada, olid lahingutes eemal oma sõduritest ning põrusid isegi lihtsamate ülesannete täitmisel. Taktikalisi käske koostati puudulikult, mõnikord isegi ajaliste kriteeriumite määramiseta. Kuna käsud ei olnud selged, neid muudeti, mõnikord olid muutused isegi ajalised. Brigaadide ülemad ei saanud täpselt nende ülesannetest aru, nad ei teadnud oma eesmärke ja ka mitte seda, kui kaua on neil aega ülesande täitmiseks. Juurdlus toob eraldi välja olukorda, kus terve pataljon asus samal paiknemisalal liikumatult mitu päeva. Kui aga pataljoniülem sai korralduse tungida sügavamale vastase territooriumile, oli ta segaduses ja ei täitnud ülesannet. (*Ibid.*, 52)

Teiseks näiteks on reservistide soomusdivisjoni ülem brigaadikindral Erez Zuckerman, kes veetis enamiku oma teenistusest merejalaväes ning ei omanud mitte mingisugust väljaõpet soomusvägede erialal. Teine brigaadikindral – reservistide langevarjudivisjoni ülem Eyal Eizenberg – näitas ennast kui oskamatu taktikalise juhina. Võib suure kindlusega väita, et IDF-i reservväed kannatasid nõrga juhtimise, puuduliku väljaõppe ja puuduliku varustuse küüsis. See oli oluline puudujääk, sest et reservistidest koosnesid umbes 80 protsenti Iisraeli maaväe üksustest. (*Ibid.*, 50)

Logistiline tagatavus.

Logistiline toetus toimis kaootiliselt – mõned tellimused täideti 24—48-tunnise hilinemisega (Matthews 2008: 45). Oli puudu kuulikindlatest ja meditsiinilistest vestidest, raadiojaamadest, lahingumoonast, soojuskaamerateist ning isegi toidust ja veest²⁷. (..) Mõnedes üksustes keelati

²⁷ Sama informatsioon teisest allikast: Mideast Monitor kodulk, 11.05.2009.

reservide juurdevedu kartusest Hezbollah' tankitõrje relvade vastu. Aleksandroni brigaadis katkestati ühe üksuse operatsioon toidumoon ja vee puuduse tõttu. (*Ibid.*, 49-50)

22. juulil esitati USA-le hädaabipalve täppisrakettide tarnimiseks. Kümne päeva jooksul olid Israeli õhujõud ära kasutanud enamiku oma kõrgetehnoloogilisest lahingumoonast, kuid kõik need relvastuse kulud ei mõjutanud oluliselt Hezbollah' sõjalist võimet. (*Ibid.*, 45)²⁸

Vägede jätkusuutlikkus ja turve.

Selle kohta informatsioon puudub, kuna vastane ei kasutanud IDF-i vastu erivahendeid või CBRN relvi. Antud võime kohta eeldab autor, et see oli operatsiooniliste võimete nõudmistega vastavuses.

---

²⁸ Tehingu täpsem kirjeldus: Cloud, D. S.; Cooper, H. 2006.

Lisa 6. Hezbollah' relvastuses olevad raketid

Hizballah Rockets			
SYSTEM	RANGE (KILOMETERS)	WARHEAD WEIGHT (KILOGRAMS)	SUPPLIER
Zelzal-2	210	600	Iran
Nazeat	100–140	1,300(6)/250(10)	Iran
Fajr 3	43	45	Iran
Fajr 5	75	90	Iran
302mm	75	100	Syria
220mm	70	Unknown	Syria
122mm	20	30	Iran/Syria
107mm	6	Unknown	Iran/Syria

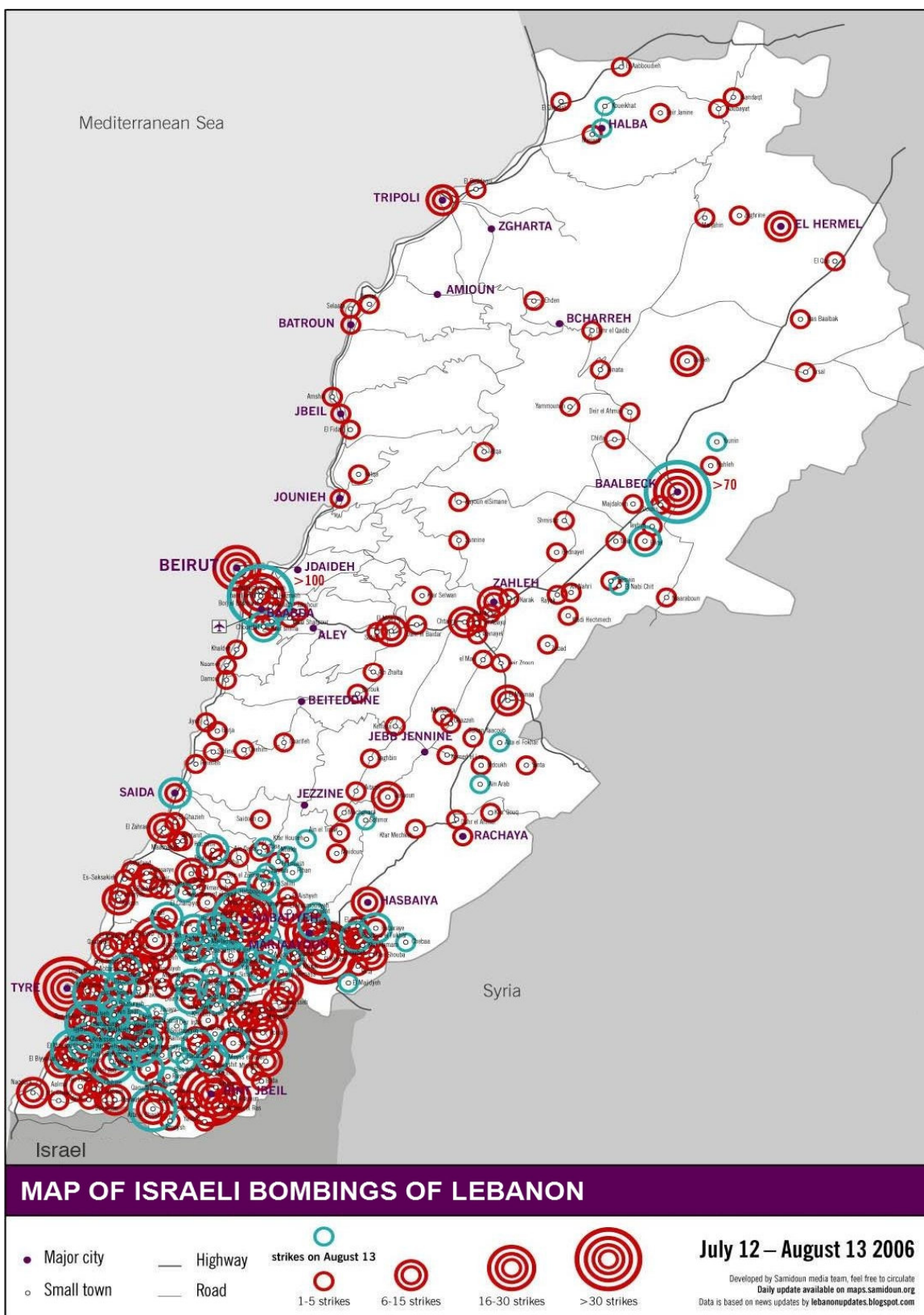
(Makovsky, White 2006: 40)

Lisa 7. Hezbollah' relvastuses olevad tankitõrjevahendid

Reported Hizballah Antitank Weapons			
SYSTEM	RANGE	PENETRATION	GUIDANCE SYSTEM (MANUAL/LASER/WIRE)
Kornet AT-14	3.5 mi	1,100–1,200 mm	laser
Konkurs AT-5	75 m	800 mm	wire
Metis-M AT-13	80 m to 1.5 km	460–850 mm	wire
Sagger AT-3	3 km	200 mm	wire
Fagot AT-4	70 m to 2 km	400 mm	wire
Milan	400–2,000 m	352 mm	wire
TOW	600–3,700 m	800 mm	wire
RPG-29	460 m	750 mm	manual
RPG-7	500 m	330 mm	manual

(Makovsky, White 2006: 40)

Lisa 8. Israeli õhurünnakud Liibanoni territooriumile 12. juuni – 13. august

(Wikipedia kodulk, 12.05.2009)